

BIBL. DE L'UNIVERSITÉ

CICERON
—
ORATIONES

BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ
—
RÉSERVE — XVIe SIÈCLE

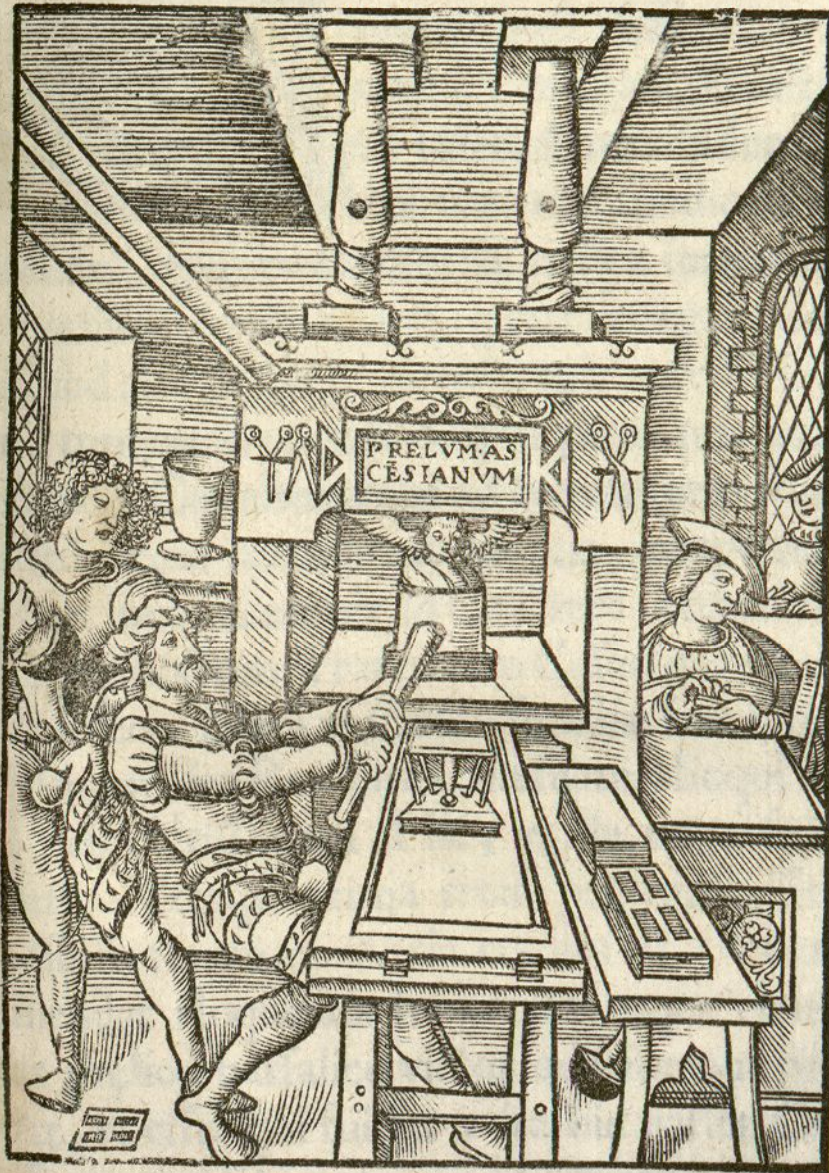
848

F. SYLVII AM.

biani Commentarii luculenti, in treis M. Tullii
Ciceronis ad C. Cæsarem Orationes,
Pro M. Marcello,
Pro Q. Ligario,
Pro Deiotaro Rege.

Venduntur Iodoco Badio.

8
F. SYLVII AM.

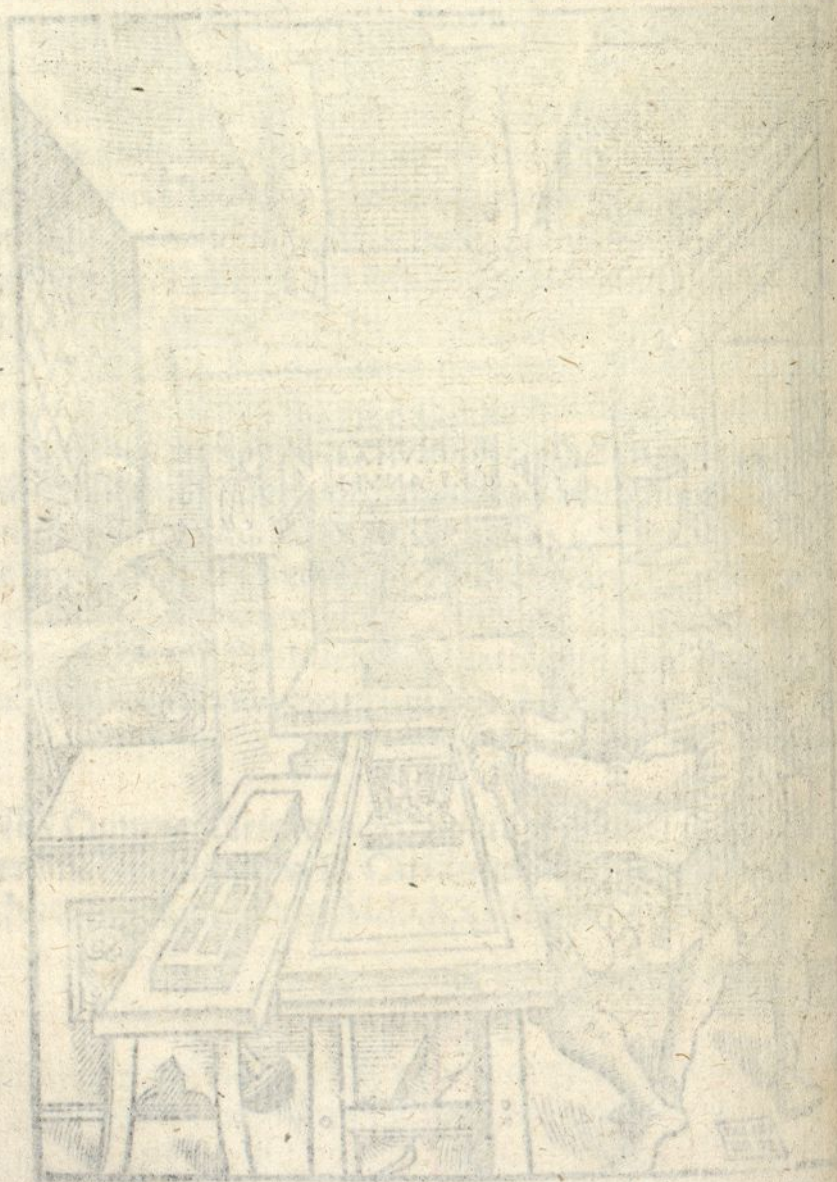
in cruce M. Tullii

Pro Q. Ligario.

Pro M. Marcello.

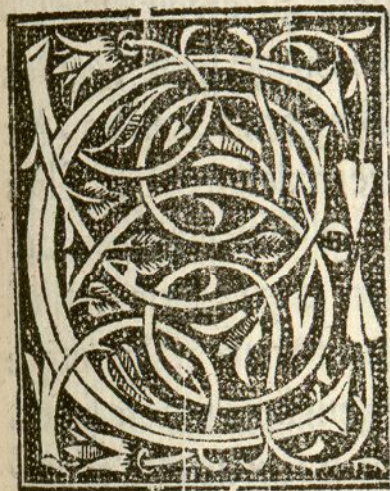
Pro Q. Ligario.

Pro Decario Rege.

Venerandissimi Iodoco Badio.

Clarissimo viro IOANNI A Barra Parisiensi
Præfecto, Franciscus Syluius S.

Commentarios, quos in tres Ciceronis ad C. Cæsarem orationes pro M. Marcello, pro Q. Ligario, pro Rege Deiotaro tum scribebamus, cum iuuentuti, quæ eruditioni meæ commissa est, has orationes enarrabamus, relegere & castigare mihi per valetudinem dudum non licuit. Vbi vero commodioris valetudinis factus sum, repetito erudiendæ nostræ iuuentutis studio, hos succisiuis horis relegi, quum integris non liceret: tum quòd alio negotio eoque magis necessario occupatus eram, tum quòd vires & corpus plane non reuocaueram. Hos autem Commentarios ad communem studiosæ iuuentutis vtilitatem nomine tuo edimus, propterea quòd hæ orationes sunt Ciceronis ad Cæsarem, tèque vt Ciceroni, ita Regem nostrum Franciscum Cæsari multis modis comparare soleo. Nam vt Cæsar familiæ suæ lumen addidit clarissimum, ita Rex familiam suam alioqui non obscuram, fecit clarissimam. Hic, vt ille, matri fuit obsequen-
tissimus. Vterque prima ætate patrem amisit. Vtrique incredibilis rerum memoria tradita est. Vtrunque æque commendat eloquentia humanitas atque clementia. Vt Cæsar prælio Pharsalico victor ad Ciceronem primū omniū scripsit, vt esset qui fuisset: ita hic noster Cæsar, quem belli fortuna ad Ticinum nō respexerat, vnum te ex omni-

bus primum sibi petiuit, cuius comitatu grauem illum fortunæ ictum leuius sustineret. Cícero Cæsarem salutatum mane sæpe veniebat, tu quotidie Regem mane salutas, qui te cubiculariis quoque negociis præfecit. Per Ciceronem non parum multi Cæsari conciliati sunt, multis tuo beneficio datus est familiaris ad Regem accessus. Ut Cícero quum quenquam apud Cæsarem defendebat, illius clementia magis quam sua eloquentia nitebatur: sicut quum apud Regem alicuius pro salute deprecaris, aliud ve quid impetrare contendis, humanitatem illius atque clementiam magis quam tuam eloquentiam valere sentis. Cícero eloquentiæ Romanæ princeps habitus est, te conseruandis Parisiensis huius scholæ priuilegiis Rex præfecit. Hos igitur Commētarios nomine tuo emitto. eos comiter benigneque vt accipias oro. Vale Parisiis ex schola Tornaca V. die Iulii. Anno Domini. M. D. XXIX.

Index rerū & verborū
in Commentariis trium
sequentium orationum
in signum, ad seriem lite-
rariam redactus,

A.

A Cquiescere. xxxiiij.
Actius Varus. xiiij.
Admurmurare &
strepere seu admurmu-
ratio & strepitus. v.
Antiochi Magni bellum
& pax cum populo Ro-
mano. xliiij.
Affines propinqui. xxiiij.
Alieni qui sint. xlii.
Ardet bellum. xvi.
Artificiū oratoris. xlvij.
Aures patientes. xxv.

B.

B Arbari censentur a
Cicerone in lite-
ra immanes. xix.
Bellum ardet. xvi.
Belli ciuilis origo. xxii.
Belli ciuilis inter Cæsare
& Pompeiū, causa. xxxv.
Brochus prænominē Ti-
tus. xliiij.
Brutus etiā Deiotari Re-
gis causam defendit. 31.

C.

C Aedes M. Marcelli
a Cæsare vita do-
nati. ii.
Cæsaris Iulii cū M. Mar-
cello simultas. fo. j.
Cæsaris in bello gerendo
celeritas. iiii.
Cæsaris dictum insigne
de salute sua. x.

Cæsaris honores. xi.
Cæsaris insigne dictū de
metu mortis abiiciēdo.
fo. xliiij.
Cæsar insensus Sylle. xx.
Cæsarem cur non sit se-
cutus Cicero. xxi.
Cæsar fuit pacis semper
studiosus. xxii.
Cæsaris in Deiotarum
Regem animus. xxxi.
Cæsaris & Pompeii quæ
fuerit ciuilis belli causa.
fo. xxxv.
Cæsaris in euitandis pe-
riculis quanta fuerit fe-
licitas. xxxviii.
Cæsar regni multum cu-
pidus. xliiij.
C. Pansa. xv.
C. Iulius Cæsar, videatur
Cæsar : quia de eo solo
hic est sermo.
Calvinus. xxxvi.
Canis pastoralis. xli.
Causa belli ciuilis inter
Cæsarem & Pompeiū.
fo. xxxv.
Celeritas Cæsaris in bello
gerendo. iiii.
Charum habere. xxix.
Cicero C. Cæsari & Cn.
Pompeio charus. xvii.
Cur sit Pompeium secu-
tus in bello : & q̄ tamē
de eius victoria male
prælagiebat. ibidem.
Cicero cur Cæsarem se-
cutus non sit. xxi.
Cicero se semper pacis au-
thorem dicit. xxv.

Cicero in initio dicendi
pauere solitus. xxxii.
Cinem virgis cedere tan-
dem lex Porcia vetuit.
fo. xix.
Cneus Domitius Calui-
nus. xxxvi.
Cn. Domitii nobile faci-
nus. xlii.
Comes q̄ sint. xxxviii.
Conclusio orationis deli-
beratiuæ. j.
Concordissimus. xvii.
Confiteri de peccato po-
tius q̄ peccatum. xv.
Conspiratio in malam
rem. xxxv.
Consobrinus. xix.
fo. xxiiij.
Contubernia castrensia.
Corruptela. xlii.
Criminosus. xvii.

D.

D Ecedere prouicia
quid sit. xvi.
Deiotarus rex q̄
fuerit & orationis pro
ipso argumētū. 30. p̄ to.
Deiotarus nō est per ora-
tionē Ciceronis Cæsari
reconciliatus : & Cæsaris
in eum animus. xxxi.
Deiotari causam etiā
Brutus defendit. xxxi.
Deiotari cū defenderetur
ætas. xxxii.
Deiotarus ad Cæsarem
supplex venit. xxxviii.
Deliberatiuæ orationis
conclusio. i.
Derepente. xx.

TABVLA ALPHABETICA.

Deus hominum peccatis
offenditur. viii.

Dicti Caesaris, vide Cae-
sar. s.

E.

E Quuleus torquē-
di instrumentū.
fo. xxxiii.

Excitare. x.

F.

F Ilij magnorum &
illustrium virorū
fere fuerūt vecor-
des & ignauī. vi.

Fortuna belli. v.

Forum iudiciale, folio
xxxiii.

Fraterne quod Barbare
dicatur fraternaliter.
fo. xxviii.

G.

G Ermanissimus
quis dicatur Ci-
ceroni. xxviii.

Gestire quid sit. vi.

Græci leues. xix.

Gratiarum agendarum
ratio. i. a tergo.

Gratum facere non rem
gratā facere dicit Cicero
& eius similes. folio
xxvi.

Gratus Deiotari anim⁹.
fo. xliiii.

H.

H Aberecharum.
fo. xxix.

Honores Caesaris.
fo. xi.

Hospitii coniugendi mo-
di varii. xlv.

I.

I Actatio fugienda est
oratori. xxxiii.

Ignarus. xv.

Importare malum. xlvii.

Imprudens. xv.

Ingratus in fortunam
Timotheus. v.

Iniuriarum pulchrum
est obliuisci. xliiii.

Inquam quam vim ha-
beat. xliii.

Inseruire & seruire. xi.

Insidere. xxxiii.

Integrū mihi nō est. xv.

Inter prepositio vim ha-
bet complendi vt plus-
culis ostenditur exem-
plis. xl.

Iuba historicus. xxv.

Iudices subfortiri. xlvii.

L.

L Auatum & lautū
recte dici. xxxix.

Legatus consulis.
fo. xxii.

Lex Porcia vetuit ciuē
Romanum virgis cæ-
dere. xix.

Ligarius & eius defensio
videatur Quintus. fo.
xiii. & xliii.

Longinquus & Longin-
quitas tam propter lo-
cum q̄ tempus. xxxv.

L. Tubero. xlii.

M.

M Aledictum & ma-
ledicere &c. xli.

Malum impor-
tare. xlvii.

Manipulus. xxiii.

M. Marcellus. j. iii.

Eius cum C. Caesare si-
multas. ibidem.

Eiusdem defensio & de-
fensionis arg. ibidem.

M. Marcelli caedes. ii.

M. Tullius Cicero, vide-
tur Cicero.

Memini scribere. xlv.

Metus Ciceronis in prin-
cipio dicendi: & q̄ is
oratori nocet. xxxii.

Meus miles. xli.

Miles meus. xli.

Multam sustinere. xlv.

Munera cælare. xxxviii.

Munerare. xxxvii.

Munerari. ibidem.

N,

N Omen regiū san-
ctum quibus sit.
fo. xlv.

Numerus Suff. xxiii.

O.

O bliuisci iniuriarū
pulchrum est. fo.
xliiii.

Orationis deliberatiue
conclusio. j.

Oratoris artificium. xlvii.

Origo ciuilis belli. xxii.

O tempora, o mores. xlii.

P.

P Acis semper stu-
diosus Caesar fuit.
fo. xxi.

Pacis semper author &
suasor Cicero. xxv.

Pansa prænominē Caius
fo. xv.

TABVLA ALPHABETICA.

Pastoralis canis.xli.
 Patientes aures.xxv.
 Pauor seu metus Cicero-
 nis in principio dicen-
 di, & q̄ oratori nocere
 soleat.xxxii.
 Peccatis hominū offendi-
 tur deus.viii.
 Pecuariæ res.xli.
 Pecuarius.ibidem.
 Persona supposita. xlvii.
 Pertinet res ad mortuos.
 fo.xii.
 Plautus populi.xliiii.
 Poena innocenti æquiore
 animo ferenda. xxii.
 Poena immerita æquiore
 est animo ferēda q̄ me-
 rita.xlv.
 Poenam sustinere. xlv.
 Pompeii in Cæsare quæ
 fuerit ciuilis belli causa.
 xxxv.
 Ponere pro deponere fre-
 quenter captum.xliii.
 Potio & potus. xxxviii.
 Prodere causam.xvii.
 Propinqui dicuntur etiā
 qui affines.xxxiii.
 Propinquus & propin-
 quitas tam de loco q̄ de
 tempore.xxxv.
 Proscriptio Syllæ.xx.
 Proscriptos qui occide-
 runt sicarii.xx.
 Prouidere.ix.
 P. Actius Varus.xliii.
 Prouincia decedere. fo.
 xvi.

Q.
Q Veri non licet de
 seuis in domi-
 nos.xxxiii.
 Quintus Ligarius & eius
 defensio.xlii.&.xliii.
R.
R Egium nomen
 quibus sanctum
 habitum.xlvi.
 Regni multum cupidus
 Cæsar.xliii.
 Reputari.xlv.
 Rostrorum statuæ.xliiii.
 Reum supponere. xlvii.
S.
S Celus quid sit.xxi.
 Securitas aduersarii
 & confidentia. folio
 xxxiiii.
 Sermo pro fama & inde
 sermunculus pro ru-
 musculo. xliii.
 Seruire & inseruire.xi.
 Seruitus fortunata quia
 laudis causa.xxxv.
 Signum sustulisti.iii.
 Simulatio.ix.
 Syllæ proscriptio.xx.
 Syllæ infensus Cæsar.fo.
 xx.
 Sortium inuentio.xxiii.
 Statuarum locus Romæ
 quis erat.xliiii.
 Strepere & admurmu-
 rare seu strepitus & ad-
 murmuratio v.
 Studiorum eorundē vin-
 culū arctiss.xxiii.

Studiorum cōsensio fir-
 mat amicitiam.xxiii.
 Sub, in cōpositione quā
 vim habeat.xlvii.
 Subsortiri iudices. xlvii.
 Suffusius Numer. xxiii.
 Supplementum xvii.
 Supposita persona.xlvii.
 Supponere reum.xlvii.
 Sustinere multā & pœ-
 nam.xlv.
 Sustulisti signum.iii.
T.
T Imotheus Cono-
 nis filius.v.
 T.Brochus.xliii.
 Tubero prænominē Lu-
 cius.xlii.
 Turma militum.v.
V.
V Arus cui Actio
 prænomen.xliii.
 Victoria ferocio-
 res & insolentiores fere
 efficit.vi.
 Vindicare.vi.
 Virgis ciuem præsertim
 Romanum cedere lex
 Porcia vetuit : consulēs
 maleficum in exilium
 agere.xix.
 Voluntas pro facto existi-
 manda.xxiii.
 Vomitus est stomacho
 interdū utilis.xxxix.

FINIS.

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Theophilus Canon
in illis v.
T. Brochard.
Victor presonide in
cous xii.
Thom. millier v.
V.
Aulus et Aglio
proponere xiii.
V. claus terrore
res & in olivares fens
eclat vi.
V. indicant vi.
Vigil client parlatian
Romanum credes lex
Roda venit : continet
mactem in exilium
agore xix.
Voluntas pro solo exili
mandat xxiii.
Vomitio est stomacho
interdu villis xxxix.

FINIS.

FRANCISCI SYLVII

Ambiani in orationem M. Ciceronis pro M. Marcello
Commentarii.

Ido Cn. Pompeio in acie Pharsalica, ex iis qui eū
secuti erant, alij in Africam ad Iubæ Adijque
exercitus, ad renouandum bellum se contulerūt,
vt Scipio & Cato: alij se victos credentes, ab ar-
mis omnino destiterunt, vt M. Cicero: alij me-
dium tenuerūt, vt M. Marcellus vir Consularis, M. Mar-
ac singulari prudentia præditus, qui de victoria cellus.
Pompeij semper summe diffidebat. Hunc magna
multitudo pro maximis eius clarissimisq; vir-
tutibus diligebat: quocirca restitui eum maxime
cupiebat. Is autem forti & inuicto animo restitui
a Cæsare in patriam nolebat, ne ea quæ nollet,

Romæ videret. Eum Cicero, cum quo a pueritia cœpit familiaritas & amicitia,
sepe hortabatur, vt cederet tempori, & necessitati pareret, quod semper sapientis
habitum est. Eundem C. Marcellus frater summis precibus obsecrabat, vt redire
vellet, qui idē Cæsarem pro salute fratris assidue deprecabatur. In Senatu præ-
sente Cæsare, quum a L. Pisone mentio esset facta de M. Marcello, quumque C.
Marcellus se ad Cæsaris pedes abiēcisset, Senatus cunctus consurrexit, & ad
Cæsarem supplex accessit, vt M. Marcello ignosceret. Tum Cæsar in Senatu ha-
buit orationem, qua M. Marcelli acerbitatem accusauit: quod quum in Gallia
bellum gerreret, a M. Marcello Cos. prædo appellatus sit: quod cum Senatu
agere conatus sit, vt Cæsar ipse hostis patriæ, nisi poneret arma, iudicaretur: q̃
Decurionem Nouicomī, quam coloniam Cæsar deduxerat, virgis ceciderit, vt
ciuem eū non esse ostenderet, & ita Cæsaris factum improbare. Ciues enim Ro-
manos virgis cedere lege Porcia nō licebat. Ciues autem Romani etiam coloni
& municipes erant. Alias quoque Marcelli offensiones Cæsar commemorauit.
Adiecit quoq; esse qui vitæ suę insidiarentur, sed se naturæ & glorię satis vixisse.
Tum repente præter omnium spem dixit se Senatui de Marcello ne hominis
quidem causa negaturū. Eum itaq; Senatui rei q̃ publicę concessit. Senatores ro-
gati sententiam Cæsari gratias egerūt. Cicero qui statuerat pristinæ dignitatis
desiderio tacere, Cæsaris magnitudine animi & clementia, & Senatus officio cō-
motus, inuauit consiliū. Itaq; pluribus verbis hac oratione egit gratias Cæsari.
Cuius argumentum est. Principio causam dicit, cur silere in Senatu perpetuo
decreuisset: idque fecisse clementiam Cæsaris in Marcello inimico restituendo,

Cæsaris cū
Marcello
simultas.

Argumē-
tum.

vt mutaret consilium. Tum enim Cæsar omnibus signum dedit, vt bene de re publica sperarent. Res gestas Cæsaris anteposit omnibus Imperatorū populi Romani, exterarum gentium, potentissimorum populorum, Regum clarissimorum rebus gestis. Sed multo eum maiorem dicit cōsecutum gloriam, quod animum suum vicerit, quod iracundiam cohibuerit, quod victoriam, quæ natura insolens & superba est, temperauerit, quod inimicum suum pristinae dignitati restituerit. In hac victoria tanta fuit Cæsaris modestia, vt maluisse se non dimicare quàm vincere ostenderit: quod pacis authores & dilexerit & restituerit, in quibus fuit Cicero. Si vicisset Pompeius, eius victoria crudelis fuisset: in Cæsaris victoria nulla fuit crudelitas: nullus occisus est, nisi in prælio armatus. Itaque videntur dii immortales omnem spem salutis populi Romani, reipublice ad Cæsaris clementiam & sapientiam tum contulisse, quum eius victoriam adiuuerunt. Cæsaris suspicionem, ne quiseius vitæ insidietur, tollit: sed cauendum suadet. Negat se tale quid Cæsari timuisse, sed humanos casus, & incertos valetudinis euentus, & naturæ communis fragilitatem metuendam esse. Cæsa-rem hortatur, vt rempublicam constituat, quam ipsius belli impetu iacere necesse fuit. Quia Cæsar dixerat se naturæ & gloriæ satis vixisse, eum patriæ, cui natus est, parum vixisse Cicero dicit. quam si constituerit, diuinæ eius virtutis gloria futura est immortalis: cui vt inseruiat, hortatur. Obsecrat Cæsarem, vt vitæ & salutis suæ consulat. Pollicetur & suo & Senatorum reliquorum nomine non solum excubias & custodias, sed laterum suorum & corporum oppositus ad vitam eius salutemque tutandam. Postremo Cæsari gratias agit maximas, quod Marcellum reipublicæ restituerit. Genus causæ quod sit, facile dictu non est, si tantum tria dicendi genera esse dicamus. Nam si demonstratiuum esse dicas, quod Cæsaris laudes contineat: primum ad hoc suscepta oratio non est, vt Cæsarem Cicero laudet, sed vt ei gratias agat de Marcello restituto. Vt enim qui confert munus, ita qui accipit, id verbis ornare atque amplificare debet. Illud igitur in agendis de accepto beneficio gratias fieri solet, vt ipsum beneficium quantum maxime fieri potest, primum verbis amplificemus, deinde gratias agamus, vt facile possis cognoscere etiam ex oratione legatorum Saguntinorum habitæ Romæ in Senatu, quæ est apud Tit. Liuium libro. xxviii. Hac enim ratione maior animi gratitudo existit. Cicero igitur quo ampliores Cæsari gratias ageret, res eius gestas extulit maxime, sed iis omnibus anteposuit hoc beneficium quod Marcellum inimicum dignitati pristinae reddiderit. Hæ igitur Cæsaris laudes, ad maiorem gratiarum amplitudinem pertinent. Deinde nec ibi Cæsaris laudatio perscripta est secundum præcepta artium. Laudatur enim hic fere a clementia. Tum, si propterea demonstratiua oratio esset, quod Cæsaris laudes contineat, multæ sunt deliberatiuæ & iudiciales, quæ itidem demonstratiuæ appellandæ essent, propterea quod in his laus aut vituperatio contineatur. Postremo, vt in oratione deliberatiua fere fit, vt in fine pro cōclusionem sententiam suam dicat is qui orationem habet: ita in huius orationis parte extrema pro cōclusionem est

Gratiarū
agendarū
ratio.

Delibera-
tiue ora-
tionis cō-
clusio.

actio gratiarum. Id in demonstratiua oratione non fit. Si deliberatiuam orationem esse dicas: primum omnis deliberatio de re dubia est: hæc oratio de re certa est. Deinde deliberamus de re futura. Cicero agit gratias de re antea facta. Non igitur ab re Quintilianus libro tertio dubitari posse dicit, si tantum genera causarum tria sint, & laudandi ac vituperandi officium in parte tertia ponamus, in quo genere versari videamur, quum querimur, consolamur, mitigamus, concitamus, terremus, confirmamus, præcipimus, obscure dicta interpretamur, narramus, deprecamur, gratias agimus, gratulamur, obiurgamus, maledicimus, describimus, mandamus, renunciamus, optamus, opinamur, & plura alia: Vt mihi inquit, in illa vetere persuatione permanenti velut petendo sit venia, quærendumque quo moti priores rem tam late fusam tam breuiter astrinxerint. Sed idem postea scribit cæteras species in hæc tria incidere. Vt ad Marcellum reuertar, Cæsaris beneficio vti Marcello minime licuit. Nā a Cn. Magio Chilone cliente suo Athenis occisus est, vt ait Tit. Liuius libro. cxv. de huius cæde amplius scribit Ser. Sulpitius ad Ciceronem, M. Marcellum. ix. Calend. Iunij post coenæ tempus a P. Magio Chilone familiari eius pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, vnum in stomacho, alterum in capite secundum aurem. Magium seipsum interfecisse. Paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Itaque virum clarissimum ab homine deterrimo acerbissima morte affectum: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuētum amicum, qui ei mortem afferret. In gymnasio Academicæ combustum, eique eodem in loco factum monumentum marmoreum vt Athenienses locarent faciendum idem se dicit curasse. Epistola eius est in libro Epistolarum familiarium Ciceronis quarto: Ne huius cædis suspicio ad Cæsarem perstineret Brutus ad Ciceronem scripsit literas, quibus eum purgat de huius interitu. In quem ne si insidiis quidem ille interfectus esset, caderet vlla suspicio. Cum vero de Magio constat, nonne furor eius omnem causam sustinet?

Author est Cicero libro Epistolarum ad Atticum. xlii.

M. Marcel-
li cedes.

Aa ii

LII CICERONIS PRO M. MARCELLO
AD PATRES CONSCRIPTOS.
ET C. CÆSAREM.

Duturni silētii P. C. quo erā his temporibus
vsus, non timore aliquo, sed partim dolore,
partim verecūdia, finem hodiernus dies at-
tulit: idēq; initiū quæ vellem, quēq; sentire
meo pristino more dicēdi dedit. Tātā enim
mansuetudinē, tam inusitatā inauditaq; clementiam, tantū
in summa potestate rerū omniū modū, tam deniq; incredi-
bilē sapiētiā ac pene diuinā, tacitus nullo modo praterire
possum. M. enim Marcello vobis P. C. reiꝓ publicę reddito,
nō solū illius, sed etiā meā vocē & auctoritatē, & vobis &
reiꝓ publicę conseruatā ac restitutā puto. Dolebam enim P.
C. ac vehemēter angebar, quū viderem virum talem, qui in
eadē causa, in qua ego, fuisset, nō in eadē esset fortuna. Nec
mihī persuadere poteram, nec fas esse ducebā, versari me in
vestro veteri curriculo, illo æmulo atq; imitatore studiorū
ac laborū meorū, quasi quodā socio a me & comite distra-
cto. Ergo & mihī & meæ pristinae vitę consuetudinem C.
Cæsar interclusam aperuisti, & his omnibus ad bene de
omni republica sperandum, quasi signū aliquod sustulisti.
Intellectū est enim mihī quidē in multis, & maxime in me-
ipso, & paulo ante in omnibus, cū M. Marcellum Senatui
reiꝓ publicę concessisti, cōmemoratis etiā præsertim offen-
sionibus, te auctoritatem huius ordinis, dignitatēque reiꝓ
publicæ tuis vel doloribus vel suspicionibus anteferre.

In magno luto discedimus
 Alue. g. Je est y grand
 dange de la Jun
 Simple In ead yatur
 Je est ludo sans regle

Duturni silentij) Cicero ex quo tēpore a C. Cæsare dignitati pristinae resti-
 tutus erat, in Senatum non venerat, aut certe in eo sententiam non di-
 xerat. Partim dolore) dolebat. vti postea dicit, quū videret Marcellū in
 eadē causa esse in qua ipse Cicero fuisset, nec iā i eadē fortuna esse. Partim verecū-
 dia, q̄ nefas esse putaret, distracto M. Marcello in senatu versari. de hoc suo silētio
 idem lib. Epistol. Familiarium ad Ser. Sulpitiū scribit, Statuerā, inquit, non me
 hercule inertia sed desiderio pristinae dignitatis in perpetuum tacere. Fregit hoc
 meū consiliū & Cæsaris magnitudo animi, & Senatus officiū. Tantū modum) id
 est tantā rationē & mediocritatē cū virtute coniunctā. vti apud Horatiū. Est mo-
 dus in rebus, sunt certi deniq; fines, Quos vltra citraq; nequit cōsistere rectum.
 In summa potestate) Contra vñ venire solet in hominibus improbis, vti quanto
 maior potestas sit, tanto sit maior rerū omniū licētia. Illius) Marcelli. Talē vi-
 ri) Marcellū. In eadē causa, in qua ego, fuisset. i. qui Pōpeiū cōtra Cēsare, vti fece-
 rā, secutus fuisset. Non in eadē esse fortuna) i. nō restitutum. In nostro veteri
 curriculo) i. Senatu. Priscian⁹ lib. vj. Adeo, inquit, cognatio est currus ad cursum,
 vt diminutiū currus curriculum pro cursu accipiatur. Cicero pro Marcello, Nec
 fas esse ducebam versari me in veterem nostrum curriculum. Aemulo atq; imitatore
 studiorū.) M. Marcellus ceteris ommissis studijs vnū id egit, sese quotidianis cōmen-
 tationibus acerrime exercuit. Itaq; & lectis vsus est verbis & frequētibus. & splē-
 dore vocis & dignitate motus. Speciosum erat & illustre quod dicebat. Omnia sic
 ei suppetebāt, vt nulla deesse virtus oratoris videretur: quem simillimū sui habi-
 turus Cicero erat. Hęc ex Ciceronis libro de Claris Oratoribus: quo in libro de
 omnibus ætatis suæ oratoribus, quibuscū viuebat, exceptis Cæsare atq; Marcello,
 silentiū egit, vt etiā Quintilianus scribit lib. x. Signum aliquod sustulisti) Ad
 morem Romanū alludi puto. Quum enim ex belli Gallici aut Italici vicinitate
 Romę tumultus erat, id est timor multus, qui exercitum ducturus erat, ex Capi-
 tolio vexilla duo proferebat: vnū purpureū, qui color militaris maxime est, quo
 pedites: alterum cæruleum, quo equites cōuocabat. Nam cæruleus color maris est,
 a cuius deo equum esse inuentum ferunt. Author est Seruius enarrans versum
 illum ex libro Aeneid. viij. Vt belli signum Latrenti Turnus ab arce Extulit, &
 rauco strepuerunt cornua cantu. Politianus in libro Epistolarum octauo ad In-
 nocentium Pont. Max. scribens ad hunc morem alludens, hęc Ciceronis verba
 fere vsurpat. Tu, inquit, quando nobis aliquod seu signum ex arce ista tui ponti-
 ficatus ad bene sperandum sustulisti, perge obsecro sanctissime pater, perge inquā,
 fouere atq; illustrare bonas artes. Is enim timor multus magna ex parte leua-
 tur, vbi sublatum signum est ad euocandos milites, qui hostium conatibus occur-
 rant. Paulo ante in omnibus.) Nam Marcelli offensio tā grauis tibi videbatur,
 vt reliquis omnibus potiusq; ei ignoscere videreris. Q̄ ei igitur ignoueris in
 omnibus intellectum est &c. Cicero ad Seruium Sulpitium libro Epistolarum
 quarto scribit, diem eum quo restitutus Marcellus est, visum esse sibi ita pulchrū,
 vt speciem aliquam videretur videre quasi reuiuiscētis Reip. Commemoratis

M. Marcellus.

Signum
sustulisti.

Aa iij

Cæsare in senatu vñq; subleuatur in qua iustitia
 in offensionē a Marcello p̄p̄t p̄p̄t a memoratis q̄
 suppetebāt q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t
 suppetebāt q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t q̄ p̄p̄t

pro vita. Cuius est gloria

gloria

intelligis, quanta in dato beneficio sit laus, cum in accepto

titia peruenerit. Quod quidem ei merito atq; optimo iure
contingit. Quis enim illo aut nobilitate, aut probitate,

nii, nulla dicendi, aut scribendi tanta vis tantaq; copia, que
non dicam exornare, sed enarrare C. Caesar tuas res gestas

dierno die consecutus es. Soleo saepe ante oculos ponere,
idque libenter crebris usurpare sermonibus, omnes nostros

istas, cum tuis nec contentionum magnitudine, nec numero
preliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficien

ri, quàm tuīs non dicam cursibus, sed victoriis illustrata
sunt.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

Fructum omnis autem vite.) Fructum vite anteactę gloriam intelligit, quum vita hec brevis sit, gloria virtute sit comparanda, qua nos vixisse testemur. Ideoque negat Cicero in quarta in Catilinam Inuentua, Consulari viro mortem immaturam accidere posse. Summo consensu Senatus) qui simul a Cæsare postulauit, vt Marcello ignosceret. Iudicio tuo grauissimo). i. certissimo & sapientissimo. In dato beneficio). i. in te qui dedisti. Argumentum a minore ad maius. Liberalitas duplex est, altera in dando, altera in accipiendo est. Ea que in dando est, magis est laudabilis. Nam est difficilior, quę liberalitatis cautiones retinende sint diligentius, vt pro facultate tribuatur, vt prosit cui tribuitur, vt pro dignitate eius qui accipit tribuatur. Quo autem difficilius, hoc preclarius. Quum igitur tanta sit gloria in Marcello qui accepit, quanta in te sit, qui dedisti, intelligis. Ei) Marcello. Quis enim est) Causa est cur lætitia non maior pene ad Marcellum ex eius salute, quam ad omnes perueniat. Nobilitate) Ex antiqua Marcellorum familia natus est, exigua fuit tempore secundi belli Punici Marcellus is qui populi Romani ensis, vt Fabius scutum appellatus est, vt ex Possidonio Plutarchus in vita Fabij scribit. Probitate) Authore Cicerone in libro de Claris Oratoribus, laudibus maxime Marcellus est, quę in communi & quasi fatali malo consoletur, se quum conscientia optime mentis, tum etiam usurpatione & renouatione doctrinę. Optimarum artium studio) & præcipue artis dicendi. Nullam enim Marcello deesse virtutem oratoris putat. Innocentia) quę est affectio talis animi, quę noceat nemini, vt ait Cicero in lib. Tusculanarum questionum tertio. Flumen ingenij) Vnde facta sit translatio dubium non est. Ea autem ornatus gratia est. Soleo sepe ante oculos ponere). i. cogitare. Ex comparatione rerum gestarum Cæsaris ostendit quanta eius sit gloria, quę animi sui iracundiam vicerit, quum Marcello ignouit. Hanc animi victoriam per amplificationem reliquis victorijs Cæsaris anteponebat, quę quo maior insurgat, anteponebat Cæsarem rerum gestarum magnitudine omnibus Rom. imperatoribus, omnibus exteris nationibus, potentissimis populis, & regibus clarissimis. Crebris usurpare sermonibus) id est sæpe dicere. Contentionum) id est expeditionum, quas conficere contendisti. Nec numero præliorum) Nam signis collatis cum hoste quinquagies pugnavit. Et præter ciuiles victorias vnde decies centum & nonaginta duo milia hominum prælijs ab eo occisæ sunt, vt ait Plinius libro septimo. Varietate regionum) Cæsar varijs in locis bella gessit in Gallia, in Germania, in Britannia, deinde Pompeiū vicit in Pharsalia, Ptolemæum in Aegypto, Pharnacem Mithrydatis filium in Ponto, Scipionem & Iubam in Africa, Pompeij filios in Hispania. Celeritate conficiendi) Celeritate maxima usus est C. Cæsar in bellis omnibus, quę tam multorum eius successuum causa fuit. De aliorum bellorum ab eo gestorum vt nihil dicam, in Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum Cæsar prætulit titulum Veni Vidi Vici, non acta belli significantem, sed belli celeriter confecti notam, vt Suetonius author est. Dissimulissimas) id est inter se remotissimas.

Celeritas
Cæsaris in
bello.

Quæ quidem ego nisi tam magna esse fatear, ut ea vix cui
 iusq̃ mens aut cogitatio capere possit, ames sim: Sed tamē
 sunt his maiora. Nam bellicas laudes solent quidam exte-
 nuare verbis, easq; detrahere ducibus, communicare cū mul-
 tis, ne proprię sint Imperatorum. Et certe in armis militum
 virtus, locorū opportunitas, auxilia sociorum, classes, com-
 meatus, multum iuvant. Maximam vero partem, quasi suo
 iure fortuna vedicat: & quicquid prospere gestum est, id pe-
 ne omne ducit suum. At vero huius gloriæ C. Cæsar, quam
 es paulo ante adeptus, socium habes neminem. Totum hoc,
 quantumcunq; est, quod certe maximum est, totū est inquā-
 tuū. Nihil enim tibi ex ista laude Cæturio, nihil Præfectus,
 nihil cohors, nihil turma decerpit. Quinetiam illa ipsa rerū
 humanarum domina fortuna in istius se societatem gloriæ
 non offert, tibi cedit, tuam esse totam ac propriam fatetur.
 Nunq̃ enim temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad
 consilium casus admittitur. Domulti gentes immanitate
 barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni
 copiarum genere abundantes: sed tamē ea vicisti, quæ & na-
 turam, & conditionem ut vinci possent, habebant. Nulla est
 enim tanta vis, tanta copia, quæ non ferro, aut viribus debi-
 litari frangiq; possit. Verum animum vincere, iracundiam
 cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitare, inge-
 nio, virtute, prestantem non modo extollere iacentē, sed etiā
 amplificare eius pristinam dignitatem. Hæc qui faciat non
 modo ego eum cum summis viris comparo, sed simillimu
 deo iudico. Itaq; C. Cæsar bellicę tuæ laudes celebrabuntur:
 illę quidem non solum nostris, sed pene omnium gentium
 literis atq; linguis: neq; vlla vnquam ætas de tuis laudibus
 conticiscet. Sed tamen eiusmodi res, nescio etiā quomodo,

dum audiuntur, dum leguntur, obstrepi clamore militum videntur, & tubarum sono.

Ne proprię sint Imperatorū).i.ne ab Imperatoribus solis partē sint. In armis militū virtus) Nullus est, vt ait Cicero lib. de Off. secūdo, cui nō perspicua sint, illa, quę pluribus verbis a Panætio cōmemoratur, neminē neq; ducē belli, neq; principē domi magnas res & salutare sine studijs hominū gerere potuisse. Cōmemorāt ab eo Themistocles, Pericles, Cyrus, Agesilas, Alexander, quos negat sine adiumentis hominū tantas res efficere potuisse. Locorū opportunitas) quę valet plurimū in parāda victoria. Cōmeatus).i. suppeditatio eorū quę exercitui necessaria sunt, quā ad reliquias res tū ad victū. Fortuna sibi vēdicat) Quantū sibi ex hūanis rebus fortuna vēdicet, illud documēto sit, quod scribit Plutarchus in vita L. Syllę. Res gestas Timothei, qui Cononis filiū fuit, inimici obtrectātes fortunę ascribebāt, inq; tabulis eo dormiente fortunā retia vrbibus circūponētem pangebant. Acrius iritatus hęc fingentibus succēbat grauius, q; suarum rerum gestarū gloria priuaret. Aliquādo postea re bene gesta ex bello rediēs cōcione aduocata, Viri Athenienses, inquit, huius bellicę rei nullā sibi partē fortuna vēdicat. Iuueniliter & superbe & ingrate exultās Timotheus ita sibi infestā fecit fortunā, vt nullū deinceps preclarū facinus ipse fecerit, sed iniquis sępius anspecijs pugnans a populo eiectus pfugerit. Fortuna belli domina est. Pugnārū exitus incerti sunt. Hinc Mars communis dictus est, qui sępe spoliātem iam & exultantē euertit, vt ait Cicero pro Milone. De fortuna plura scribit Plinius cap. vij. libri secūdi. Huius glōrie) qua animi tui iracūdiā vicisti. Turma) quę erat. xxxij. equitū, vt ait Vegetius. Temeritas) quę fortunę est. Immanitate barbaras &c.) Cęsarıs victorias amplificat, vt animi victoriā faciat maiore. Maior em̃ Cęsarıs gloria est, si vicerit gētes, quas vinci erat difficillimū, q; immanitate essent barbare, multitudinē innumerales, locis infinite, & omni copiarū genere abūdātes. Nō ego eum summis) Lactātijs lib. Diti. Initi. primo hūc Ciceronis locū citās legit, nō modo ego eū cū summis viris cōparo. Nec vlla ętas).i. nullū tēpus. Nā pro tēpore ętate sepe dicit Cicero. Eiusmodi res) bellicę etiā ab alijs gestę. Etiā dū leguntur) Alij legūt, Etiā dū audiūtur, dū legūtur quę lectio magis placet, vt postea dicit, aut audimus, aut legimus. Etiā dū audiūtur dū legūtur).i. nō modo quū videntur, sed etiā dū narrari audiūtur vel legūtur. Obstrepi clamore).i. acclamatione probari. Solebāt em̃ veteres vrbanas res, aut bellicas quę publice placerēt, aut contra acclamatione & sono tubarū approbare, aut improbare. Strepere oratoribus frequēs, admurmurare iisdem, nō minus vsitatū est. Cicero in Verrē actione secūda, Ipse, inquit, Cn. Pōpeius quum primū cōcionē ad vrbē Cos. designatus habuit, vbi qđ maxime expectari videbatur, ostēdit se tribunitiā potestātē restituturū, factus est in eo strepit⁹, & grata cōcionis admurmuratio. Idē in Pisonē, Quo quidē tēpore cepi P. C. fructū immortalē vestri in me & amoris & iudiciij, q nō admur-

Timotheus
Cononis
filius.

Ingratus
in fortunā
Fortuna
belli.
Turma.

Strepere
Admur-
murare.

muratione, sed voce & clamore, abiecti hominis & semiuiui furorē petulantiāq; frē-
gisti. Idē lib. Epist. ad Quintū fratrem secūdo, Multa feci verba de toto furore latro-
cinioq; P. Clodij. Eū tāq; reū accusaui, multis & secūdis admurmurationib; Sena-
tus. Idem in lib. de Orat. ij. Virāda est acclamatio aduersa populi. Obstrepī) passius
noue dixit. Videtur) Verbū videri dicī in re quē appareat, siue vera sit, siue falsa.

At vero quū aliquid clemēter, māsuete, iuste, recte, modera-
te, sapiēter factū, in iracūdia praelertim, quē est inimica con-
silio: & in victoria, quā natura insoles & superba est aut au-
dimus, aut legimus, quo studio incēdimur? nō modo in ge-
stis rebus, sed etiā in fictis: vt eos sepe, quos nunq; vidimus,
diligamus. Te vero, quē praelentem intuemur: cuius men-
tem, sensusq; & os cernimus, vt quicquid belli fortuna reli-
quū reipublicae fecerit, id esse saluū velis: quibus laudibus
efferemus? quibus studiis prosequemur? qua beneuolentia
complectemur? Parietes mediūssidius C. Cēsar, vt mihi vi-
deor, huius curiae, tibi gratias agere gestiūt, q; breui tēpore
futura sit illa authoritas in iis maiorū suorū & sedibus suis.
Equidē cū C. Marcelli viri optimi, & cōmemorabili pietate
ac virtute praeliti lachrymas modo vobiscū videre, omniū
Marcellorū meum pectus memoria effodit. quibus tu etiam
mortuis, M. Marcello conseruato, dignitatē suā reddidisti:
nobilissimāq; familiā, iā ad paucos redactā, pene ab interitu
vindicasti. Hūc tu igitur diē tuis maximis, & innumerabili-
bus gratulationibus iure antepones. Hēc enim res vnus
est propria Cēsaris, ceterē duce te gestae magnae illae qui-
dem, sed tamen multo magnōq; comitatu. Huius autē rei
tu ipse es & dux, & comes: quē quidem tanta est, vt ei nulla
sicut trophaeis, monumentisq; tuis sit finem allatura aetas.

At vero) Significat nos maiore studio incendi quā audimus vel legimus ali-
quid in iracundia & victoria factum clementer iuste & sapienter, q̄ quā bellicas
res audimus vel legimus. Quo studio) qua volūtate, qua animi affectione. Am-

plificatio est. Quæ videmus mouet magis, quæ quæ audimus aut legimus. Honesta quæ raro contingunt, laudabilia magis sunt, quæ quæ sepe. Bellicæ C. Cæsaris res gestæ, quæ audiuntur aut leguntur, acclamatione militum & sono tubarum probari videntur. Maiore igitur afficitur studio, quæ Cæsarem victorem, & iratum, inimico suo mansuete, clementer, moderate, sapienter, ignoscere videtur. Victoria quæ natura & insolens) Cicero ad M. Marcellum scribens lib. Epistol. Familiarium quarto, Omnia in bellis civilibus misera esse dicit, sed nihil miserius, quam ipsam victoriam. Quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociore impotentioreque reddidit, ut etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit, etiam inuito, facienda sunt. L. Sylla, ut ait T. Liuius lib. lxxxviii. Rep. recuperata pulcherrimam victoriam, quanta in ullo homine nunquam fuit, inquinauit. Ideo presagiebat Cicero lib. Epistol. vii. ad Att. ex belli civilis victoria fore, ut quæ multa mala, tamen certe tyrannis existeret. Quicquid belli fortuna reliquum fecerit). i. quorum virtuti belli fortuna pepercit, ut ait Ennius. i. qui in bello non interierunt. Parietes &c.) Translatio est. Rebus enim inanimis datur sensus. Gestitum) Gestire, ut ait Donatus in commentariis in Eunuchum Terentii, est motu corporis monstrare quid sentias. Cõstat autem a peccudibus ad homines esse translatum. Gestire proprie est sensum, corporis gestu indicare, quod magis brutorum est animalium. Virgilius, Est studio incassum videas gestire lauari. In his parietibus equidem quum M. Marcelli) C. Marcelli legendum puto, non M. Marcelli. M. enim Marcellus tamen aberat, quum ei Cæsar ignouit. C. autem Marcellus quum se ad pedes Cæsaris abiicit, tamen cinctus Senatus cõsurrexit, & ad Cæsarem supplex accessit, ut M. Marcello ignosceret. Cõmemorabili) i. perpetua & memoria semper digna. Pietate in fratrem) M. Marcellum. Effodit pectus meum). i. stimulauit, & ut ait Plautus, pectus peracuit vulnerauit, lancinauit. ut Cicero in lib. Tuscul. quæst. ii. Pungat, inquit, dolor vel fodiat, sane si nudus es, da iugulum: si tectus Vulcaniis armis. i. fortitudine, resiste. Vel effodit pectus meum). i. sollicitauit me. Ut in illo Ennii, Curauit leuasso. Quæ te nunc coquit, & versat sub pectore fixa. Ad paucos redacta) ad M. & C. Marcellos fratres. Aelius Spartianus in vita Seueri Imperatoris negat quæquam magnorum virorum bonum & utile filium reliquisse: quæ aut sine liberis interierint, aut tales habuerint, ut melius fuerit humanis rebus eos sine liberis decedere. Nihil Romulus, nihil Numa Pompilius, quod Reip. utile esse posset. Nihil Camillus Scipiones, Catones, qui magni fuerunt. Nihil Homerus, Demosthenes, Virgilius, Sallustius, Terentius, Plautus. Quid de Cæsare? Quid de Tullio? cui soli melius fuerat liberos non habere. Quid de Augusto, qui nec adoptiuum quidem bonum filium habuit, quum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus? Vindicasti). i. liberaisti. In qua significatione Cicero dicit lib. de Senectute. Est, inquit, senectus natura loquacior, ne ab omnibus eam vitis videar vindicare. Gratulationibus). i. gestis rebus & laudibus. Id quod sequitur pro eo quod præcedit. Vni). i. solius. Comitatu militum & sociorum. Ut nulla sicut trophæis) Legendum arbitror. ut et nulla ætas. ut sententia sit, huic rei vetustas finem allatura non est, quemadmodum trophæis tuis & monumentis allatura est. Trophæis monumentisque tuis tibi ob victorias & triumphos positus.

Victoria facit ferociore res.

Gestire.

Filii viro-
rum clarissimorum.

Vindicare.

Nihil enim est opere, aut manu factū, quod aliquando non
 cōficiat, & columat vetustas. At vero hæc tua iustitia, & le-
 nitas animi, florescet quotidie magis: ita vt quantū opibus
 tuis diuturnitas detrahet, tantū afferat laudibus. Et ceteros
 quidē omnes victores bellorū ciuiliū iā ante pietate & mise-
 ricordia viceras, hodierno vero die teipsum vicisti. Vereor
 vt hoc, quod dicam, perinde intelligi possit auditu, atq; ipse
 cogitās sentio. Ipsam victoriā vicisse videris, cū ea illa quæ
 ipsa erat adepta, victis remisisti. Nā cū ipsius victoriæ con-
 ditione iure omnes victi occidissetemus, clemetiæ tuæ iudicio
 cōseruati sumus. Recte igitur vnus inuictus es, a quo etiam
 ipsius victoriæ cōditio, visq; deuicta est. Atq; hoc C. Cæsa-
 ris iudicium P. C. q̄ late pateat, attēdite. Oēs enim qui ad il-
 la arma fato sumus nescio quo Reip. misero funestoq; com-
 pulsi, & si aliqua culpa tenemur erroris humani, a scelere
 certe liberati sumus. Nā cū M. Marcellū deprecātibz vo-
 bis, Reip. cōseruauit: memet mihi, & item Reip. nullo depre-
 cāte, reliquos amplissimos viros, & sibiipsis, & patrie reddi-
 dit: quorū & frequētiā, & dignitatē hoc ipso cōfessu videris.
 Nō ille hostes induxit in curiā, sed indicauit a plerisq; igno-
 ratione potius, & falso atq; inani metu, q̄ cupiditate aut cru-
 delitate ciuile bellū susceptū. Quo quidē in bello semper de
 pace agendū, audiendūq; esse putauī: semperq; dolui, nō mo-
 do pacē, sed orationē etiā ciuiū pacē efflagitantū repudia-
 ri. Neq; enim ego illa, nec vlla vnq̄ secutus sum arma ciui-
 lia: semperq; mea consilia pacis & togæ socia, non belli atq;
 armorū fuerūt. Homine sum secutus priuato officio nō pu-
 blico: tantumq; apud me grati animi fidelis memoria va-
 luit, vt nulla non modo cupiditate, sed ne spe quidē prudēs
 & sciens tanq̄ ad interitum ruerem voluntarium.

Toga est orat. vultus.
 qua vnam ut bantur
 in p. v. a. p. p. p.

Non conficiat & cōsumat vetustas) Authore Lucretio, Minui rē quāq; videremus, Et quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo, Ex oculisq; vetustatē subducere nostris. Aufonius in Epigrāmatibus ad eandē fere scribit sententiā, Miremur perisse homines, monumenta fathiscūt, Mors etiā saxi, nominibusq; venit.

Operibus tuis) id est trophæis & monimētis tuis, quę opere & manu facta sunt.

Victores bellorū ciuiliū) Syllam, Marium, Octauū, Cinnam, Catullum, quorū victoriis innumerabiles ciues occisi sunt: nec post victorias a ciuili sanguine tēperatū est. De his est in Ciceronis Inuēctiua in Catilinā .3. Pietate) in ciuitatē & temp. Ipsam victoriā vicisse videris) Ex genere orationū earū est, quę simul veræ aut falsę esse nō possunt. Nā si victoria est, eā nō vicisti: si vicisti, victoria nō est. Similia illa sunt Terētij in Eunuchō, Omnia habeo, neq; quicq; habeo. Nihil quum est, nihil deficit tamen. Et Ciceronis in Diuinatione, Si tacent, satis dicunt. Asconius Pedianus, Tale est, inq; illud in primo Inuēctiuarū in Catilinā libro, Quū tacēt, clamāt. Et pro Marcello, Victoriā ipsam vicisse videris. Et, Philosophandū est, etiā si nō est philosophandū. Hęc hoc loco nec oxymora, nec cacoze laudicanda sunt. Aut enim inferioribus aut supra positīs leniūtur. vt est illud, Vereor, vt hoc quod dicā, perinde intelligi possit auditu, atq; ego ipse cogitās sentio. Hęc ille. Ad illa arma) Pōpeiū. A scelere certe liberati sumus) Nos em̄ Cēsar quos restituit, hostes nō iudicauit, nec crudelitate bellū a nobis susceptū esse putauit. Quod si fecissemus, scelus fuisset. Semper de pace agēdum) Credibile facit Cicero animū Cēsaris a bellis ciuilibus semper alienū fuisse. q; post victoriā, cōtinuo Ciceronē priuā dignitati vltro restituerit, q; eū pacis authorem semper cognouerit. Q; studiosus pacis fuerit Cicero scribimus amplius pro Q. Ligario. Is ad Atticū libro Epistol. 7. Pacē, inquit, hortari nō desino, quę vel iniusta vtilior est, q̄ iustissimū bellū in ciuibus. Repudiari) a Cn. Pōpeio. Cēsar pacis cupidus erat, & Cicero suātor. eā tamē Pōpeius aspernabatur, vt in libro Epistolaz familiarū. 7. ad M. Mariū scribit Cicero, Illud diuina quadā volūtatē euenire arbitror, vt qui a pace abhorret, qui nō iniustas pacis cōditiones superbe aspernatur, is tādē vincatur. Id innumerabilibus & Ethnicorū & Christianorū exēplis cōprobari potest. Concordia rerū deo iucūdiissima est, qua & mundus vniuersus & omnis regio, omnis ciuitas, & vniuscuiusq; salus cōtinetur. Ad hoc diuina pręcepta huiusmodi pacis & cōcordię vincula maxima ex parte cōplectūtur. Quorū bellorū indignitas, quorū pars altera pacis cupida, altera superba est, in hūc locū, cōceptū meū cursum diuertit. quorū exitū nobis propitiū spero. Homine) Pōpeiū. Grati animi) Pro Cicerone reuocādo ab exilio Cn. Pōpeius concionē habuit, cuius oratio tripartita fuit. Primo docuit populū Romanū, Ciceronis cōsilijs rēpublicā esse seruātā, eiusq; Ciceronis causam cū salute cōmuni cōiunxit, hortatusq; est populū, vt authoritatē Senatus, statū ciuitatis, fortunas Ciceronis ciuis bene meriti defenderēt. Deinde perorando posuit populū rogari a Senatu, rogari ab Italia cūcta. Postremo ipso ad extremū pro Ciceronis salute po. Ro. non rogauit solum, verū etiā obsecrauit. author est Cicero in oratione quā habuit ad

Cicero 34 oratione quę habuit ad populum

Quirites post reditū. In qua oratione dicit quātū Pompeio debere se intelligat. Huic ego, inquit, homini Quirites tantū debeo quantū hominē homini debere vix fas est. Prudēs & sciēs) Authore Donato in Eunuchū Terētij, distinguūtur. Prudēs est qui intelligētia sua aliquid sentit, Sciēs qui alicuius indicio rē cognoscit. Ergo prudēs per sese, sciens per alios. Tanq̄ ad interitum ruerem volūtariū) De Pompeij victoria nūq̄ bene sprauit Cicero, vt dicimus pro Q. Ligario. Maluit tamen pudori fameq̄ cedere, q̄ salutis suae rationē ducere: Itaq̄ Pōpeiū secutus est. Cuius eum facti poenituit nō tam propter periculum suū, q̄ propter vitia multa quae ibi offendit. Primū neq̄ magnas copias, neq̄ bellicosas: deinde excepto duce paucisq̄ principibus, reliquos in bello & rapaces & oratione crudeles, deinde amplissimorum virorum aes alienū. Nihil deniq̄ boni prēter causam ipsam Pompeij inuenit. Pompeius signa tyrone & collectio exercitu cū Cēsarīs legionibus robustissimis contulit. Victus turpissime, amissis etiam castris solus fugit, Hec scribit Cicero ad M. Mariū libro Epistolaram familiarium .vij.

Quod quidē meū consiliū minime obscurū fuit. Nam & in hoc ordine integra re, multa de pace dixi, & in ipso bello eadē etiā cū capitis mei periculo sensi. Ex quo nemo erit tā iniustus rerū aestimator, qui dubitet, quae Cēsarīs volūtas de bello fuerit: cum pacis auctores cōseruādos statim censuerit, ceteris fuerit iratior. Atq̄ id minus mirum videretur fortasse tū, cū esset incertus exitus, & anceps fortuna belli. Qui vero victor, pacis auctores diligit, is profecto declarat maluisse se nō dimicare, q̄ vincere. Atq̄ huius quidē rei M. Marcello sum testis. Nostri enim sensus, vt in pace semper, sic tū etiā in bello cōgruebāt. Quoties ego eū, & quāto cū dolore vidi: cū insolentiā certorū hominū, tum etiā ipsius victoriae ferocitatē extimescentē? Quo gratior tua liberalitas C. Cēsar nobis, qui illa vidimus, debet esse. Non enim causae iā sunt inter se, sed victoriae cōparāde. Vidimus tuam victoriā prēliorū exitu terminatā, gladiū vagina vacuū in vrbe nō vidimus. Quos amissimus ciues, eos Martis vis perculit, nō ira victoriae: vt dubitare debeat nemo, quin multos si fieri posset, C. Cēsar ab inferis excitaret, quoniā ex eadē

acie cōseruat, quos potest. Alterius vero partis nihil ampli-
us dicā, q̄ id quod omnes verebamur, nimis iracūdā futurā
fuisse victoriā. Quidā enim nō modo armatis, sed interdū
etiam ociosis minabantur. Nec quid quisq; sensisset, sed vbi
fuisset, cogitādum esse dicebāt. Vt mihi quidē videātur dii
immortales, etiā si poenas a populo Romano ob aliquod
delictū expetuerint, qui ciuile bellū tantū, & tā luctuosum
excitauerūt, vel placati iam, vel etiā satiati, aliquādo omnē
spem salutis ad clementiam victoris & sapientiā contulisse.

Integra re) id est ante coeptū bellū ciuile. In ipso bello) id est tēpore ipsi⁹ belli.
Capitis) id est vite. Sēsi). i. sententiā dixi. Tā iniustus rerū aestimator). i. tā
malignus laudator. Iniustus rerū aestimator est is, qui rei preciū multo min⁹ vel
maius dicit. Pacis authores) vt Ciceronē. Statim). i. ilico post victoriā Phar-
salicā. Ceteris). i. pacis inimicis & belli fautoribus. Maluisse se nō dimicare q̄
vincere) Credibile facit. Nā si post victoriā authoribus pacis vltro ignouit, decla-
rat se paci victoriā postponere. Nostri sensus). i. nostri animi, nostrę sentētię, no-
stra cōsilia. Quāto cū dolore). i. quātū dolētē. Certorū hominū) qui Pompeiū
secuti erāt. Ipsius victorię) Si Pōpei⁹ vicisset. Nobis q̄ illa vidim⁹). i. q̄ victo-
rię Pōpei⁹ ferocitatē puidim⁹. a te aut, cōtra quē arma tulim⁹, tāta beneficia cōse-
cuti sum⁹. Cause) tua & Pōpei⁹. Vidim⁹ tuā victoriā) Cæsaris victoriā cōparat
cū Pōpei⁹ victoriā, si ea potitus fuisset. Prēliorū exitu terminatā). i. finitā cū p-
liis, nec vllū ciuē post plia iussu tuo necatū, vt fecit Sylla, q̄ post victoriā ciues in-
numerabiles iussit occidi. Exitu p̄liorū) Id fuit Cæsaris in ciuib⁹ Romanis cō-
seruadis studiū, vt in pugna Pharsalica quū res Pōpei⁹ inclinatiores essent, serua-
ri ciues eos q̄ Pōpeiū secuti fuerāt, impauerit. Vagina vacuū). i. strictū, & vt vul-
go dicūt, euaginatū. i. nullū in vrbe interfici iussisti. Eos Martis vis pculit). i. ij
in plio armati occisi fuerūt. In Cæsaris em victoriā interiit nemo nisi armat⁹, vt
ait Cicerō pro Ligario. Multos ex ciuib⁹ q̄ interierūt ab inferis excitaret). i. ad
vitā reuocaret, & vt vulgo dicūt, resuscitare faceret. Multos ab inferis excitaret)
Enthymema est ex cōsequētib⁹, vbi sentētię ratio subiūcta est. Alteri⁹ partis). i.
Cn. Pōpei⁹. i. nihil ex altera pte dicā, nisi alteri⁹ pte victoriā malis cōiūgere. Oēs)
nos q̄ Pōpeiū sequebamur. Iracūdā). i. ferocē futurā fuisse, si Pōpei⁹ vicisset.
Ociosis). i. ab armis quiescētib⁹, nec vllō se belli negocio implicari volētibus. Pō-
peiiani em aduersarios suos putabāt oēs, nisi q̄ secū essent: Cæsar vero aduersarios
eos solos q̄ cōtra essent. Qui igit ociosi fuissent, eos sibi aduersarios Pōpeiiani pu-
tabāt, Cæsariani nō putabāt, vt est pro Q. Ligario. Vt mihi quidē videantur)

De homi- Areligione nostra hoc prorsus alienū nō est. Nā populi peccato deus paulo offen-
nū peccatis sior ab eo poenas expetit. luctuosum enim bellū, aliudve quid simile excitari pa-
offensus. titur, quo populus ipse poenas expēdat. Postremo placatus meliore viuēdi ratio-
ne, qđ triste & luctuosum erat, iucūdiore exitu cōmutat. Vt) id est ita vt. Poe-
nas a po. Ro. expetiuerint) id est po. Ro. puniuerint victores Cēsaris. Causam Cēs-
saris a diis probatā & adiutā Cicero significat. vt dicit in oratione pro Q. Ligario.

Quare gaude tuo isto tā excellenti bono, & frueri cū for-
tuna & gloria, tū etiā natura & moribus tuis. Ex quo quidē
maximus est fructus, iucūditasq; sapienti. Cētera cū tua re-
cordabere, & si persepe virtuti, tamen plerūq; felicitati tuæ
gratulabere. De nobis, quos in republica tecū simul saluos
esse voluisti, quoties cogitabis, toties de maximis tuis bene-
ficiis, toties de mirabili liberalitate, toties de singulari sapiē-
tia tua cogitabis. Que nō modo summa bona, sed nimirum
audebo vel sola dicere. Tātus est enim splendor in laude ve-
ra, tanta in magnitudine animi & consilii dignitas, vt hec a
virtute donata, cetera a fortuna comodata esse videantur.
Noli igitur in cōseruādis bonis viris defatigari, non cupi-
ditate præsertim aut prauitate aliqua lapsis, sed opinione
officii stulta fortasse, certe nō improba, & specie quadā rei
publice. Nō em culpa tua est, si te aliqui timuerūt: cōtraq;
summa laus, qđ plerūq; minime timēdū fuisse cēsuerūt. Nūc
venio ad grauissimā querelā, & atrocissimā suspiciōē tuā,
que nō tibi ipsū magis, qđ cū omnibus ciuibus, tum maxime
nobis, qui a te cōseruati sumus, prouidēda est: quā etsi spero
esse falsam, nūq; tamen verbis extenuabo. Tua enim cautio,
nostra cautio est: vt si in alterutro peccādū sit, malim videri
nimis timidus, qđ parū prudens. Sed quis nā est iste tā demēs
qui scilicet tibi insidiaretur? de tuis ne: tametsi qui magis
sunt tui, qđ quibus tu salutem insperātibus reddidisti? An ex
eo numero, qui vna tecū fuerunt? Non est credibilis tantus

in illo furor, ut quo duce omnia summa sit adeptus, huius vi-
tā non anteponat suę. At si tui nihil cogitat sceleris, cauēdu
est, ne quid inimici. Qui? Omnes em̄ qui fuerūt, aut sua perti-
nacia vitam amiserūt, aut tua misericordia retinuerūt: ut aut
nulli superint de inimicis, aut qui sup̄fuerūt, amicissimi sint.

Natura & morib⁹ tuis) vnde clemētia hec & sapiētia ingenita est. Maximus fru-
 ctus est iucūditasq; sapiēti. Est em̄ sapiētis secūdu naturā viuere, quā si sequemur
 ducē nūq; aberrabim⁹. Cato maior sapiēs ideo cognominatus est, q̄ naturā ducē
 sequerē, de qua re alio loco plura. De nobis etiā) Hic liberalitatis & clemētię fru-
 ctus est, quē Cēsar quoties volet, p̄cipiet. Nō modo summa bona) Sūmū bonū a so-
 lo bono differt. Sūmū em̄ bonū in cōparatione dicit̄ eorū, q̄ minora sunt. Solū bo-
 nū, sine vlla cōparatione dicit̄. Ideo Academici & Peripatetici summū bonū i vir-
 tute collocabāt, q̄ etiā corporis & fortune bona existimarēt: sed virtute multo le-
 uiora. Stoici nullū bonū p̄ter virtutē existimātes, virtutē solū bonū esse dixerūt.

Que liberalitatē & sapiētiā) In magnitudine animi & cōsiliij, q̄ a sapiētia p̄ficiscit̄.
 Commodamus ad tēpus, donam⁹ p̄petuo. Virtus perpetua est & immortalis, fortuna
 mutabilis. Virtus igitur donat, fortuna cōmodat. Cupiditate), i. ira vel odio tui.
 Odij suspitionē adimit ijs qui Pōpeiū secuti sunt, quo facilius inducat animū Cē-
 saris, ut reliquos bonos viros conseruet. Opinione officij) Nā opinabatur id se fa-
 cere quod i Rep. esset. Rei em̄ publicę partes Cn. Pōpeius tutari putabat. Aliquī)
 i. scilicet, qui Pōpeiū secuti sunt. Senferūt) post victoriā cognita incredibili tua
 liberalitate clemētia & bonitate. Nūc venio) Cēsar i oratione quā habuit prius q̄
 Marcello ignosceret, suspicari se dixit esse qui sibi insidiarētur. Nihil esse suspicādū
 Cicero ostēdit. Prouidēda), i. vitāda & cauēda. Terēt. in And. Que si nō astu pui-
 dētur, me aut herū pessundabunt. Authore Donato puidemus nobis tā bonū q̄
 malū. Ut si quis eminus veniēs telū prouiderit atq; cauerit. Vel suspitio puidēda
 est), i. p̄bendū suscitari remediū est. Spero), i. arbitror. Tua em̄ cautio nostra
 cautio est), i. si cauemus vitę tuę, nostrę itidē cauemus. Ex te em̄ vita nostra pen-
 det. Nimis timidus), i. q̄ vitę tuę nimis timeā, ideoq; nimis caueā. Q̄ parum
 prudens) quod n̄ h̄ timeā, nihil cōtra te tentari suspicer. Iste tā demens: de tuis
 ne) In codicibus alijs ita legitur. Iste tā demens, qui scilicet tibi insidiaret̄. De tuis
 ne) Argumentū ex remotione. Hoc modo aliquis tibi ut ais insidiatur. Is ergo est
 ex ijs vel qui in ciuili bello fuerūt pro te, vel cōtra te. Nihil metnendū ab ijs qui p̄
 te fuerūt, nā te duce omnia summa adepti sunt. Relinquitur ergo ab ijs qui cōtra
 te fuerūt. Sed ex his, qui pertimescerunt hi in acie occiderūt: qui vero nō fue-
 runt, misericordia tua seruati facti sunt tibi amicissimi. Ex quo nullū esse qui tibi
 insidietur colligit̄. De tuis ne), i. an ex eo numero qui vnā tecū fuerūt: Quam
 quibus etiā), i. q̄ illi qui Pōpeiū secuti sunt, quibus tu ignouisti. Nihil cogitant
 sceleris) id est insidiarum. Vitam amiserunt) id est armati in acie occubuerunt.

atio. Sed tamē, cū in animis hominū tantæ latebræ sint, & tanti
 recessus, augeamus sane suspicionē tuā: simul enim augebi-
 mus & diligentiā. Nā quis est omnīū tā ignarus rerū, tā ru-
 dis in Rep. tā nihil vnq̃ nec de sua, nec comuni salute cogi-
 tās, qui nō intelligat tua salute cōtineri suā? & ex vnius tui
 vitæ pēdere omnīū? Equidem dies noctesq̃ de te (vt debeo)
 cogitās, casus dūtaxat humanos & euentus incertos valetu-
 dinis, & nature communis fragilitatē extimesco, doleoq̃, cum
 Respu. immortalis esse debeat, eā in vnius mortalis anima
 cōsistere. Si vero ad humanos casus incertosq̃ euentus vale-
 tudinis, sceleris etiā accedat infidiarūq̃ consensio, quē deū,
 etiā si cupiat, opitulari posse Reip. credamus? Omnia sunt
 excitāda tibi C. Cēsar vni, quæ iacere lentis belli ipsius impe-
 tu, quod necesse fuit, percussa atq̃ prostrata: constituēda iudi-
 cia, reuocāda fides, cōprimendæ libidines, propagāda lobo-
 les: omnia, quæ delapsa iā fluxerūt, seueris legibus vinciēda
 sunt. Nō fuit recusandū in tāto ciuili bello, tātoq̃ animorū
 ardore & armorū, quin quassata Respu. quicūq̃ belli euen-
 tus fuisset, multa perderet & ornamēta dignitatis, & præsē-
 dia stabilitatis suæ: multaq̃ vterq̃ dux faceret armatus, quæ
 idē togatus fieri prohibuisset. Quæ quidē tibi nūc omnia bel-
 li vulnera sanāda sunt, quib⁹ pręter te mederi nemo potest.
 Itaq̃ illā tuā præclarissimā & sapiētissimā vocē inuitus au-
 diui, Satis te diu vel naturæ vixisse, vel gloriæ. Satis, si ita
 vis, naturę fortasse: addo etiā si placet, glorię. At, quod ma-
 ximū est, patrię certe parū. Quare omitte quęso istā docto-
 rū hominū in cōtēnēda morte prudētiā. Noli nostro pericu-
 lo sapiēs esse. Sepe enim venit ad aures meas, te idē istud ni-
 mis crebro dicere, Satis te tibi vixisse. Credo: sed tū id audia-
 re, si tibi solī viueres, aut si tibi etiā solī natus esses. Nūc cū

omniū salutē ciuiū, cūctāq; Rēp. res tuæ gestę cōplexę sint, tū abes à perfectione maximorū operū, vt fundamēta, quę cogitas, nōdū ieceris. Hic tu modū vitę tuę nō salute Reip. sed equitate animi definies? Quid? si istud, ne glorię tuę qdē satis est? cuius te esse audivissimū, quīs sis sapiēs, nō negabis.

In animis hominū tāte latebre sunt). i. tāta est hominū dissimulatio. Homine a Vulcano cōpositū, quū Momus inspiceret, artificē reprehēdit, q; in pectore fenestras aut ostiola quedā nō addidisset, quo spīci posset, quid in corde lateret, quod illi speciosum alioqui, multisq; recessibus sinuosum finxisset. In animis hoīm). Si ad cor hoīs referat, id sit secūdū eorū sententiā, q; cor hoīs animū esse dicāt, vt est in lib. Tuscul. Quæst. i. Quē deū, etiā si cupiat) Significat nullū esse qui Cēsaris vitę insidiet, nec deū vllū id esse passurū, q; eius causam dii adiuuerint, q; placati & satiati oēm spē salutis po. Ro. ad clemētiā victoris atq; sapiētiā cōtulerūt. Diis igit Cēsaris vita chara est, quā si q; p insidias adimeret, ipsum dii tutari nō posse videretur. Oia sunt excitāda) Ciuili bello ciuitatis status mutatus est, iudicia sublata sunt, legū vis oppressa, improbitas atq; audacia dominabatur. Cēsare hic hortat Cicero, vt Rēp. cōstituatur, ordinatq;. Excitāda, q; iacere sentis) Excitari quę iacēt, ex vīu a doctis dicūtur. vt excitare feras, excitare ab inferis. Percussa iudicia) Nā percussi iudices iudicare nō audebāt. Fides). i. creditę pecunię solutio. Libidines). i. improbitates, q; in vrbe grassant, vt spoliatiōes, bonorū direptiones, rapinæ, cedes, adulteria, aliāq; gñis eiusedē, q; in ciuitate sūt, quū prostrata sunt iudicia. Propagāda soboles) Nā in bellis ciuilibus permulti ciues interiere i Macedonia, i Hispania, i Africa. Propagāde sobolis tāta Romę cura fuit, vt Cēsares phiberēt, ne q; ciues viuerēt coelibes. Vinciēda). i. firmāda. Nō fuit recusandū). i. renuēdū. q; aliter fieri nō potuisset. Quicūq; belli euētus fuisset). i. siue Cēsar, siue Pōpei⁹ victor fuisset, siue inter eos de pace tādē cōuenisset. Itaq; illā tuā etiā) Cēsar quū de insidijs quas sibi putabat fieri q̄reret, se dixit satis naturę & glorię vixisse. Id satis nō esse Cicero ostēdit, q; patrię itidē vīnere debeat, cui etiā natus sit. Authore Suetonio Cēsare ferūt dicere solitū nō tā sua q; Reip. interesse vti salu⁹ esset, se iā pridē potētię glorięq; abūde adeptū. Rēp. si qd sibi eueniret, neq; quietā fore, & aliqñ detēiore cōditione ciuilia bella subiturā. Satis vixit naturę is qui satis lōgā a naturā vitā accepit: Satis vixit glorię, q; in vita gloriā satis magnā sibi cōparauit. Doctorū hominū). i. Stoicorū, qui mortē cōtēnēdā esse disputāt, de qua disputatio est libro Tuscul. quęst. primo. Audirē). i. credere, vt in pri. de Offic. Nec audiēdi sūt, q; grauitē inimicis irascēdū pntāt. Modū). i. finē. Aeqtate animi) q; scilicet mortē æquo animo latur⁹ sit. Cui⁹ te esse audivissimū) C. Cēsare incredibili glorię cupiditate inflāmatū semp fuisse multis in locis Cicero scribit. Quis sit sapiēs) Viri sapientis est nō expetere gloriā, quæ tamē ita virtutē, vt corpus vmbra sequitur.

Excitare,

Cēsaris di
um.

Parum ne igitur inquires, gloriā magnā relinquemus? immo vero aliis, quīs multis, satis, tibi vni parū. Quicquid est em̄, quīs amplū sit, id parū est tū, cū est aliquid amplius. Quod si rerū tuarū immortalīū C. Cēsar hīc futurus exitus fuit, vt deuictis aduersariis Rēp. in eo statu relinqueres, in quo nūc est, vide quēso, ne tua diuina vittus admiratiōis plus sit habitura q̄ gloriæ. Siquidem gloria est illustris, ac peruagata multorum & magnorū, vel in suos ciues vel in patriā vel in omne genus hominū fama meritorū. Hæc igitur tibi reliqua pars est, hīc restat actus, in hoc elaborādū est, vt Rēp. cōstituas, eāq; in primis tu cōposita sūma trāquillitate & ocio perfruare. Tū te, si voles, cū & patrię, quod debes, solueris, & naturā ipsam expleueris satietate viuendī, satis diu vixisse dicito. Quid em̄ est om̄ino hoc ipsum diu, in quo est aliquid extremū? qđ cū venerit, omnis voluptas præterita pro nihilo est habēda. quia postea nulla futura sit. qđ iste tuus animus nūq̄ his angustīis, quas natura nobis ad viuēdū dedit, cōtentus fuit. Semper immortalitatis amore flagrauit. Nec vero hæc tua vita dicēda est, quę corpore & spīritu cōtinetur. Illa inquā illa vita est tua Cēsar, quæ vigebit memoria omnīū seculorū, quā posteritas alet, quā ipsa eternitas semper intuebitur: huic tu inseruias, huic te ostētes oportet: quæ quidem quę miretur, iā pridē multa habet: nūc etiā, quę laudet expectat. Obstupescēt posteri certe imperia, prouīncias, Rhenū, Oceanum, Nilū, pugnas innumerabiles, incredibiles victorias, monimēta, munera, triūphos audiētes & legētes tuos.

Quīs multis). i. quātūvis multis. Satis) magnā. Parū) magnā, quia tibi maiore parare possis. Plus admirationis) ppter res gestas, q̄ glorię ppter statū. rēp. bellis ciuilibus quassatū nō restitutū. Illustris ac peruagata fama multorū meritorū. i. beneficiorum. Reliqua pars est). i. restat. Hīc restat actus). i. hoc opus agēdū tibi restat. Quum patrię quod debes solueris). i. quum patrię satisfeceris.

cui tu natus es. Si autē tū satisfeceris, quū eā cōstitueris. Pro nihilo est) In alijs codicibus melius legitur, pro nihilo est habēda. Immortalitatis amore) quæ gloria vera comparari solet: quæ sola breuitatem vitæ consolatur: quæ efficit, vt absentes adsint, mortuū viuant: cuius gradibus etiam homines in cælum ascendisse videantur, vt ait Cicero pro Milone. Illa vita est tua) quā tibi immortalē gloria peperisti. Huic tu inseruias) Seruire & inseruire præter vulgatam significationē est obsequendo & curando rem aliquam facere ampliolem aut meliorem. Vt seruire corpori ægroti dicuntur, quum curant vt depulso morbo vires reuocent. Cicero in libro Epistolarum Familiarium, Omnia deponere corpori serui. quantā diligentia in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te iudicabo. Alijsq; multis rebus hoc verbum a Cicerone accommodatur. vt in eodem libro, Spero ex tuis literis tibi melius esse: cupio certe: cui quidem rei omni ratione cura vt inseruias. Libro. xiiij. Vt id quod speras, & quod agis consequamur, serui valetudini. De Officijs libro tertio, Cuiq; suæ vtilitati, quod sine alterius iniuria fiat, seruiendum est. Pro Sex. Roscio, Patre familiæ, qui liberos habet, præsertim homines illius ordinis ex municipijs rusticis, nōne optatissimū sibi putat esse filios suos rei familiari maxime seruire, & in prædijs colendis operæ plurimū studijsq; consumere. De Oratore libro secundo, Si ærarij copijs & ad bellū adiumenta, & ad ornamento pacis vtimur, vestigalibus seruiamus. Libro Epistolarum Familiarium. iij. Quum de tuis rebus gestis agebatur, inseruiēbam honori tuo. In oratione post reditum ad Quirites, Sic vliscar facinora singula, quemadmodum a quibusque sum prouocatus. malos ciues, Rempublicam bene gerendo: perfidos amicos, nihil credendo atq; omnia cauendo: inuidos, virtuti & gloriæ seruiendo. Dolori suo seruire idem dicit in Diuinatione pro dolore suum satiare, Qui, inquit, iniurias suas persequi volunt, dolori suo non Reip. cōmodis seruiūt. Huic igitur tuæ vitæ, quæ vigeat memoria seculorū omnium inseruias), i. Rempublicam constituendo hanc efficias illustriore. Vel huic æternitati inseruias, & seruiētis more obsequare. Quæ miretur) tuas res gestas scilicet. Quæ laudet) si consilio tuo Respublica fuerit ordinata. Imperia). i. quoties & quibus in bellis fueris Imperator. Prouincias) quæ tibi decreta sunt, vt Prætori Hispania, & Cōsuli Gallia. Rhenū) fluuiū, quem latissimū & rapidissimū Cæsar ponte iunxit, vt exercitū ex Gallia in Germaniam traiceret. Oceanum) per quem occiduum primus Romanorum transportauit exercitū vt in Britannia bellum gereret, quā extra orbem terrarum creditā Romano imperio adiunxit. Pugnas innumerabiles). Nam authore Plinio libro septimo quinquagies signis collatis cum hoste pugnavit. Incredibiles victorias). Nā præter ciuiles victorias vndecies centum & nonaginta duo millia hominū in prælijs ab eo occisa sunt, vt ait Plinius. Monumenta) vt statuas, C. Cæsar post ciuiles victorias omnibus se formidabilem atq; placabilem, qualem ante se nemo præstitit. Eam ob rem omne genus honorū, qui dijs non hominibus præstari solent, in sacris, in ludis, in monumentis, in templis, in locis publicis, per tribus, per vniuersas nationes, per Reges nomini Romano amicos, in eū sine modo certatim col-

Seruire &
inseruire.

Cæsar's ho-
nores.

laturum est. Figure multiformes, statu is eius inscripte, quarum nonnullę tanq̃ seruatoris patrię coronis querneis ornatę sunt, quibus olim ciuem Romanum seruantes donabantur. Appellatus est Pater patrię, factus est Dictator perpetuus, & Cos. in decennium proximũ. Corpus eius sacrosanctum habitũ est. Tempła ei plurima veluti deo publicis decretis constituta sunt. Hęc aliq̃ multa apud Appianũ libro de bellis ciuilibus secundo. Munera) quę militibus ob fortitudinem dari solent. Triumphos) quos egit quinq̃. Primũ & excellentissimum Gallicum, alterum Alaxandrinũ, deinde Ponticum, hinc proximũ Africanũ, postremum Hispaniensem, vt author est Suetonius. Orationes duę extant a C. Cæsare de Rep. ordinanda excriptę, vt arbitror, ex libris historiarum Sallustij. In posteriore illa verba sunt ab hac Ciceronis sententia nihil aliena. Hac tempestate tam etiam domi militiaq̃ præclara facinora egisti, tamen gloria tua cum multis viris fortibus æqualis est. Si vero urbem amplissimo nomine & maximo imperio prope iam ab occasu restitueris, quis te clarior, quis maior in terris fuerit?

Sed nisi hęc vrbs stabilita tuis consiliis & institutis erit, vagabitur modo nomen tuum longe atq̃ late: sedem quidem stabile, & domiciliũ certũ nõ habebit. Erit inter eos etiã qui nascetur, sicut inter nos fuit, magna dissensio: cũ alii laudibus ad cælũ res tuas gestas efferent, alii fortasse aliquid requirerent, idq̃ vel maximum, nisi belli ciuilis incediũ salute patrię restinxeris: vt illud fati fuisse videatur, hoc consiliũ. Serui igitur iis etiam iudicibus, qui multis post seculis de te iudicabunt: & quidẽ haud scio, an incorruptius q̃ nos. Nã & sine amore, & sine cupiditate, & rursus sine odio, & sine inuidia iudicabũt. Id autem, etiã si tũc ad te, vt quidam falso putat, nõ pertinebit: nunc certe pertinet, te esse talẽ, vt tuas laudes obscuratura nulla vnq̃ sit obliuio. Diuersę voluntates ciuiũ fuerunt, distractęq̃ sententię. Nõ enim cõsiliis solũ & studiis, sed armis etiã & castris dissidebamus. Erat autẽ obscuritas quædam, erat certamen inter clarissimos duces. Multi dubitabãt, quid optimũ esset: multi quid sibi expediret: multi quid deceret: nonnulli etiã quid liceret. Perfuncta Resp. est hoc misero fataliq̃ bello. Vicit is, qui non fortuna

inflammaret odium suum, sed bonitate leniret: neq; omnes, quibus iratus esset, eosdem etiam exilio, aut morte dignos iudicaret.

Modo) id est tantummodo. Requirent) id est quod non fuerit, & esse debuerit desiderabunt. Illud bellum civile.) Hoc civile bellum salute patrię restinctū. Iis etiam iudicibus) id est posteris. Haud scio an incorruptius q̄ nos) id est nescio certe, sed tamen puto incorruptius. In qua re Cicero solet dicere haud scio, nō omnino pro nescio, in qua re dicit plerunq; Quintilianus. Et sine amore & sine cupiditate &c.) Omneis homines, ut ait Cæsar apud Sallustium, qui de rebus dubijs cōsultant, ab odio amicitia, ira atq; misericordia vacuos esse decet. Nā haud facile animus verum prouidet, ubi illa officiunt &c. Sine cupiditate delectandi) id est sine adulatione. Rursus) id est contra. In qua significatione a Quintiliano sæpius q̄ a Cicerone dicitur. Sine odio & sine inuidia) Sallustius in oratione posteriore ad C. Cæsarem de ordinanda Republica, Si tibi, inquit, bona libido fuerit patrię parentibus gratificandi, postero tempore Repub. restituta, super omnes mortales gloria agnita, tua vnus mors vita clarior erit. Nam vitios interdum fortuna, sæpe inuidia fatigat. Vbi anima nature cessit, deptis obrectatoribus ipsa se virtus magis magisq; extollit. Etiā si tūc ad te non pertinebit) Apud Ethnicos veteres erant qui animum mortalem esse crederent, eumq; simul cum corpore extingui. In ea sententia fuit C. Cæsar. Is apud Sallustium, De poena, inquit, possum equalem dicere id quod res habet. In luctu atque miserijs mortem ærumnarum requiem non cruciatum esse, eam cuncta mortalium mala dissoluere. Ultra neq; curę, neq; gaudio locū esse. Tunc ad te nō pertinebit) id est mortuo animo & corpore non senties. Res ad mortuos pertinere dicimus eas quarū sensum animi mortuorum habeant. Cicero in libro Tusculanarum Quęstionū primo, Serit, inquit, arbores, quę seculo alteri prosint, ut ait Statius in Synephebis, quid spectans nisi etiam postera secula ad se pertinere? Idem, Q; si omnium consensus naturę vox est, omnesq; qui vndiq; sunt, cōsentiūt esse aliquid, quod ad eos pertineat, qui e vita excesserint, nobis quoq; idem existimandum est. Item paulo infra, Maxime verisimile est, quum optimus quisq; maxime posteritati seruiat, esse aliquid, cuius is post mortem sensum sit habiturus. Ut quidam falso) putant.) Cæsarem idem sensisse dicit Cicero libro Inuectiuarum in Catilinam quarto: sed nomini Cæsaris hic parcit, ne eius a se animū alienet. Diuersę voluntates) in bello civili. Non enim consilijs solum & studijs, ut per sepe factum est inter viros clarissimos, qui suo studio tueri Rempubicam voluerunt. Qualis fuit authore Cicerone libro de Officijs primo, inter P. Africanum & Q. Metellum sine acerbitate dissensio. Fortuna) id est victoria, quę natura insolens & superba est. Q; alij furore non fortuna legant, non placet lectio. Bonitate) id est humanitate & misericordia.

Pertinet
res ad mor-
tuos.

Arma ab alijs posita, ab alijs erepta sunt. Ingratus est iniu-
 stusq; ciuis, qui armorū periculo liberatus, animū tamē reti-
 net armatū, vt etiā ille sit melior, qui in acie cecidit, q̄ qui in
 causa animā profudit. Quæ enim pertinacia quibusdā, eadē
 alijs cōstātia videri potest. Sed quia iā omnis fracta dissen-
 sio est armis, extinctaq; æquitate victoris, restat vt omnes
 vnū velint, qui habēt aliquid nō solū sapiētiae, sed etiā sanita-
 tis. quia nisi te C. Cæsar saluo etiā in ista sentētia, qua cum
 antea, tū hodie vel maxime vsus es, manēte, salui esse nō pos-
 sumus. Quare omnes te, qui hæc salua esse volumus, & hor-
 tamur, & obsecramus, vt vitæ, vt salutis tuę cōsulas: omnesq;
 tibi (vt pro alijs etiā loquar) quod de meipso sentio, quoniā
 subesse aliquid putas quod cauendū sit, nō modo excubias
 & custodias, sed etiā laterū nostrorū oppositus & corporū
 pollicemur. Sed vt vnde est orsa, in eodē terminetur oratio
 mea, Maximas tibi omnes gratias agimus C. Cæsar, maio-
 res etiā habemus. Nā omnes idē sentiūt, quod ex omnium
 precibus & lachrymis sentire potuisti: sed quia nō est astāti-
 bus omnibus necesse dicere, à me certe dici volūt: cui neces-
 se est quodammodo, & quod volunt, & quod fieri decet, &
 quod M. Marcello à te huic ordinī, populōq; Romano, &
 Reip. reddito præcipue id à me fieri debere intellīgo. Nā læ-
 tari omnes, non vt de vnius solū, sed vt de cōmuni omnium
 salute, sentio. Quod autē summæ beneuolētiae est, quæ mea
 erga illū omnibus semper nota fuit, vt vix C. Marcello opti-
 mo & amātissimo fratri, præter eū quidē cederē nemini: cū
 id sollicitudine, cura, labore, tandiu præstiterim, q̄ diu est de
 illius salute dubitatum. Certe hoc tempore magnis curis,
 molestiis, doloribus liberatus præstare debeo. Itaq; C. Cæ-
 sar sic tibi gratias ago, vt me rebus omnibus à te non con-

seruato solum, sed etiam ornato, tamen ad tua innumerabilia in me vnum merita, quod fieri iam posse non arbitrabar, maximus hoc tuo facto cumulus accesserit.

FINIS.

Arma ab alijs posita) Nā victo Pōpeio alij omnino quieuerunt, alij pertinaciter arma retinētes Scipionē & Catonē in Africā secuti sunt, quibus victis arma detracta sunt. Ponere arma pro deponere. Vt in pri. de Officijs, Quū ijs quos uideueris consulendū est, tū ijs qui armis positīs ad imperatorū fidē cōfugiūt, quīs murū aries percusserit, recipiendi sunt. Vt ponere vēstē pro deponere idē dicit in libro Tusculanarū quēstionū primo, Tum iuuenes ijs quos modo nominauī, vēstē posita corpora oleo perūxerunt. Itē lib. v. Iscū pila ludere veller, studiōse em id facitabat, tunicamq; poneret, adolescentulo quē amabat, tradidisse gladiū dicitur. Idem lib. iij. ponere curā & ponere dolorē pro deponere dicit. Armorū periculoliberātur ijs, quibus ignoscit victor, quāuis cōtra se armati fuerint. Arma enim victis periculū vitę afferunt. Animū armatū). i. hostilē. Qui in acie cecidit). i. qui pertinaciter arma retinēs in praelio occubuit. In causa) quū post victoriā, res agitur & fontes puniūtur. Cicero enim lib. de Offi. primo magni esse viri dicit parta victoria rebus agitatīs punire fontes, & multitudinē cōseruare. Idem libro Epistolarū Familiarū. vj. ad Q. Ligariū scribit Cēsare Africā causę irationem esse. Animā pfudit). i. occisus est, quod animū armatū retineret. Profundere animā dicitur ex sentētia Empedoclis, qui, vt ait Cicero in lib. Tuscul. quēst. primo, animā esse putauit cordi suffusum sanguinē. ex hac sententia dixit Virgilius lib. Aeneid. ix. Purpureā vomit ille animā. Alijs cōstātia) vt ijs qui in causa animā profuderūt, retinere armatū animū cōstantia videtur, quū pertinacia sit. Vitia em permulta sunt quę virtutes esse videātur, vt audacia, fortitudo: malitia, prudētia: pertinacia, cōstantia. Dissensio pertinaciū armis fracta est) aliorū Cēsaris victoris æquitate extincta est. Omnes vnū velint). i. consentiāt. Sanitatis). i. sani animi & consilij. Tum hodie, quū Marcello ignouisti. Aliquid subesse). i. aliquid insidiarū latere. Laterū nostrorū opposit⁹ & corporū pollicemur). i. pollicemur nos ita fortiter salutē tuā tutaturos, vt latera nostra & corpora inimicis tuis prius obiciamus, q̄ ipsi te petāt. Vt Xenocratem dixisse Laertius tradit. Quū em Platoni Dionysius diceret fore, vt ei caput aliq; secaret, Nullus inqt Xenocrates q̄ Platonis auditor erat, caput ei prius abscinderet, q̄ mihi abscissum fuerit. Nō ita dissimile illd̄ Ciceronis in Parad. dictum de P. & Cn. Scipionibus, q̄ Carthaginēsiū aduētū corporib⁹ suis intercludēdū putauerūt. Authore Plutarcho in vita Cēsaris, Obscrabāt Cēsare amici, vt p̄sidio corpus muniret. Ad id operā suā quū multi pollicerētur, facere noluit, satius esse dicēs mori semel, q̄ assidua expectatione pendere. Maiores etiā habemus) Quis habere & referre gratiā, habendā & referen-

Ponere pro
deponere.

Cēsaris dī
ctum.

dam gratiā dicere solit⁹ Cicero sit, hic tamen ne gratiam repeteret, maiores dixit. Habere & referre gratiam apud veteres quōq; sepius dici inuenias, sed nonnunq; habere & referre gratias inuenire licet. Sentire).i.percipere & videre. De vnus) Marcelli. Quē mea) beneuolētia. Erga illum) Marcellū. Vt vix M. Marcello) C. Marcello legi debet, qui Marci frater fuit, vt ante dictum est. Ea sententia est: M. Marcellum tantū amo, vt vix fratri eius cedam, & certe prāter eum cedā nemi. Quum id solitudine) Ordo est. quum tandiu prāstiterim solitudine, cura, labore, q̄diu est de illius salute dubitatū, prāstiterim, inquam, id quod sum: mē beneuolentiā est, &c. Q̄diu est de illius salute dubitatum) id est anteq; ignouisset Cēsar Marcello. Sed etiam ornato) Ciceroni enim dignitatem pristinam Cēsar restituit. Hoc tuo facto) q; Marcellum restitueris.

FRANCISCI SYL

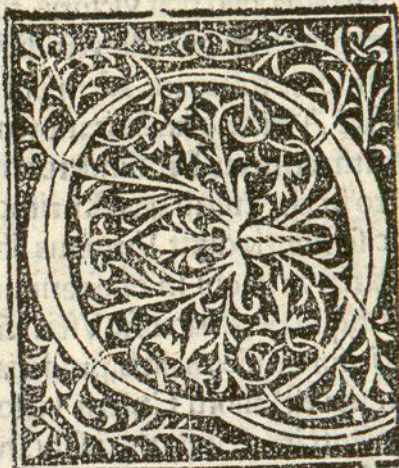
VII AMBIANI IN M. CICERONIS ORATIONEM

PRO Q. LIGARIO ARGVMENTVM.

Q. Ligari⁹.

P. Aetius
Varus.

L. Tubero.

Ligarius cū Cos. C. Confidio Legatus in Africā profectus est. Decedēs inde Confidius recusantem eum & inuitum prouinciā prāfecit. Quo tempore huic prouinciā prāerat Ligarius, ciuile bellū inter Pompeium & Cēsare exarsit. Afri tumultuantes aliquē ducē bello quārebāt. Interim P. Aetius Varus, qui antea Prātor Africam obtinuerat, Vtiācam venit: ad eū concursus est. Is non mediocri cupiditate arripuit imperium. Sibi adiunxit Regē Numidię Iubam cum exercitu. In Africa tum remansit Q. Ligarius. L. Tuberōnem Senatus Pompeio fauens misit in Africam ad eam prouinciā

obtinendam. Eam a Varo occupatam inuenit, quia ex morbo recēs releuatus tardius iter fecerat. Ea prohibitus cum filio Q. Tuberone ad Cn. Pompeium venit in Macedoniam in castra. in Pharsalica pugna Tuberones contra Cēsarem pugnauerunt. Victo Pompeio multi in Africam ad exercitū ibi paratum transiuerunt, quos Cēsar persecutus vicit. Multis Cēsar ignouit, eosq; pristinę dignitati restituit. Q. Ligarius metuens ne quid iratum sibi haberet Cēsarem. in exilio mansit. Cicero, duo Ligarij fratres, T. Brocchus eius auunculus, C. Panfa, aliq; multi Cēsarem saepe domi deprecati sunt, vt Ligario ignosceret. Q. Tuberō L. F. adolescēs, cui vt patri Cēsar ignouerat, Ligariū apud Cēsare p tribunali sedentem in foro accusauit, ne is ei ignosceret. Eum Cicero hac oratione defendit. Et quia Tuberōni Cicero necessari⁹ erat, ne quid eam necessitudinem viola-

T. Brocchus.

re videatur, multis in locis sollicitum agit. Itaque causam quoque suam persepe admiscet cum causa Tiberonis. Re igitur & Tiberonem contra Cæsarem sumpsisse arma confitetur, quæ Ligarius non sumpsit. Tiberonis quæ Ligarii causam dicit fuisse deteriore. Quum enim missus est Ligarius in Africam, tum parere Senatui necesse fuit: quum missus est Tubero, senatui paruit nemo, nisi qui voluit. Exorto bello civili necesse Ligario fuit in Africa remanere, Tiberonibus in Africam venire necesse non fuit. In Africa Ligarius, uti Romæ eius fratres, Cæsaris studiosus fuit. Tiberones contra Cæsarem in Africâ veniebant, quam Pompeio tradituri erant, nisi a Varo exclusi fuissent. Quum igitur Tiberonis quæ Ligarii causa deterior sit, Tiberonem crudelem ostendit, si Ligarii civis Romani sanguinem petat: crudeliorem, si petat et ne Cæsar ignoscat. ¶ Deprecatur etiam Cæsarem tanquam parentem non iudicem, ut innata sua clementia Ligario ignoscat, ut amicorum, Sabinorum, T. Bracchi, utriusque fratrum, populi que Rom. precibus eum condonet. Genus causæ iudiciale est: habet enim accusationem Tiberonis, & defensionem Ciceronis. Huic defensioni adiuncta deprecatio est. Defensio autem in Ligarii innocentia: deprecatio in Cæsaris clementia fiduciam habet maximam, quam Cicero in hac oratione commendat amplissime. Status causæ coniecturalis est. Nam, ut ait Quintilianus libro septimo, In coniecturam cadit, qua mente Ligarius in Africa fuerit. Idem libro undecimo illud de Tiberonis actione dicit, quod aliquantum valet ad cognoscendam causæ questionem, quæ ex defensione sola cognosci tota non potest. Tubero, inquit, iuvenem se patri hæsisse, illum a Senatu missum non ad bellum sed ad frumentum coemendum ait, ut primum licuerit a patribus recessisse Ligarium, & perseverasse, & non pro Cn. Pompeio, inter quem & Cæsarem dignitatis fuerit contentio, quum saluam uterque Reipub. vellet, sed pro Iuba atque Afris inimicissimis Pop. Rom. stetisse. Hæc ille. C. Cæsar libro commentariorum de bello civili primo scribit L. Tiberonem cum navibus Vticam venientem ab Actio Varo, qui Africam occupauerat, portu atque oppido prohibitum: nec passum esse Varum, ut filium valetudine affectum in terram Tubero exponeret. Cicero libro Epistolarum Familiarium. vi. ad Q. Ligarium scribit, Cæsarem Africanæ causæ iratiorē esse, diutiusque velle eos haberi sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis confectum. Sed hoc, inquit, ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre. Quæ iratus Ligario Cæsar fuerit, quantaque fuerit vis huius orationis. Plutarchus in vita Ciceronis ad hanc fere scribit sententiam, Fertur, inquit, in causa Q. Ligarii, qui & ipse vnus ex aduersariis Cæsaris habebatur, Cicerone patrono ipsum Cæsarem ad amicos suos dixisse. Homo ille diutius nobis molestus fuit, eumque damnare certissimum est, nihil tamen prohibet audire Ciceronem. At quum orare Cicero coepisset, tanta orationis varietate, tanta gratia admirabilis fuit, ut Cæsar varie colores vultumque mutauerit. manifestumque fuerit Varias animi eius mutationes posse cognosci. Vbi vero ad commemorationem pugnae Pharsalicæ deuenit, quum in accusatorem acriter conuersus

Ligarij de-
fensio.

NOVVM CRIMEN C. CAESAR, ET
ante hūc diem inauditum, propinquus meus
ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in A-
phrica fuisse: idq; C. Pansa præstanti vir inge-
nio, fretus fortasse ea familiaritate, quæ est ei
tecum, ausus est confiteri.

Nonum crimen C. Cæsar) Authore Quintiliano lib. quarto, quum aduersarius dixit & fortasse persuasit, tum quædã ex his quę dixit aduersarius imminuẽda sunt & leuãda, & quasi contemnenda ad remittendam iudicis attentam auditionẽ quã aduersario præstat, vt fecit, inquit, pro Ligario Cicero. Quid enim agebat aliud Ironia illa, q̃ vt Cæsar minus se in rem tanq̃ non nouam intenderit? Aquila quoq; Romæ nus Ironiam hicesse dicit. Totũ hoc pro Ligario procemiũ ironiam esse Quintilianus dicit libro nono. Aeliorum Tuberonum familia Romæ clarissima patris pertatis studiosa fuit, Q. Tubero Catelius Cos. Samijs vasis vtens argentea vasa magni ponderis, & exquisita arte fabricata ab Aetolis dono ad se missa repus

diavit, ut ait Valerius Maximus lib. iij. titulo de abstinentia & continentia. Sex & decem viri ex Tuberorum familia omnes simul in vniis ædibus, ijsq; modicis cum coniugibus & liberis habitauerunt, ut ait Plutarchus in vita Pauli Aemilij de Q. Aelio Tubero Pauli nepote, qui lectulos punicanos hœdinis pellibus stravit, vasq; Samia exposuit in epulo quod Africani auunculi sui nomine Po. Ro. dabatur. Valerius libro septimo, titulo de repulsa, & Cicerō pro L. Murena scripserunt. Ex hac familia iurisperiti & historici Tuberones fuerunt. Huius Tuberonis accusatio edita fuit. Quintilianus libro x. censet eam cum hac Ciceronis defensione, quæ minus par videatur, legendam, quæ ad cognoscendam quoque litis quæstionem valeant. Sed ea desideratur. C. Pansa) is qui postea Consul cum Hircio fuit apud Cæsarem autoritate & gratia valuit plurimum. Eo deprecatore vsi sunt plurimi post Pharsalicam pugnam, qui Pompeium secuti fuerunt. Huic se amicissimum esse Cicero scribit in libro Epistolarum Familiarium sexto. C. Iulij Pansæ Trib. pl. meminit M. Cælius in Epistola ad Ciceronem libro Epistolarum Familiarium octauo. Hic autem cum Ligarij fratribus orauit Cæsarem ut ei ignosceret.

C. Pansa.

Itaque quo me vertam nescio. paratus enim veneram, cum tu id neque per te scires, neque audire aliunde potuisses, ut ignorantia tua ad hominis miseri salutem abuterer. sed quoniam diligentia inimici inuestigatum est, quod latebat, confitendum est, ut opinor: præsertim cum meus necessarius C. Pansa fecerit, ut id iam integrum non esset: omissaque controuersia omnis oratio ad misericordiam tuam conferenda est, quæ plurimi sunt conseruati: cum a te non solum liberationem culpæ, sed errati veniam impetrauissent. Habes igitur Tubero quod est accusatori maxime optandum confitentem reum: sed tamen hoc ita confitentem, se in ea parte fuisse, quæ te Tubero, quæ virum omni laude dignum patrem tuum. Itaque prius de vestro delicto confiteamini necesse est, quam Ligarii ullam culpam reprehendatis.

Quo me vertam nescio.) Aporiæ. i. dubitationis simulatio est. Neque per te scires &c.) i. quum imprudens ignarusque esses. Imprudens enim per se est: ignarus per alios, ut ait Donatus, enarrans illud Terentij ex Eunuchō, Dono mihi dedit imprudens harum rerum, ignarusque omnium. Abuti ignorantia alicuius est rem ab aliquo petere, nec vere planeque causam ostendere cur id petatur, sed dis-

Imprudens.
Ignarus.

Integrum
mihi nō est

Confiteri
de peccato.

simulare. & vt vulgo loquuntur, dare falsum ad intelligendum. Hominis miseri) Ligarij miseria indigni. Necessarius) id est necessitudine mecum iunctus. Integrū nobis esse dicimus id quod nobis iure licet hoc vel illo modo facere vel dicere. Vt hunc librum nec tibi nec alij pollicitus sum, eum itaq; tibi dare mihi integrum est: q; si alij iam promississem, vt darem tibi, mihi integrum nō esset. C. Pansa tibi Cæsar iam confessus est Ligarium in Africa fuisse, id negare mihi integrum non est. Omnis controuersia, quū mihi integrum non sit negare Ligarium in Africa fuisse, quod Tubero aduersarius intendit. Qua plurimi sunt conseruati) A Cæsar's clementia captat beneuolentiam. Liberationem culpæ impetrat, cui culpæ conceditur impunitas: errati veniam, qui in statum pristinum restituitur, perinde ac si nunq̃ deliquisset. Habes igitur Tubero) Quis in alijs partibus orationis illud gratiæ plenum sit, vt dirigatur sermo tam ad alios q̃ ad auditores, illud tamen naturale est, vt in exordio ad auditores dirigamus, vt alloquamur eos quos nobis conciliare velimus. Idque fere fit. Sed in oratione iudiciali aliud nonnunq̃ postulat causę utilitas, vt hoc loco. de quo Quintilianus libro quarto, Si ad Iudices, inquit, sermo directus esset, erat multo futura oratio languidior. quod facilius cognoscet si quis illam totam partem vehementissimam cuius hæc forma est, Habes igitur Tubero quod est accusatori maxime optandum &c. conuertat ad iudicem. Tum enim vere auersa videatur oratio, & languescat vis omnis dicentibus nobis. Habet igitur Tubero, quod est accusatori maxime optandum. Illo enim modo prestat atque institit: hoc autem indicasset. Habes igitur Tubero) Specialis quædam conclusio est, quales multe in oratione esse solent. Itaque prius) Quintilianus libro octauo de sententiâ scribens, hanc esse dicit clausulam, quam conclusionem dicimus. Sed loco illius, Itaque prius de vestro delicto confiteamini: legit, quare prius de facto vestro fateamini. Confiteri autem de peccato dicere solent viri docti non confiteri peccatum.

Q. igitur Ligarius, cum esset adhuc nulla bellī suspitio, Legatus in Aphricam cū Cōsule C. Confidio profectus est: qua in legatione & sociis & ciuibus ita se probauit, vt decedens Confidius prouincia, satisfacere hominibus non posset, si quenquā alium prouinciæ præfecisset. Itaq; Q. Ligarius cum diu recusans nihil profecisset, prouinciā accepit inuitus: cui sic præfuit in pace, vt & ciuibus & sociis gratissima esset eius integritas, & fides. bellum subito exarsit: quod, qui erant in Aphrica, ante audierunt geri, q̃ pa-

rari. quo audito, partim cupiditate inconsiderata, partim cæco quodam timore, primo salutis causa, post etiam studi sui quærebant aliquem ducem. tum Ligarius domum spectans, & ad suos redire cupiens, nullo se implicari negotio passus est. Interim P. Actius Varus, qui Prætor Africam obtinuerat, Vticam venit. ad eum statim concursus est. atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium. si illud imperium esse potuit, quod ad priuatum clamore, multitudinis imperitæ, nullo publico consilio deferabatur. Itaque Ligarius qui omne tale negotium cuperet effugere, paulum aduentu Vari conquieuit. Adhuc C. Cæsar Q. Ligarius omni culpa vacat. domo est egressus non modo nulum ad bellum, sed ne ad minimam quidem suspicionem belli. Legatus in pace profectus, in prouincia pacatissima ita se gessit, ut ei pacem esse expediret. Profectio certe animum tuum non debet offendere. num igitur remansio: multo minus. nam profectio voluntatem habuit non turpem, remansio etiam necessitatem honestam. Ergo hæc duo tempora carent crimine: vnum, cum est Legatus profectus: alterum, cum efflagitatus à prouincia, præpositus Africæ est: tertium est tempus, quo post aduentum Vari in Africam restitit, quod si est criminofum, necessitatis crimen est, non voluntatis.

Q. igitur Ligarius) Hæc narratio a persona incipit, quâ sæpe fieri Quintil. libro quarto scribit quis a re quoque itidem fiat. Quum esset adhuc nulla belli suspitio) Oratori narrandum non est eo modo quo testi. Hic enim rem narrat simpliciter, ille argumenta admiscet, extenuat, amplificat, prout res expostulat, ut idem Quintil. lib. quarto auctor est. Socijs). i. Afris. Socios enim appellare solet Cicero eos qui ali quando victi sub Imperio sunt. prouinciales alij vocat. Ciuibus) Ro. qui in Africâ negociabatur. Probauit). i. probum virum prestitit. In qua significatione sæpe verbum hoc probare dicitur. Decedens prouincia exacto tempore magistratus visitatus dicitur, quæ abiens vel discedens. Integritas). i. abstinentia, quæ commendatur multum

Socijs.
Probare.
Decedere
prouincia.

in eo qui prouinciæ præsit. Bellum exarsit).i.conflatum est.Bellum ardere, & bello regionem ardere dicimus.T.Liuius libro.xxxv. Quoniam bellum ingens in prouincia exarsisset.Idem libro.xxvj.Quum hostis alienigena in Italia esset, & Annibal hostis,& cuncta bello arderent. Idem.xxviij. Sub cuius vulgatam iam famam non dubitabant totam Hispaniam arsuram bello. Ardet bellum dicitur quemadmodum ardet odium. Cicero pro Milone, Omnia tum denique in illum odia ciuium ardebant. Inconsiderata) id est stulta & temeraria. Cæco quodam timore ne in Africam transferretur.vt Syllanis temporibus Domitium Cn. Pompeius in Africam persecutus est,domum spectans.Hæc & alia multa in hac narratione dicuntur, vt ostendat Cicero Ligarium in Africa inuitum remansisse,& ita non remansisse contra Cæsarem. P. Accius Varus amissis in Italia ad Auxinum cohortibus ex fuga in Africam venit:eamque vacuam occupauit, quæ paucis ante annis eam in Prætura obtinuerat. Ibi delectu habito duas legiones effecit. Author est C.Cæsar libro Commentariorum de bello ciuili primo. P.Varus)Plutarchus in vita Catonis appellat hunc Appium Varum. Obtinuerat antea)Nam tum priuatus erat.Vtica vrbs Africæ est a Phœnicibus condita M. Catonis fato insignis, vt ait Pomponius Mela in libro primo. Nullo publico consilio) Afrorum.saut Romanorum. Ahuc C.Cæsar)In breuis huius narrationis parte extrema hac commonitione vsus est Cicero,qua quid narratum sit sit planius.Huiusmodi commonitionem post longam quoque narrationem utile esse, Quintilianus libro quarto præcipit. Ergo hæc duo tempora carent crimine.) Argumentum ex remotione est, quum per disiunctiuam particulam enumeramus partes:postea singulas remouemus.Hoc modo,Q.Ligarius offendit Cæsarem ergo in profectioe vel in remansioe ante aduentum Vari, vel in remansioe post eius aduentum.Profectus est ad nullam belli suspitionem,remansit inuitus ante Vari aduentum,post aduentum,coactus.Et quum alio nullo tempore offenderet,relinquitur,vt non offenderit,quum his temporibus non offenderit. A prouincia)id est a socijs,qui ex prouincia sunt. Necessitatis crimen est)Si quod crimen sit,id in necessitatem transfert,quæ ab authore Rhetoricorum ad Herennium sub iuridicali constitutione ponitur Si est criminofum)criminale imperiti dicunt.Criminofum in hunc, Cicero dicit pro P.Sylla,Mihi non videretur in hunc id criminofum esse debere. Pro contentioso & seditioso dicit pro A.Cluentio,Ille autem acerbus,criminofus,popularis homo ac turbulentus.Criminofum pro infami idem in C.Verrem dicit actione quarta, Ille hoc putabat Verri criminofum fore,si eius statuæ essent delectæ.

Criminofum.

An ille si potuisset illinc vlllo modo euadere, Vtice potius, quàm Romæ:cū P.Actio,quàm cum concordissimis fratribus: cū alienis esse, quàm cum suis maluisset? Cum ipsa legatio plena desiderii,solicitudinis fuisset,propter incredibilem quendam

fratrum amorem : hic æquo animo esse potuit , belli diffi-
dio distractus a fratribus ? Nullum igitur habes Cæsar
adhuc in Q. Ligario signum alienæ a te voluntatis . cuius
ego causam animaduerte quæso qua fide defendam , cum
prodo meam . O clementiam admirabilem , atque omniū
laude , prædicatione , literis , monumentisque decorandam .
M. Cicero apud te defendit aliū in ea voluntate non fuisse
in qua seipsum confitetur fuisse : nec tuas tacitas cogita-
tiones extimescit : nec quid tibi de alio audienti de seipso
occurrat , reformidat . Vide quā non reformidem , vide
quanta lux liberalitatis & sapientiæ tuæ mihi apud te di-
centi oboriatur , quantum potero voce contendam , vt hoc
populus Romanus exaudiat .

Euadere) Euadere in re difficili dicimus. Vtica potius q̃ Romæ) puto legē. Euadere.
dum, Vtica quā Romæ, vt ad verbum maluisset referatur . Est autem proba-
tio naturalis . Concordissimis fratribus) Concordissimum dicit. vt in oratio- Concordis-
ne pro C. Rabirio, Tibi acerbior eius patruī mors est, quem nunquā vidisti, q̃ simus.
illi eius fratris, quicum concordissime vixerat ? Cum alienis) id est non suis .
Desiderii) fratrum scilicet & solitudinis , quam ex fratrum desiderio capie-
bat. Qua fide defendam) Patronus summa fide susceptam causam debet defen-
dere. Eam si fideliter non defendat, vt si arcana eius consilia, quæ celari vtile est,
iudici vel aduersario patefacit, prodere dicitur. Quintilianus libro quarto, Si nec
defenderint nec narrauerint tota causa prodetur . Cicero pro A. Cluentio,
Hoc per sepe dixisti tibi hoc renunciari, me habere in animo causam hanc præ-
sidio legis defendere. Ita ne est? Ab amicis videlicet imprudentes prodimur? &
est nescio quis de his quos amicos nobis arbitramur , qui nostra consilia ad ad-
uersarios deferat ? Hæc clementiæ commendatio Cæsarem inclinat magis vt
ignoscat Ligario. Monumentis) id est statuis. M. Cicero in persona tertia de se
loquitur, vt eo maiore fide aduersarij causa defendat , quo suam magis prod. t.
A se enim magis alienare Cæsarem videtur posse, quā si in persona prima de
se loquatur. Nec tuas tacitas cogitationes) id est quid de eo tecum possis cogita-
re. Nec reformidat quid occurrat tibi de seipso) quum audies de alio. Vide
quā non reformidem) Ad primam suam personam redit. Oboriatur) id est
ex insperato oriatur .

Prodere
causam.

Suscepto bello Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. Apud quem igitur hoc dico? nempe apud eum, qui cum hoc sciret, tamen me, antequàm vidit, reipublicæ reddidit: qui ad me ex Ægypto literas misit, ut essem idem, qui fuisssem: qui cum ipse Imperator in toto imperio populi Romani vnus esset, esse me alterum passus est: a quo hoc ipso C. Pansa mihi nuncium perferente, concessos fasces laureatos tenui, quoad tenendos putavi: qui mihi tum denique se salutem putavit reddere, si eam nullis spoliata ornamentis redderet. Vide quæso Tubero, ut qui de meo facto non dubitem, de Ligarii non audeam confiteri.

Cicero Cæsari & Pompeio char.
Cicero Pompeium cur secutus.
Cicero de Pompeii victoria male præfagebat.

Suscepto bello Cæsar) Effecit Cicero omni obsequio, ut neque Cæsari neque Pompeio quisquàm se esset charior, quem vterque suum numerabat, quum ciuiliū bellorum ortæ essent contentiones, ab vtroque literas eadem de re eodem tempore idem accepit. Sequi Pompeium proposuit, quauis ei animus de Pompeii exitu male præfagiret: id se facturum dicebat, quod pecudes, quæ dispulsæ, sui generis sequuntur greges. Ut bos armenta, sic bonos viros, aut eos quicumque boni viri dicerentur secuturum se dixit, etiam si ruerent. ut scribit ad Atticum libro septimo. Idem libro Epistolarum familiarium sexto, ad A. Cæcinnam de hoc Cæsaris & Pompeii bello scribens, secutum se Pompeium dicit, ne ingratus esset, quippe quum eum ab exilio reuocandum Pompeius curasset. Susceptum est, inquit, bellum quiescente me, depulsum ex Italia manente me quoad potui. Sed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor: Veritus sum deesse Pompeii salutem, quum ille aliquando non defuisset me. Itaque vel officio vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaræus, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil aduersi accidit, non prædicente me. Suscepto bello) Authore Quintiliano libro nono libera oratio est, quam Cornificius Licentiam vocat, Græci παρρησία. Vera dicendi libertas quauis figurata non sit, sub hac tamen specie latet frequenter adulatio. Nam Cicero, inquit, quum dicit

pro Ligaro, Suscepto bello Cæsar, gesto iam ex parte magna; nulla vi co-
actus, consilio ac voluntate mea ad ea arma profectus sum, quæ erant contra
re sumpta. Non solum ad utilitatem Ligarii respicit, sed magis laudare vi-
ctoris clementiam non potest. In illa vero sententia, Quid autem aliud egimus
Tubero, nisi vt quod hic potest, nos possemus? admirabiliter vtriusque par-
tis facit bonam causam. Sed hoc eum demeretur, cuius mala fuerat. Hæc ille.

Suscepto bello) Magis igitur Cæsaris clementia laudari non potest. Nam quo
quis grauius offensus, eo se præstat si ignoscit, clementiorem. Hæc autem
verba singula Ciceronis animum, quum secutus Pompeium est, a Cæsare tum
fuisse alienum ostendunt. Iudicio meo ac voluntate) Apud Quintilianum
lego consilio ac voluntate magna. Nempe apud eum, Interrogandi seipsos &
respondendi sibi, vt idem ait, solent esse non ingratae vices, vt Cicero pro Li-
gario, Apud quem igitur hæc dico? Nempe apud eum qui quum hæc sciret,
tamen me antequam vidit, reipublicæ reddidit. Quum hæc sciret, & antequam
vidit, clementiam ostendunt maiorem. Ex Ægypto) Cn. Pompeio deuicto
M. Cicero ab armis quieuit, rediitque in Italiam, C. Cæsar in Ægyptum pro-
fectus est, quem Ciceroni iratiorem facere multi conabantur. Atticum Cicero
per literas orat, vt ad Oppium, Balbum, Hircium, Pansam scribat, vt eo-
rum deprecatione, quorum familiaritate utebatur Cæsar sibi ignosceret. Li-
teras misit, vel literas quales mitti solent ab amicis, vel diploma, quo dare
se veniam Cæsar testaretur. Vt in libro Epistolarum familiarium sexto, scribit
Cicero Appio Balbo missum non esse diploma, quauis data venia esset, propter
quorundam improbitatem, qui ferebant acerbius veniam dari ei quem belli
ciuilis tubam appellabant. Vt essem idem qui fuisset) id est vt retinerem di-
gnitatem eam quam ante bellum ciuile habuissem. Paulo ante bellum ciuile
Cicero Proconsul prouinciam Ciliciam obtinuerat. decedenti ei triumphum
Senatus decreuit. Is sibi fore gratius respondit inter Cæsarem & Pompeium
pace composita se triumphantis Cæsaris currum sequi. Quam pacem frustra
tentauit. In libro Epistolarum ad Atticum nono, tempore belli ciuilis scriptæ
ad Ciceronē epistolæ salutatio est. L. Cornelius Balbus M. Tullio Ciceroni Im-
peratori salutem d. Itemq; libro decimo, Cæsar Imperator Marco Tullio Cice-
roni Imperatori salutem. Quibus ex verbis constat Ciceronem imperium Pro-
consulare retinuisse. Fasces laureatos) id est triumphales. Lictores etiam deuic-
to Pompeio se retinuisse Cicero dicit, negatq; eos incolumi sibi adimi posse, in
libro Epistolarum ad Atticum nono. Quoad tenendos putau) quoad, id est
donec, tantisper dum: non est ergo barbara vox in sua significatione in qua a
Cicerone sæpe capitur. sed barbare capitur ab illis qui ponunt quoad pro quan-
tum ad: vt quoad rescriptum principis, pro quantum est ad &c. Qui de meo
facto non dubitem) Quintilianus libro quinto scribit hic argumentū a difficil-
iori esse. Nam quod difficilius est confitetur, quia verum: quod facilius est ne-
gat, quia falsum. Est etiam enthymema ex repugnantibus.

Atque hæc propterea de me dixi , vt mihi Tubero , cum de se eadem dicerem , ignosceret . cuius ego industriæ gloriæque faueo : vel propter propinquam cognationem , vel quòd eius ingenio studiisque delector , vel quòd laudem adolescentis propinqui existimo etiam ad meum aliquem fructum redundare : sed hoc quæro , quis putet fuisse crimen , esse in Africa Ligarium ? nempe is , qui & ipse in eadem Africa esse voluit , & prohibitum se a Ligario queritur , & certe contra ipsum Cæsarem est congressus armatus . Quid enim tuus ille Tubero districtus in acie Pharsalica gladius agebat ? cuius latus ille mucro petebat ? qui sensus erat armorum tuorum ? quæ tua mens ? oculi ? manus ? ardor animi ? quid cupiebas ? quid optabas ? Nimis vrgeo , commoueri videtur adolescens : ad me reuertar . iisdem in armis fui . quid autem aliud egimus Tubero ? nisi vt quod hic potest , nos possemus ? Quorum igitur impunitas , Cæsar , tuæ clementiæ laus est , eorum ipsorum ad crudelitatem te acuet oratio ? Atque in hac causa nonnihil equidem Tubero etiam tuam , sed multo magis patris tui prudentiam desidero : quòd homo cum ingenio , tum etiam doctrina excellens , genus hoc causæ quod esset , non viderit . nam si vidisset , quouis profecto , quàm isto modo , a te agi maluisset . arguis fatentem : non est satis : accusas eum , qui causam habet , aut , vt ego dico , meliorem quàm tu : aut , vt tu vis , parem . Hæc non modo mirabilia sunt , sed prodigiis similia , quæ dicam . non habet eam vim ista accusatio , vt Q . Ligarius condemnnetur , sed vt necetur . hoc egit ciuis Romanus ante te te nemo , externi isti mores vsque ad sanguinem incitare

solent odium aut leuium Græcorum, aut immanium Barbarorum. nam quid aliud agis? ut Romæ ne sit? ut domo careat? ne cum optimis fratribus, ne cum hoc T. Broccho auunculo suo, ne cum eius filio consobrino suo, ne nobiscum uiuat? ne sit in patria? num in patria est? num potest magis carere his omnibus, quam caret? Italia prohibetur, exulat. non tu ergo hunc patria priuare, qua caret, sed vita vis.

Græci
leues.
Barbari im-
manes.

Vt mihi Tubero) pater scilicet adolescentis Tuberonis filii, qui Ligarii accusator est. Est congressus armatus) in acie Pharsalica. Quid enim Tubero) Apollrophe ut libro nono adnotat Quintilianus. Hoc quum diceret Cicero, Cæsar velut amens corpore exiuit, libelli quos manibus tenebat, effluerunt. ut in argumento diximus. Interrogatio autem est non sciscitandi causa sed instandi, ut in Catilinam, Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra? Author est Quintilianus libro nono. quo eodē authore libro octauo, ubi multas metaphoræ species enumerat. Metaphora quoque est, ubi pro rebus animalibus inanima ponuntur. Præcipueque ex his oritur mira sublimitas, quæ audaciæ proxima, periculo translationis attollitur. quum rebus sensu carentibus actum quendam & animos damus. Qualis est, Pontem indignatus Araxes. Et illa Ciceronis. Quid enim tuus ille Tubero &c.) Ut idem eodem libro scribit, potest ascribi amplificationi congeries quoque verborum ac sententiarum idem significantium. Quid enim ille tuus Tubero &c. In acie Pharsalica) Significat Tuberonem in acie Pharsalica pugnasse aduersus Cæsarem.

Cuius latus ille mucro petebat?) Nam punctum non cæsum Romani hostes feriebant. Hæc autem sub oculos subiectio est, quasi fortissimo & pene furibundo animo hostem stricto gladio Tubero persecutus sit. Commoueri videtur adolescentis) Quum Cæsar ipse commoueretur, id dissimulat Cicero. Tuberonis igitur causa, orationis vim remittere se significat. Ad me reuertar) ut de facto meo confitear. Quid aliud egimus in acie) Pharsalica scilicet. Quod hic potest, nos possemus) Sententia est, Nos id in acie Pharsalica egimus, ut Cæsarem possemus interficere: hic autem nunc nos potest. Hoc dictum esse fortissime Quintilianus libro quinto scribit. Paulo ante diximus liberam esse orationem.

Prodigiis similia quæ dicam) Attentum facit Cæsarem noua promittendo. Usque ad sanguinem) id est usque ad necem. Leuium Græcorum) Leuitatem Græcorum propriam esse Cicero dicit in oratione pro L. Flacco. Græcorum mos erat, ut verberibus animaduernerent in ciues, de condemnatis sum-

Ciue vir-
gis cedere,

Lex Por-
cia.
Consobri-
nius.

in supplicium sumerent. Hunc morem veteres Romani secuti sunt. sed postea lex Porcia aliaque leges perlatæ sunt, quibus legibus damnatis exilium permis- sum est, ut est in oratione Cæsaris apud Sallustium. Consobri- no suo) Hic at- tende consobrinos esse qui sunt ex fratre & sorore, quibus præcipiant Grammatici consobrinos esse sororum filios, quasi consorinos.

At istud ne apud eum quidem Dictatorem, qui omnes quos oderat, morte mulctabat, quisquam egit isto modo. ipse iubebat occidi, nullo postulante: præmiis etiam inuitabat. quæ tamen crudelitas ab hoc eodem aliquot annis post, quem tu nunc crudelem esse vis, vindicata est. Ego vero istud non postulo inquires. ita me hercle existi- mo Tubero. Noui enim te, noui patrem, noui domum, noménque vestrum: studia denique generis ac familiæ ve- stræ, virtutis, humanitatis, doctrinæ, plurimarum artium atque optimarum, nota sunt mihi omnia. Itaque certo scio, vos non petere sanguinem: sed parum attenditis. res enim eò spectat, ut ea poena, in qua adhuc Q. Ligarius sit, non videamini esse contenti. quæ est igitur alia præter mor- tem? si enim in exilio est, sicuti est, quid amplius postu- latis? an ne ignoscatur? hoc vero multo acerbius, mul- toque est grauius, quod nos domi petimus precibus & lachrymis prostrati ad pedes, non tam nostræ causæ fi- dentes, quam huius humanitati. id ne impetremus, pu- gnabis? & in nostrum fletum irrumpes? & nos iacentes ad pedes supplicum voce prohibebis? Si cum hoc domi faceremus, quod & fecimus, & ut spero non frustra feci- mus, tu der repente irrupisses, & clamare cœpisses, C. Cæ- sar caue credas, caue ignoscas, caue te fratrum pro fra-
† misere tris salute obsecrantium † misereatur: nonne omnem huma-
atur nitatem exuisses? quanto hoc durius, quod nos domi pet-

timus, id a te in foro oppugnari? & in tali miseria multo-
rum, perfugium misericordiae tollere?

At istud ne apud eum quidem) Ex comparatione ostendit nimiam Tube-
ronis immanitatem. Nam crudelissima L. Syllae Dictatoris proscriptione ne-
mo ad cuiusquam caedem Syllam incitavit: in clementissima victoria Caesarem
ad cuius caedem Tubero incitat. Caesarem, qui Syllanorum crudelitatem vin-
dicavit, Tubero vult esse crudelem: quod naturae eius contrarium est.

Omnes quos oderat) De saevissima & importunissima Syllae proscriptione
apud Plutarchum in eius vita est, Praemiis etiam inuitabat) Nam qui pro-
scriptum necasset, ei Sylla duo talenta pro premio constituit, siue dominum ser-
uus, siue patrem filius interemisset. Qui vero proscriptum occultasset, eiusque
saluti consulisset, huic humanitati mortem proposuit: non patrem, non fi-
lium, non fratres excepit. Quae tamen crudelitas) C. Caesar Aedilis, in exer-
cenda quaestione de sicariis, eos quoque sicariorum numero habuit, qui in Syllae
proscriptione proscriptos necauerant, ob quae relata civium caesorum capita,
pecunias ex aërio acceperant, quibus Corneliis legibus excepti essent. Author
est Suetonius in vita C. Caesaris. Aliquot annis post) Caesar adolescens in-
fensus fuit Syllae, aegreque ei reconciliatus. Aedilitas autem primus erat ma-
gistratus qui gereretur. Plurimarum artium atque optimarum) Ex Tube-
ronum familia alii historici, alii oratores, alii iurisperiti, alii philosophi fue-
runt. An ne ignoscatur? Quam crudele sit Ligarii mortem petere Cicero
ostendit, ut quam graue sit ostendat petere ei ne ignoscatur, quod esse grauius
probat, quam si sanguinem eius peteret. Domi petimus) id est in domo Cae-
saris, non hac quidem oratione, quae in foro habita est, sed diebus superioribus.
Irrumpes) id est importunus irrues, quid fletus noster Ligario profit.

Supplicum voce prohibebis?) id est non patieris nos supplicare? Domi)
Caesaris scilicet. Ut spero) id est ut arbitror. Non frustra fecimus) quia Cae-
sarem aliquantum commouimus, ut Ligario ignosceret. Hoc valet ad miseria-
cordiam Caesaris impetrandam. Sibi enim turpe esse Caesar putaret, si flexam
tam misericordiam in hominem miserum adhibita deprecatione, commuta-
ret, praecipue quod habeatur clementissimus. Si quum hoc domi fecerimus)
Argumentum a fictione est, quod multis modis fieri posse Quintilianus li-
bro quinto scribit. Hic autem fit, quum augendae rei gratia aliquid fingit Ci-
cero: quod si ita esset, graue & acerbum esset, id autem quod tractat cum eo
comparatum quod fingit, ostendit multo grauius & acerbius. Illic simile est,
Si in hac tanta tua fortuna & caetera. Itemque, Quod si probare Caesari posse-
mus. Hoc argumenti genere utitur Cicero saepissime. Derepente) ab antiquis
saepè dictum documento sunt multa eorum exempla a Nonio Marcello citata.

Proscri-
ptio Syl-
lae.

Proscri-
ptos qui
occiderunt
sicarii.
Caesar in-
fensus Syl-
lae.

C. Cæsar) Prosopopœia est. hanc figuram, mimesim Donatus appellat sæpe in Commentariis in Terentium. In hac autem dicendi ratione, si quis vocatiuus est, is in orationis principio collocari solet. Misereatur non misereat) legit Priscianus libro octavo. Is enim enumerans verba quibus in o pro in or exeuntibus vsi sunt veteres, Misereo, inquit, pro misereor, vnde miseret & miseretur impersonalia. Cicero pro Ligario, Caue tefratrum pro fratris salute precantium misereatur. Hæc enim impersonalia in r a verbis in o exeuntibus tantum fiunt. In tali miseria multorum) Multi enim Pompeium secuti erant quibus Cæsar nondum ignouerat, quorum spes magna in Cæsaris clementia erat.

Dicam plane C. Cæsar quod sentio. si in hac tanta tua fortuna, lenitas tanta non esset, quantam tu per te, per te inquam obtines, (intelligo quid loquar) acerbissimo luctu redundaret ista victoria. quàm multi enim essent de victoribus, qui te crudelem esse vellent: cum etiam de victis reperiantur? quàm multi qui cum a te nemini ignosci vellent, impedirent clementiam tuam: cum etiam hi quibus ipse ignouisti, nolint te in alios esse misericordem? Quod si probare Cæsari possemus in Africa Ligarium omnino non fuisse, si honesto & misericordie mendacio salutis ciui calamitoso esse vellemus, tamen hominis non esset, in tanto discrimine & periculo ciuis refellere & conarguere nostrum mendacium: & si esset alicuius, eius certe non esset, qui in eadem causa & fortuna fuisset. Sed tamen aliud est, errare Cæsarem nolle, aliud nolle misereri. Tum diceres, Caue Cæsar credas: fuit in Africa Ligarius: tulit arma contra te. nunc quid dicis? Caue ignoscas. Hæc nec hominis, nec ad hominem vox est. qua qui apud te C. Cæsar vtetur, suam citius abiiciet humanitatem, quàm extorquebit tuam. Ac primus aditus & postulatio Tiberonis hæc, vt opinor, fuit: velle se de Quinto

Ligariū scelere dicere . non dubito quin admiratus sis , vel quod de nullo alio quīquā , vel quod is qui in eadem causa fuisset , vel quidnam noui facinoris afferret . Scelus tu illud vocas Tubero : cur isto enim nomine illa adhuc causa caruit . alii errorem appellant , alii timorem : qui durius , spem , cupiditatem , odium , pertinaciam : qui grauissime , temeritatem : scelus præter te adhuc nemo .

Lenitas) id est clementia & facilitas ad ignoscendum . Intelligo quid loquar) legit Quintilianus libro octauo . Hic enim emphasin esse dicit , quia intelligitur etiam quod non dicitur . Tacuit enim illud , quod nihilominus intelligimus : non deesse homines qui ad crudelitatem eum impellerent . Per te) id est naturali tua inclinatione . Acerbissimo luctu reducere) id est crudelissima esset .

Quum etiam de victis) Argumentum est a minore ad maius . Errare) id est decipi , id est falsum pro vero credere , ut in primo de Officiis , Labi & errare , nescire & decipi & malum & turpe ducimus . Primus aditus & postulatio) Factum Ligariū scelus Tubero appellauit , id scelus non esse contendit . Ab aliis alio nomine hæc armorum contra Cæsarem sumptio appellata est , quo nomine appellari Ligariū facinus non negaret , si arma sumpisset : sed omnino scelus appellari debere negat . Itaque finitiuus status est specialis . Nam ex sceleris definitione petendum esset , an scelus esset . Est enim scelus contra ius improbe admissum facinus . Quare non esse Ligariū factum probat etiam ex Cæsaris sententia , qui cum Pompeio reconciliari conatus est . Postulatio) Postulationem dicit pro propositione : aut propositio non postulatio legi debet . Non dubito

Scelus
quid sit.

quin admiratus sis) Sceleris nomen amplificat , quod Cæsarem admiratum putet , ut facti leuitatem ostendat . Alii errorem) In his fuit Cicero . Eum enim authore Macrobio libro Saturnalium secundo , quum quidam post Cæsaris victoriam interrogasset , cur in electione partis errasset : respondit , Præcinctura me decepit . Iocatus in Cæsarem est : qui ita toga præcingebatur , ut trahendo laciniam velut mollis incederet . adeo ut Sylla prouidus dixerit Pompeio , Caue tibi illum puerum male præcinctum . Hæc ille . Mollem igitur Cæsarem Cicero putabat , ideo Pompeium secutus est potius , quā alia quoque grauiore causa secutus non fuerint . Alii timorem) quod timerent , ne Cæsar victor reipublicæ libertatem sit opprimeret . Spem) quod sperarent Pompeium virum innumerabilibus victoriarum ornamenti decoratum , & incredibili quadam felicitate præditum fore victorem . Cupiditatem) iuuandi Pompeium , ut ab eo staret victoria . Odium) Cæsaris . Pertinaciam) iuuandi partes Pompeii . Temeritatem) id est inconsultam & improuidam voluntatem .

Ac mihi quidem, si proprium & verum nomen nostri mali quærat, fatalis quædam calamitas incidisse videtur & improuidas hominum mentes occupauisse: ut nemo mirari debeat humana consilia diuina necessitate esse superata. Liceat esse miseros, quæquam hoc victore esse non possumus. sed non loquor de nobis: de illis loquor, qui occiderunt. fuerint cupidus, fuerint iratus, fuerint pertinaces: sceleris vero crimine, furoris, parricidii, liceat Cn. Pompeio mortuo, liceat multis aliis carere. quando hoc quisquam ex te Cæsar audiuit? aut tua quid aliud arma voluerunt, nisi a te contumeliam propulsare? quid egit tuus ille inuectus exercitus? nisi ut suum ius tueretur, dignitatem tuam? Quid? tu cum pacem esse cupiebas, id ne agebas, ut tibi cum sceleratis, an ut cum bonis ciuibus conueniret? Mihi vero Cæsar tua in me maxima merita, tanta certe non viderentur, si me ut sceleratum a te conseruatum putarem. quomodo autem tu de republica benemeritus esses, si tot sceleratos incolumi dignitate esse voluisses? Secessionem tu illam existimauisti Cæsar initio, non bellum, non hostile odium, sed ciuile dissidium: utrisque cupientibus rempublicam saluam: sed partim consiliis, partim studiis, a communi utilitate aberrantibus. Principum dignitas erat pene par: non par fortasse eorum, qui sequebantur. causa tum dubia, quod erat aliquid in utraque parte, quod probari posset. nunc melior certe ea iudicanda est, quam etiam dum adiuuerunt: cognita vero clementia tua, quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo, nisi armatus?

Fatalis) id est diuina & necessaria: fatalem calamitatem, diuinā punit ionem

vulgo appellant. Improuidas hominū mentes occupauisse) id est mentes hominū excecavisse, ne quid e re sua consultare potuerint. Humana consilia eorū qui Pompeiū secuti sunt diuina necessitate, quæ fatalis est. Fata autem vitari posse negabant. Quid hoc victore) Quū quod dicimus aliterum ac dicamus intelligi possit, tū in quā sententiā intelligamus dici oportet. Occiderunt) id est occubuerūt. Cupidi) id est auari vel potius ambitiosi. Irati) Cæsari. Perstinaces) quod de sententiā decedere noluerint. Quū pacem esse cupiebat) C. Cæsar facere constituit, vt se quā lenissimū præberet, daretque operā vt Cn. Pompeiū sibi reconciliaret. Cn. Magium Pompeii Præfectū cepit, eum illico missū fecit. duo ibidē Præfecti fabrum Pompeii, qui in eius potestate venerūt, continuo ab eodē dimissi sunt. Vt hi si grati esse vellent, Pompeiū adhortaretur, vt mallet amicus Cæsari esse, quā is qui vtrique semper fuerūt inimicissimi, quorū artificii effectū est, vt ciuilia bella vterque gereret. Id scripsit C. Cæsar C. Oppio, & L. Cornelio Balbo. Ea epistola apud Ciceronem est libro Epistolarum ad Atticum. ix. Cicero libro Epistolarum familiarium sexto, ad A. Cæcinnam de Cæsaris & Pompeii bello, Admirari, inquit, soleo grauitatem & iustitiam & sapientiam Cæsaris, qui nunquam nisi honorificentissime Pompeiū appellat. At in eius personam multa fecit asperius, Armorum ista & victoriæ sunt facta non Cæsaris. Tanta certe non videretur) Innocenti poena æquiore animo quā nocenti ferenda est. Itaque Socrates vxori querenti quod iniuste moreretur, An tu, inquit, iuste malle? Ideoque viri grauissimi nolebant sibi ignosci, si quod scelus admisissent. M. Cato Maior authore Plutarcho in Apophthegmatis malle se dicebat pro collato beneficio gratiā non accipere, quā pro illata iniuria poenam non subire. iisque qui peccassent omnibus præter quā sibi veniam dare. Hac de re alibi quoque scribimus. Tantā igitur Cæsari Cicero non haberet gratiā, si sceleratus, quātam si non sceleratus ab eo seruatus esset. Secessionem tu illam &c.) Id dicit quia Cæsar Pompeio sæpe reconciliari voluit. Belli ciuilis impietatem a Cæsare remouet, vt eū ad misericordiam magis inclinet. Non bellum) Bella ciuilia, vt ait Cicero libro de Officiis. i. grauis & fortis ciuis, in republica dignus principatu fugiet atque oderit. Partim consiliis) Idem in eodē libro similiter eos facere dicit: qui inter se contenderent, vter potius rempublicā administraret, vt si naute inter se certaret, quis eorū potissimū gubernaret. Principū) Cæsaris & Pompeij. Eorū qui sequebantur) quorū artificii factū diximus, vt hæc bella gererentur: qui Cæsaris & Pompeii inimicitias augebant. Causa dubia) Vt artium scriptores genus causæ dubium vocant, quod honestam vt accusationem ita defensionem habet. Quum enim Cæsar superiorem, Pompeius parem habere nollit, negauit Cæsar se dimissurū exercitum, queth in Gallia habebat, nisi a Pompeio itidem dimitteretur: Cn. Pompeius constituit non pati C. Cæsarem Consulem aliter fieri nisi exercitum & prouincias tradiderit. Cæsari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. Fert illam tamen cōditionem, vt ambo exercitus tradat. Author est M. Cælius libro Epistolarū Ciceronis familiarium. s. Aliaque inter eos

Cæsar pacis studiosus.

Pœna innocentis æquiore animo ferenda.

Epistola ad Atticum.

Belli ciuilis origo.

fuerunt contentiones, quæ ex alterutra parte honestatis speciem habebant. (Causa tum dubia) Enthymema ex consequentibus est, ut ait Quintilianus libro quinto. Habet enim propositionem cui protinus coniuncta probatio est. Est autem duplex enthymema ex consequentibus. Vnum, Causa tum dubia, quod erat aliquid in vtraque parte, quod probare posset. Alterum, Nunc melior certe ea iudicanda est, quam etiam dii adiuuerunt. Hic quoque idem in eodem libro ex deorum autoritate sumptum esse dicit argumentum, quum causam C. Cæsaris meliorem, quia dii hoc iudicauerint, confitetur. Nisi armatus) Clementiam Cæsaris commendat, ut Ligario facilius ignoscat, qui contra eum nunquam armatus fuerit.

Sed ut omittam communem causam, veniamus ad nostram. vtrum tandem existimas facilius fuisse Tubero Ligarium ex Africa exire, an vos in Africam non venire? Poteramus ne, inquit, cum Senatus censuisset? si me consulis, nullo modo, sed tamen Ligarium Senatus idem legauerat. atque ille eo tempore paruit, cum parere Senatui necesse erat: vos tunc paruistis, cum paruit nemo, qui noluit. Reprehendo igitur? minime vero. neque enim licuit aliter vestro generi, nomini, familiæ, disciplinæ. sed hoc non concedo, ut quibus rebus gloriemini in vobis, easdem in aliis reprehendatis. Tuberonis fors coniecta est, ex S. C. cum ipse non adesset, morbo etiam impediretur, statuerat se excusare. Hæc ego noui propter communes necessitudines quæ mihi sunt cum L. Tubero. Domi vnà eruditi, militiæ contubernales, post affines, in omni denique vita familiares: magnum etiam vinculum, quod iisdem semper studiis vsi sumus.

Studiorū
vinculū.

Virum tandem existimas facilius) Ligarii causam fuisse meliorem causa Tuberonis ostendit, quod Ligario necesse fuit parere Senatui, eum in Africam ligati, eidem in Africa remanere necesse fuit. Tuberoni vero necesse non fuit parere Senatui. Tum enim paruit Tubero, quum paruit nemo qui noluit.

Voluntaria igitur profectio eius in Africam fuit. Quum Senatus censuisset) Legatus
 Primum Consules profecturi in prouinciam, Legatum sibi eligeant, deinde Consulis.
 Consulum alter ad Senatum referebat. Quid sibi ea de re placeret, Senatus cō-
 stituebat, vt est apud Ciceronem in oratione pro lege Manilia. Eodem autore
 in Vatinius tellem Legati ex Senatus autoritate more maiorum legabātur,
 nec sine Senatusconsulto ante Vatinium quisquam legatus est. Idem legatos
 appellat nuncios pacis ac belli, curatores, interpretes, bellici consilii authores,
 muneris prouincialis ministros. Si me consulis, nullo modo) Nunquam enim
 censuissem tum Senatui non esse parendum. Tiberonis fors coniecta est)
 Quoddam genus diuinationis apud veteres fuit per sortes. Sortium autē in-
 uentio illa fuit, vt est apud Ciceronem libro de Diuinatione secundo, Præneste
 honestus vir & nobilis Numerius Suffusius somniis crebris & ad extremū mi-
 nacibus iuebatur certo in loco silicem cedere. Id quum ageret perfracto saxo
 sortes eruperunt, in robore insculptæ priscarum literarū notis. Eodem tempore
 mel ex olea fluxit. Responderunt Aruspices, summa nobilitate sortes illas fu-
 turas. Eorumque iussu ex illa olea arca facta est, vbi sortes conderentur, quæ ho-
 die, inquit Cicero, fortunæ monitu, pueri manu miscentur atque ducuntur. Ma-
 nu autem pueri sortes mouebantur, postea ducebantur, quo maior fortunæ locus
 esset. Sortes ductas vt in rem apte cadant fieri posse diuinitus Q. Cicero credit
 in libro de Diuinatione primo, Dicta autem quæ malum bonumve portendi
 significarent, erant illarum sortium scripta. T. Liuius libro vigesimo secundo in-
 ter prodigia, quæ pugnam ad Thrasimenum lacum præcessisse enumerat, nun-
 tium esse dicit sortes attenuatas sua sponte, vnamque excidisse ita scriptam,
 Mauors telum suum concutit. Alias sortes additas esse, aut nouas postea factas
 colligi potest ex Aelio Lampridio, qui Alexandro genero Imperatori Romano,
 cuius vitæ Heliogabalus insidiabatur, illam sortem in templo Prænestine Veste
 dicit obuuisse. Si qua fata Aspera rumpas, Tu Marcellus eris. Quæ verba sunt
 ex libro Aen. sexto. Arbitror itaque fuisse morem, vt legati fors ex Senatuscon-
 sulto duceretur fortunæ tentandæ causa, priusquam in prouinciam proficisce-
 retur, quemadmodum auspiciis in prouinciam proficisci Consules solebant. Nec
 obstat quod Cicero in secundo de Diuinatione tollat sortes, quum etiam tollat
 auspicia cæteraque diuinationis genera. Nec sortem pro sortitione hic intelligi
 putem, quemadmodum Athenis Prætores, thesmothetæ & Imperatores insti-
 tuto vetere sortito fieri solebant, vt ait Plutarchus in vita Periclis. Cum L.
 Tuberone) Is est accusatoris pater. Eum Cicero in oratione pro Cn. Planco ne-
 cessarium suum appellat, eumque Q. Ciceroni fratri legatum fuisse dicit. Domi-
 vna eruditi) Authore Quintiliano libro primo condiscipulorū amicitia vsq;
 ad senectutem firmissime durant, religiosa quadam necessitudine imbutæ. Neque
 enim est sanctius sacris iisdem quam studiis initiari. Domi) id est in patria,
 vel tempore pacis, ne in priuatis parietibus intelligas. Militiæ contubernales)
 Ne commisso prælio acies facile turbaretur atque confunderetur, Romanis mor-

Sortium
 inuentio.
 Numerius
 Suffusius.

Contus
bernia.
Manipul⁹.

Propinqui
etiā affines.

Studiorū
consensio
firmat ami
citiam.

erat vt legionem in cohortes, cohortes in centurias, centurias in contubernia diuiderent. Sunt autem contubernia ex decem militibus sub vno tentorio de gentibus. Manipulus autem contubernium vocabatur, ab eo quod coniunctis manibus pariter dimicarent. Author est Vegetius in libro de re militari secundo. Hæc contubernii societas non habet vim paruam ad vinculum amicitiae arctius colligandum. Post affines) Principio huius orationis Q. Tiberonem propinquum suum appellauit. Ea propinquitas nata est ex affinitate Ciceronis cum L. Tiberone. Magnum etiam vinculum) Apud Ciceronem in libro de Amicitia Lælius, Recordatione, inquit, nostræ amicitiae sic fruor, vt beate visisse videar, quia cum Scipione vixerim, quo cum mihi coniuncta cura de re publica & de priuata fuit, quocum domus fuit, & militia communis, & id in quo est omnis vis amicitiae, voluntatem studiorum sententiarum summa consensio. Idem Cicero in libro de Officiis primo, Nihil amabilius nec copulatius, quam morum similitudo bonorum. In quibus enim eadem studia sunt, eadem voluntates: in his fit, vt æque quisque altero delectetur ac seipso: efficiturque id quod Pythagoras vltimum in amicitia putauit, vt vnus fiat ex pluribus. Hæ autem necessitudines sunt communes eorum vtrique, quibus vterque cum altero æque deuincitur.

Scio igitur Tiberonem domi manere voluisse. sed ita quidem agebant, ita reipublicæ sanctissimum nomen opponebant: vt, etiam si aliter sentiret, verborum tamen ipsorum pondus sustinere non posset. cessit auctoritati amplissimi viri, vel potius paruic. Vna est profectus cum iis, quorum erat vna causa. tardius iter fecit. Itaque in Africam venit iam occupatam. hinc in Ligarium crimen oritur, vel ira potius. nam si crimen est prohibere illum voluisse, non minus magnum est, vos Africam, omnium prouinciæ arcem, natam ad bellum contra hanc urbem gerendum obtinere voluisse, quam aliquem se Imperatorem esse maluisse. atque is tamen aliquis Ligarius non fuit. Varus imperium se habere dicebat. fasces certe habebat. Sed quoquo modo sese illud habet, hæc querela vestra Tubero quid valet? recepti in pro

nūnciam non sumus . quid si essetis ? Cæsari ne eam tradi-
turi fuissetis ? an contra eum retenturi ?

Scio Tiberonem domi manere voluisse) Hoc dicit, vt ostendat licuisse Tu-
beroni Senatui non parere, eumque nauigaturum non fuisse nisi ab aliquibus
impulsus fuisset . Fuit igitur profectio eius voluntaria . Opponebant ad eum
cendum eius animum . Etiam si aliter sentiret) id est quis proficisci nolle .

Verborum tamen ipsorum &c.) id est verborum grauitati cederet, & persuas-
deretur . Amplissimi viri) Cn . Pompeii , cuius partes Senatus sequebatur .

Cessit vel potius paruit) Correctio est . Tollit enim quod dictum est) id est
cessit , & pro eo id quod magis idoneum videtur reponit , id est paruit . vt paulo
post . Vide quid licentiæ Cæsar nobis tua liberalitas det , vel potius audaciæ .

Vna causa) id est eadem . Iam occupatam a Varo . Hinc in Ligarium) Ex
arte admonet Cicero quæ irarum causa Tiberonis cum Ligario fuerit, vt offe-
dat Ligarium accusari a Tubero non causa Cæsaris sed odii . Vos) id est te
Tubero & patrem tuum . Apostrophe vtitur sæpius . Natum ad bellum)
Propter bella punica dicit : sed ad conciliandam Cæsaris beneuolentiam vide-
tur intelligere etiam bellum illud quod deuicto Pompeio in Africa Cæsar con-
fecit . Ibi enim quum ingentes copiæ coactæ a Varo essent, & Numidarum Rex
Iuba opem auxiliumque ferret , eodem venerunt post cædem Pompeii , pris-
mum Scipio deinde Cato cum magnis exercitus Pompeiani reliquiis . Ibi Cæ-
sar eodem die ingenti strage facta trinis castris hostium potitus est . vt est apud
Plutarchum in vitis Cæsaris & Catonis . Non minus magnum est) Quum

quis quid improbe facere conatus est , id perinde habendum est , atque si per-
fecisset . Non enim modo exitus rerum , vt ait Cicero pro Milone , sed homi-
num consilia legibus vindicantur . Idem pro C . Rabirio , nihil putat inter-
esse inter eum qui hominem occidit , & eum qui cum telo occidendi hominis . Voluntas
causa fuit . Est igitur sententia , Vos voluistis obtinere imperium in Africa pro facto .
contra Cæsarem . Varus iam contra eundem occupauerat . crimen vestrum
quàm Vari minus est , se esse maluisse quàm vos , qui propterea vos prohibuit .

Atque is tamen aliquis) qui Imperatorem se esse maluit . Varus imperium
se habere dicebat) Id non fuisse Imperium significat , nisi illud Imperium
esse potuit , quod ad priuatum clamore multitudinis imperitæ , nullo publi-
co consilio delatum sit , vt antea dixit . Fasces) id est lictores , quos habebant
qui cum Imperio in prouincia erant . Recepti in prouinciam non sumus
&c.) Authore Quintiliano libro quinto, artific is est inuenire in actione aduer-
sarii , quæ inter semetipsa pugnent aut pugnare videantur , quæ aliquando
ex rebus ipsis manifesta sunt , vt in causa Cæliana , Clodia aurum se Cælio
commodasse dicit, quod signū magnæ familiaritatis est: venenum sibi paratum,
quod summi odii argumentū est. Tubero Ligarium accusat, quod is in Africa

fuerit : & queritur, quod ab eo ipse in Africam non sit admissus. Hæc ille. Ibi autem pugnantia est. Voluit Tubero ire in Africam contra Cæsarem. Ideo in Africa contra Cæsarem esse probat. Accusat Ligarium quod in Africa contra Cæsarem fuerit. Id igitur improbat.

Vide quid licentiæ Cæsar nobis tua liberalitas det, vel potius audaciæ. si responderit Tubero : Africam, quo Senatus eum, forsque miserat, tibi patrem suum traditurum fuisse : non dubitabo apud ipsum te, cuius id eum facere interfuit, grauissimis verbis eius consilium reprehendere. non enim si tibi ea res grata fuisset, esset etiam probata. sed iam hoc totum omitto, non tam ut ne offendam tuas patientissimas aures, quam ne Tubero quod nunquam cogitauit facturum fuisse videatur. Veniebatis igitur in Africam prouinciā vnam ex omnibus huic victoriæ maxime infestam, in qua erat Rex potentissimus, inimicus huic causæ, aliena voluntas, conuentus firmi atque magni. Quæro quid facturū fuissetis ? quanquam quid facturū fueritis non dubitem, cum videam, quid feceritis. prohibiti estis in prouincia vestra pedem ponere, ut perhibetis, summa cum iniuriā, quomodo id tulistis ? acceptæ iniuriæ querelam ad quem detulistis ? nempe ad eum, cuius auctoritatem secuti in societatem bellī veneratis. quod si Cæsaris causa in prouinciā veniebatis, ad eum profecto exclusi prouincia venissetis. Venistis ad Pompeium. quæ est ergo apud Cæsarem querela ? cum eum accusetis, a quo queramini vos prohibitos contra Cæsarem bellum gerere ? Atque in hoc quidem vel cum mendacio si vultis, gloriari per me licet : vos prouinciā fuisse Cæsari tradituros, etiam

si à Varo & quibusdam alijs prohibiti essetis. ego autem confitebor esse culpam Ligarii, qui vos tantæ laudis occasione priuauerit. Sed vide quæso Cæsar constantiam ornatissimi viri L. Tiberonis : quam ego, quis ipse probarem ut probo, tamen non commemorare: nisi à te cognouissem in primis eam virtutem solere laudari.

Traditurum melius quàm redditurum legatur. Redditur enim quis ei a quo prius datus fuit: Traditur autem ab eo in cuius potestate est, ei in cuius potestate non est. Cuius) Nam Cæsari expeditum esset, si admissus Tubero Africam ei tradidisset. Eius consilium reprehendere) quod Africam a Senatu acceptam Cæsari prodiderit. Patientissimas aures) id est attentissime & patientissime audientes. Ut Horatius in Epistolis, Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit, Si modo culturæ patientem commodet aurem. Quod nunquam cogitauit) ut Africam tibi traderet. Facturus fuisse videatur, si in eo diutius mea versetur oratio) Hoc autem ideo dicit, ut ostendat Tiberonem in eadem culpa esse, qua Ligarium accusat. Huic victoriæ) Cæsaris. Rex potentissimus) Iuba. De quo quum Cæsar triumpharet, eius filius Iuba infans admodum in triumpho ductus est, seruitutem nactus fortunatam. siquidem ex barbaro ac Numida inter doctissimos scriptores connumeratus est, ut ait Plutarchus in vita C. Cæsaris. Pedem ponere) Maiorem inuidiam Tubero voluit facere Ligario, quàm si dixisset in prouinciam ingredi. Hoc autem verbum, quod inuidiosum voluit videri Tubero, ideo repetit Cicero, ut rem eleuet: alioqui verbis extenuandum erat, quod aduersarius amplificauerat. Quod enim ab aduersario dictum est, id prius repeti quàm refutari solet, ut intelligat Iudex qua de re dicamus. Nempe ad eum) Probat Tiberonem voluisse obtinere Africam pro Pompeio contra Cæsarem. Ad eum) Pompeium. Exclusi) id est non admissi. Atque in hoc quidem vel cum mendacio) Si vultis, inquit, mentiri, ut dicatis vos tradituros fuisse Africam Cæsari, inuitis Varo & alijs quibusdam, si in eam admissi fuissetis, id concedam vobis: sed tam pertinaciter constantiam vestram retinetis, ut omnino confiteri nolitis id quod constantiæ vestræ contrarium sit. Constantiam Tiberonum inde probat, quod iniuria affecti ab ijs qui pro Pompeio Africam tenerent, turpiter & cum crudelitate eiectioni ad hostem non defecerint: sed ad Pompeium venerint, cuius animum nihil de tanta iniuriæ querela commouerunt. Hoc autem dicere se ad Tiberonum gloriam simulat, sed ideo dicit, ut Ligarij quàm Tiberonum causam ostendat leuiorem, ut pro Ligario Cæsaris clementiam impetret facilius. Prohibiti essetis tradere.

Patientes
aures.

u u

Iuba histo-
ricus.
Seruitus
fortunata.

Quæ fuit igitur vnq̃ in vllō homine tanta constantia? con-
 stantiã dico: nescio an melius patientiã possem dicere. Quo-
 tus enim istud quisq; fecisset: vt à quibus partibus in dissen-
 sione ciuili non esset receptus, essetq; etiam cum crudelita-
 te eiectus, ad eas ipsas rediret: magni cuiusdam animi, atq;
 eius viri est, quẽ de suscepta causa propositaq; sententiã, nul-
 la cõtumeliã, nulla vis, nullũ periculũ posset depellere. Vt
 enim cetera paria Tuberoni cum Varo fuissent, honos, no-
 bilitas, splendor, ingeniũ, quẽ nequaquã fuerũt: hoc certe præ-
 cipuum Tuberonis fuit, q̃ iusto cũ imperio, ex S. C. in pro-
 uinciã suam venerat. hinc prohibitus nõ ad Cēsare, ne iras-
 tus: non domum, ne iners: non in aliquam regionẽ, ne con-
 demnare causam illam, quam secutus esset, videretur: in Ma-
 cedoniam in Cn. Pompeiũ castra venit: in eam ipsam causam
 à qua erat reiectus cum iniuriã. Quid cum ista res nihil cõ-
 mouisset eius animum, ad quem veneratis, languidiore cre-
 do studio in causa fuistis: tantummodo in præliis eratis:
 animi vero à causa abhorrebant: an, vt sit in ciuilibus bellis
 (nec in vobis magis, q̃ in reliquis) omnes vincẽdi studio te-
 nebamur? Pacis equidẽ semper auctor fui, sed tum sero: erat
 enim amētis cũ acie videres, pacẽ cogitare. Omnes inquam
 vincere volebamus: tu certe præcipue, qui in eũ locũ venis-
 ses, vbi tibi esset pereũdũ, nisi vicisses. q̃q̃, vt nunc se res ha-
 bet, nõ dubito quin hãc salutẽ anteponas illi victoriẽ. Hęc
 ego nõ dixerim Tubero, si aut vos cõtatiã vestrẽ, aut Cēsa-
 re beneficii sui poeniteret. Nũc quæro vtrũ vestras iniurias,
 an Reip. persequamini: si Reipub, quid de vestra in ea causa
 perseuerantia respondebitis: si vestras, videte ne erretis, qui
 Cēsare vestris inimicis iratũ fore putetis, cũ ignouerit suis.

Constantiam dico &c.) Correctio est. Quæ nequaquā fuerūt) paria scilicet. his enim Varum Tubero superabat. Hæc res Tuberonis animū permouere magis debebat, vt a Pompeio deficeret, sed obfistebat constantia. Hoc certe præcipuū Tuberonis fuit) quod in Varo nō erat. Nā imperiū occupauerat. Ne iratus) Instā enim ira impulsī multi ad hostem deficiūt. Ne iners) id est militiam fugitans aut timidus. Eius animū) Pōpeii. Languidore credo &c.) In interrogatione cuius respondetur contrariū, credo ponitur. Tantummodo in præfidiis) ne in acie pugnaretis. A causa) scilicet Pōpeii. Pacis equidē semper author fui) Maiorem Tuberonis cupiditatem vincendī, ex se Cicero ostendit argumento a minore ad maius: Quū enim Cicero pacis author semper fuerit, is tamē vincere cupiebat, quāto magis idem cupiebat Tubero, qui tam studiose Pompeii partes semper adiuuerit: Cicero priuatis consiliis diligentem operam dedit, partim ad Cæsarem scribendo, partim Pompeium obsecrando vt vtrūq; pacaret. Sed iritatis vtriusq; animis id frustra tentauit, vt ait Plutarchus in vita Cicronis. Cicero in libro Epistolarū Familiarium septimo scribit ad M. Mariū se semper authorem pacis fuisse. Idem libro decimosexto ad Tironē scribit, vt venit ad urbem, se non destitisse omnia & sentire & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent. Nam mirus inuaserat furor, non solum improbos, sed etiam hos qui boni habebantur. Vbi tibi esset pereundum) quia Pompeii partes pro viribus adiuueras. Vt nunc se res habet) victore Cæsare, qui tibi ignouit. Hanc salutem tuam) a Cæsare acceptam. Beneficii sui) q̃ vobis ignouerit. Persequamini) in Ligario accusando. De vestra in ea causa perseverantia) id est quod perseveraueritis in causa Pompeii vsque ad Cæsaris victoriam. In quo si Ligarium peccasse contra rempublicam dicitis, vos quoq; peccasse fateamini necesse est. Quū ignouerit suis inimicis) A difficiliōri argumētatur. Difficilius enim irasci est inimicis alienis q̃ suis. Suis autem ignouit Cæsar, alienis itaq; eum facere iratum difficillimum est. Itaque num tibi videor &c.) Conclusio est per commiserationem. Extenuat autem Cicero suam in Ligario defendendo diligentiam, vt maiorem Cæsaris faciat clementiam, ad quam tota hæc Ligarii causa refertur.

Cicero pacis author.

Itaque num tibi videor Cæsar in causa Ligariī occupatus esse: nū de eius facto dicere: quicquid dixi ad vnā summā referri volo, vel humanitatis, vel clementiæ, vel misericordiæ tuæ. Causas Cæsar egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorū: certe nūq̃ hoc modo, lignoscite Iudices, errauit, lapsus est, nō putauit: si vnq̃

posthac. ad parentem sic agi solet. ad iudices: Non fecit, nō cogitavit, falsi testes, fictū crimen. Dic te Cæsar de facto Ligariū iudicē esse: quibus in præsiidiis fuerit, quære. taceo, ne hæc quidem colligo, quæ fortasse valerent etiam apud Iudicem: Legatus ante bellum profectus, relictus in pace: bello oppressus, in eo nō acerbus fuit, tametsi totus esset studio tuus. Ad Iudicem sic agi solet. Sed ego ad parētem loquor, erravi, temere feci, poenitet, ad clementiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoscas oro. si nemo impetrauit, arroganter peto: si plurimi, tu idem fer opem, qui spem dedisti. An sperandi Ligario causa non sit, cum mihi apud te locus sit etiam pro altero deprecandi? quā neq; in hac oratione spes est posita causæ, nec in eorum studiis qui a te pro Ligario petūt tui necessariū. Vidi enim, & cognoui quid maxime spectares cū pro alicuius salute multi laborarēt: causas apud te rogantiū gratiores esse, q̄ preces: neq; spectare q̄ tuus esset necessarius is, qui te oraret: sed q̄ illius, pro quo laboraret. Itaq; tribuis tu quidē tuis ita multa, vt mihi beatiores illi esse videātur interdū, qui tua liberalitate fruuntur, q̄ tu ipse, qui illis tam multa concedis.

Occupatus esse) id est laborare. Et quidem tecum) C. Cæsar post accusationem Dolabellæ repetundarum principibus patronis adnumeratus est. Negat Cicero de Claris oratoribus videre se cui Cæsar debeat cedere, aitq; eum elegantem splendidam magnificam ac generosam rationem dicendi tenere. Author est Suetonius in vita Cæsaris. Apud Ciceronem plura legere licet. Authore Plutarcho Cæsari elegantissima quædam ciuilis eloquentiæ vis a natura insita fuit, in qua locum secundum sine controuersia consecutus est, priorem minime consecutus. Nam quum rei militaris vrbanoꝝq; magistratuum curam suscepit, tum dicendi rationem omisit. Idem cum Cicerone Apollonium Molonem Rhodi audiuit. Honorū) id est magistratuū. Certe nūq̄ hoc modo, ignoscite &c.) Hoc Ciceronis loco probat Quintilianus libro. 7. deprecationem in iudicium non venire, quam habere locum dicit apud populum, apud

principem, in Senatu, & vbicunq; iuris clæmentia est. Ad iudices sic agi solet scilicet. Ne hæc quidem colligo quæ sequuntur ad Ligarij defensionem, si dicas te Iudicem esse de facto Ligarij. Hoc totum pertinet ad maiorem clæmentie Cæsaris commendationem, qui Ligarium in patriam restituerit: id non ob ullam facti defensionem, sed ob innatam ei clæmentiam fecerit. Legatus ante bellum profectus) Simulat nolle se dicere pro Ligarij defensione, quæ tamen dicit. Ad parentem) id est ad te Cæsar parentem patrie. Errauit, temere feci &c. Patronus litigatoris persona sæpe vtitur. Id in mouendis affectibus vim habet multo maiorem, q̃ si de eo loqueretur in persona tertia. Quintilianus libro sexto de his quæ ad rei misericordiam flectant iudices præcipiens, His, inquit, præcipue locis vtilis sunt prosopopoeiæ, id est fictæ alienarum personarum orationes, quales litigatorem decent vel patronum. Idem paulo post, Ex personis quoq; trahitur affectus. Non enim audire Iudex videtur aliena mala deflentes, sed sensum ac vocem auribus percipere miserorum, quorum etiam mutus aspectus lachrymas mouet. Quantoq; essent miserabiliora, si ea dicerent ipsi, tanto sunt quadam portione ad afficiendum potentiora, quum velut ipsorum ore dicuntur &c. Qui spem dedisti) ignoscendo multis. An sperandi Ligario) Argumentum a difficiliore esse Quintilianus libro quinto scribit. Difficilius enim videtur, vt Cicero apud Cæsarem deprecandi locum pro altero habeat, q̃ vt ille alter speret. Q̃q; neq; in hac oratione) Cæsaris ea est in amicos beneuolentia, vt quum quid amici precantur ab eo pro aliorum salute, non tam spectet quid precentur, q̃ quæ precandi causa fuerit. hoc est, qua deuincti sint necessitudine cū eo cuius causa precentur. Hac enim ratione beneficium fore sperat, vt iucundius habeatur & gratius. Quod igitur Cicero hac oratione Cæsarem, deprecetur, vt Ligario ignoscat, quæ rogandi causa, q̃ quæ preces sint potius Cæsar spectabit. Itaq; spes causæ Ligarij in hac oratione posita non est. sed in causa cur Cicero aliq; necessarij Cæsaris ipsum precentur, vt Ligario ignoscat. In eorū studijs) in Cæsarem scilicet ne destudijs in Ligarium intelligas. Laboraret) id est solliciti essent, & te precarentur.

Sed video tamen apud te causas vt dixi rogantium valere plus quàm preces: ab iisque te moueri maxime, quorum iustissimum dolorem videas in petendo. In Quinto Ligario conseruando multis tu quidem gratum facies necessarijs tuis: sed hoc quæso considera, quod soles. possum fortissimos viros Sabinos, tibi probatissimos, totūq; agrū Sabinum florem Italiæ, robur Reipublicæ proponere. nostri optime homines, animaduerte horum omnium inuesti-

tiam, & dolorem. huius T. Brochi, de quo non dubito quid existimes, lachrymas, squaloremque ipsius & filii vides. quid de fratribus dicam? noli Cæsar putare de vnus capite nos agere. aut tres Ligarii retinendi in ciuitate sunt, aut tres ex ciuitate exterminandi: quoduis exilium his est optatius, q̄ patria, q̄ domus, q̄ dii penates, vno illo exulante. Si fraterne, si pie, si cum dolore faciunt, moueant te horum lachryme, moueat pietas, moueat germanitas, valeat tua vox illa, quæ vicit. te enim dicere audiebamus, nos omnes aduersarios putare, nisi qui nobiscum essent: te omnes, qui contra te non essent, tuos. Vides ne igitur hunc splendorem, omnem hanc Brochorum domum, hunc L. Martium, C. Cæsetinum, L. Cornificium, nosce omnes Equites Ro. qui adsunt veste mutata, non solum notos tibi, verum etiam probatos viros, qui tecum fuerunt? Atq; his maxime irascebamur, & hos requirebamus, & his nonnulli minabantur. Conserua igitur tuis suos: vt quemadmodum cætera, quæ dicta sunt à te, sic hoc verissimum reperiatur. Qz si penitus perspicere posses concordiam Ligariorum, omnes fratres tecum iudicares fuisse. An potest quisq; dubitare quin si Q. Ligarius in Italia esse potuisset, in eadem sententia fuisset futurus, in qua fratres fuerunt?

Causas rogantium apud te) pro aliorum salute. Iustissimum dolorem) de calamitate eius pro quo laborent. Gratum facies) sic dicendum est, non vt quidam præcipiunt gratam rem facies, quod a Latinis dici non arbitror. Quod soles) id est rogantium causas. Sabinos) Ligarium genere Sabinum fuisse significat, qz de salute eius Sabini vniuersi laborarent. Totumq; agrum Sabinum) id est omnes ex agro Sabino. Mœstitiam) Affectus mouet Cicero a Sabinorum mœstitia & dolore: a T. Brochi eiusq; filij lachrymis & squalore: a fratrum desiderio, qui in exilio cum fratre, q̄ in patria sine fratre maluit viuere: ex his quæ cum Ligario patientur fratres, nisi restituatur: ex meritis, quæ in Cæsarem T. Li

garius Quæstor contulit. Squalorēq) Non reus tantum squallidus erat, sed etiam eius necessarij, & qui eius causæ fauebant, præter patronum. Vt Cicero in oratione post reditum ad Quirites dicit, pro se viginti hominum milia cum Senatu vestem mutasse, quā a P. Clodio reus factus est. Fraterne) id est ex Fraterne officio fratrum, vt fratres facere decet. Fraterne amare pro eo quod est tāq̃ fratrem Germanis amare dicit in libro Epistolarum ad Atticum primo. Cura, inquit, vt valeas, & simus. nos ames, & tibi persuadeas te a me fraterne amari. Vt germanissimum pro simillimo idem dicit in libro Academicarum Quæstionū quarto, Antiochus, inquit, qui appellabatur Academicus, erat quidē, si perpauca mutauisset, germanissimus Stoicis. Germanitas) id est fraternitas. Moueat te) Huiusmodi vocū repetitio quātā vim afferat orationi, hoc exemplo cognosci potest. Nos omnes aduersarios putare) Qz omnes essent aut pro nobis aut cōtra nos, nullū aut eēt tertiū. Hinc L. Martiū, C. Cæsetinū &c.) Hūc locū eē arbitror vbi Cicero L. Cursidiū errore memorię ascripserat, qz Cursidius Ligariorū pernecessarius fuerit, sed tū mortuus quā Ligariū causa ageretur. Cuius rei Cicero a Bruto T. Ligariū verbis admonitus, id nomē ex omnibus libris tollendū postulauit, vt libro ad Atticū. 13. scribit. Adsunt) id est taciti patrocinantur Ligario, qz vestē mutauerint. Irascebamur) nos qui Pōpeiū secuti eramus, qz nobiscum non essent. Ex his) qui Pōpeiū secuti sunt, quidā nō solū armatis, sed interdū etiā ociosis minabātur. Nec quid quisqz sensisset, sed vbi fuisset cogitādū esse dicebāt, vt ait Cicero pro M. Marcello. Requirebamus) id est desiderabamus. Hoc verissimū) quod dixisti te putare tuos esse omnes qui contra te nō essent. Cuiusmodi Ligarius fuit. Omnes fratres tecū) Credibile facit Cicero Ligariū cōtra Cæsare nō fuisse. Tres enim fratres Ligariū erāt cōcordissimī. Credēdū non est Q. Ligarium sequutū Pompeiū, quā duo Cæsarem sequuti fuerint. Si potuisset Romæ esse Ligarius, is in eadem cum fratribus sententia fuisset.

Quis est qui horum consensum conspirantem, & pene cōflatum, in hac prope æqualitate fraterna non nouerit? qui hoc nō sentiat, quiduis prius futurum fuisse, q̃ vt hī fratres diuersas sententias, fortunasqz sequeretur? Voluntate igitur omnes tecum fuerunt, tempestate abreptus est vnus, qui si consilio id fecisset, esset eorum similis, quos tu tamē saluos esse voluisti. Sed ierit ad bellum, dissenserit non a te solum, verū etiam a fratribus, hī te orant tui. Equidem cū tuis omnibus negociis interesset, memoria teneo qualis tum T. Ligarius Quæstor Urbanus fuerit erga te, & digni

tatem tuam. sed parū est me hoc meminisse: spero etiā te,
 (quī obliuisci nihil soles, nisi iniurias: quoniam hoc est ani-
 mi, quoniam etiā ingenii tui) te aliquid de huius Quæ-
 storis officio cogitantem, etiā de aliis quibusdam Quæ-
 storibus reminiscentem recordari. Hic igitur T. Ligarius,
 quī tum nihil egit aliud, neque enim hæc diuinabat, nisi ut
 tu eum studiosum, & bonum virum iudicares: nunc a te
 supplex fratris salutem petit. quam huius admonitus offi-
 cio cum vtrisque his dederis, tres fratres optimos & inter-
 gerrimos, non solum sibi ipsos, ne his tot ac talibus viris,
 neque nobis necessariis, sed etiam reipublice condonaueris.
 Fac igitur quod de homine nobilissimo & clarissimo M.
 Marcello restituto fecisti nuper in curia, nunc idem in foro
 optimis & huic omni frequentie probatissimis fratribus
 ut concessisti illum Senatui, sic da hunc populo, cuius vo-
 luntatem charissimam semper habuisti.

Tempestate abreptus est vnus) Vnde sumpta sit trāslatio satis patet. Ab-
 reptus) id est vi tēpestatis separatus. Virgilius in primo Aeneidos, Tres notus
 abreptas in saxa latētia torquet. Consilio) id est nō necessitate, sed dedita opera.

Quos saluos esse voluisti) id est quibus ignouisti. Sed ierit ad bellū) Igno-
 scendū Ligario dixit, quod studio & voluntate cum fratribus Cæsare secutus sit.
 Quod si contra Cæsarem & fratres arma cepisset, eum tamen fratrum precibus con-
 donari debere dicit, quantum T. Ligarius Quæstor vrbānus animo tam pro-
 pto fuerit erga Cæsarem eiusque dignitatem. Id artificiosum est, ut quā aliquid
 refutauimus, id aliquando aduersario condonamus, ut fiat quasi gradus ad pro-
 xima, quæ potentiora sunt. Quæstor vrbānus) Quæstorum alii Imperatores
 ad bellum proficiscentes sequebatur, quos filiorum loco Imperatores habebat, ut
 est in oratione Ciceronis post reditum in Senat. Horum erat officium, ut rem
 pecuniariam administrarent, prædamque & manubias in rationem referret. Alii
 erant vrbani qui ærarium Romæ curabant. eiusque acceptas & expensas pecunias
 in tabulas publicas referebant. Hi Imperatori ad bellum proficiscenti signa ex
 ærario promebat. Plura de Quæstoribus scripsit Budæus in Annotationibus in
 Pandectas. Qui obliuisci nihil soles nisi iniurias. Vrbānitas est honorifica, ut

Marſus dicit authore Quintiliano libro. 6. Maxima proſecto laus eſt & clemē-
tiæ & memoriæ. Quā prompta & expedita Cæſaris memoria fuerit apud
Plinium eſt libro ſeptimo. Hoc eſt animi tui) id eſt ita viſ, vt nihil obliuiſca-
re niſi iniurias. Animus enim eſt quo volumus. Ingenii tui) id eſt ingenitæ
tuæ naturæ. Spero etiam te, te aliquid de huius) Hic alterū te ſuperuacaneū
eſt. De huius Quæſtoris officio cogitantem) Suadet a gratitudine, q̃ aliquid
officii in Cæſarem T. Ligarius aliq̃ Quæſtores cōtulerint, aut in ærario dirī-
piendo, q̃ ſe moleſtos Cæſari non præbuerint: aut certe in re numinaria. Eius
memoriam Cæſari reuocat, quem oblitum non eſſe ſimulat. Qui tum) quū
talis fuit in Cæſarem. Neque enim hæc diuinabat de fratris calamitate, vt hāc
repereret a Cæſare gratiam. Leuius enim habetur beneficium, quod ſpe acci-
piendialterius beneficii collocatur. Studioſum) tui ſcilicet. Huius T. Ligarii.

Officio) beneficio. Virg. in libro Æneid. 1. Officio nec te certaffe priorē Pœ-
niteat. Cuius volūtātē chariſſimā ſemper habuiſti) Cæſar enim vere popula-
ris fuit, vt ait Cicero in Inuectiua in Catilinā tertia. Ideoq̃ chariſſimā potius q̃
clariſſimā puto legendū. Vt in oratione in Senatu habita poſt reditum, Parē-
tes chariſſimos habere debemus, q̃ ab his nobis vita, patrimonium, libertas,
ciuitas tradita eſt. In oratione pro L. Cornelio Balbo, Eos qui principes fuerunt
conſeruandæ ſalutis aut dignitatis meæ diligitis, & charos habetis.

Habeo
charū.

Et ſi ille dies tibi gloriſſimus, populo Romano gratiſ-
ſimus fuit, nolī obſecro dubitare C. Cæſar ſimilem illi glo-
riæ laudem q̃ ſepiſſime querere. nihil eſt enim tam popu-
lare q̃ bonitas: nulla de virtutibus tuis plurimis, nec gra-
tior nec admirabilior miſericordia eſt. homines enim ad
deos nulla re propius accedunt, q̃ ſalutem hominibus
dando. nihil habet nec fortuna tua maius, q̃ vt poſſis: nec
natura tua melius, q̃ vt velis conſeruare q̃ plurimos. Lon-
giorem orationē cauſa forſitan poſtulat, tua certe natura
breuiorem. Quare cum vtilius eſſe arbitrer teipſum q̃ me,
aut quēq̃ loqui tecum, ſinem iam faciā: tantum te ipſum
admonebo, ſi illi abſenti ſalutem dederis, præſentibus his
omnibus te daturum.

FINIS.

Dd v

Si ille dies) quo Marcellum restituisi. Noli dubitare) Nam vt in primo de Officiis præcipit Cicero, Bene monent, qui vetant quicq̃ agendum, quod dubites æquum sit an iniquum. Æquitas enim ducet ipsa per se: dubitatio autem significat cogitationem iniuriæ. Noli igitur dubitare id æquum esse, tibiq̃ maxime gloriosum existimes. Seruio authore illam Iunonis ad Æolum orationem enarrâte, Æole, nâq̃ tibi &c. Rhetoricum est, vt in omni petitione illa obseruentur, vt possit præstari quod petitur, vt sit res iusta, vt habeat modum petitio, vt sequatur remuneratio. Quæ quatuor seruata sunt in ea Virgilio oratione. Hic quoq̃ neglecta non sunt. Potest præstare Cæsar quod petitur, idque iustum est. Is enim Marcellum inimicum si supplicanti Senatui restituit, restituere potest Q. Ligarium eius studiosum deprecâtibz fratribz, amicis Cæsaris, & pop. Rom. Modus est, vt patriæ eum restituat. Remuneratio est, gloria maxima, quam sibi hoc nomine Cæsar quæret. Tam popolare) id est quo tã facile influas in populi animos. Bonitas) id est clementia & misericordia, quæ iustitiæ species sunt. Ex iustitia autem boni viri nominantur, vt ait Cicero in libro de Officiis primo. Ad deos nulla re propius accedunt) deos hominibus nocere non putant, vt idem ait libro. 2. Offic. Quin potius plurimum prodesse credit Ethnicorum antiquitas. Inde a iuuando Iouem appellauit. Fortuna tua) cuius beneficio victor factus es. Natura tua) qui clemēs es & misericors.

Tuacerte natura breuiorem) Magna est clementiæ Cæsaris amplificatio, quæ ita prompta est, vt oratione excitanda non sit. Præsentibus) Amplificatio beneficii, quod si in absentem vnum conferatur, ad præsentem omnes peruentum sit.

FINIS.

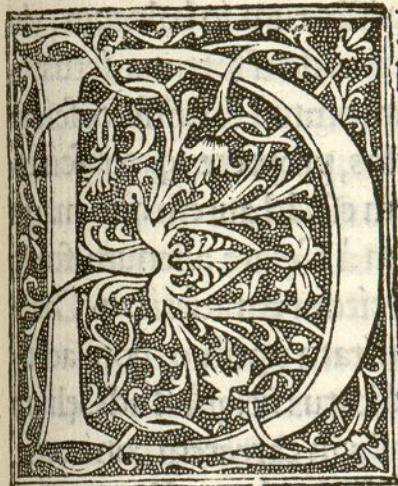
FINIS.

FRANCISCI SYL

VII AMBIANI IN ORATIONEM M. CL.

CERONIS PRO REGE DEIOTA-

RO COMMENTARIL.

Eiотarus vir clarissimus atq; optimus quī beneuolentia & fide erga Po. Ro. singulari, tum prestanti magnitudine & animi & cōsiliū, non solū socius Imperatorum Ro. fuit in bellis, sed etiam dux copiarum suarum. Eiq; non sine causa Ciceronis, Catonis, Cēsaris, Pompeiī, & Senatus, iudicio tributum est plurimum. Is Terrarcha totius Gallogrēcię fuit, Rex Armenię minoris ab Senatu appellatus est, Gadiloneticę regionis par-

tem Cn. Pompeius eidem dedit. In ciuili bello Pompeium, ab eo per legatos euocatus, captato auspicio secutus est. Cum eodem in Pharsalia victo fugit e prelio. Ab eo discedens in Gallogrēciam reuertitur. Iratus Cēsar q; sibi Pompeium preposuisset, ei Troginorum Terrarchiā (quę Gallogrēcię pars est: Nam Gallogrēciam in tres partes diuisam fuisse, & singulas partes in quaternas Terrarchias, Strabo libro. xii. scribit) eripuit: eamq; affecle suo Pergameno, nescio cui, dedit. Eidem Armeniam detraxit. Eidem semel iterumq; grandem pecuniam imperauit, quam vt solueret Deiотarus auctionari coactus est. Quum Cēsar post bellum Alexandrinum contra Pharnacem Mithrydatis filium duceret exercitum, a Deiотaro magnificentissimo hospitio acceptus, copiisq; adiutus est. Pharnace deuicto Deiотarus ad Cēsarem Legatos Romam misit. Castor Deiотari ex filia nepos, qui tum Romę erat, Phidippum (quę seruum suum medicū Deiотarus cū Legatis miserat) promissis premiis corrupit impulsitq;, vt Deiотarum dominum accusaret, quem Cicero hac oratione defendit. Cuius Argumentum est.

QUum Cēsar, vt Phidippus accusator dixit, in castellum Luceiū venisset, atq; Deiотari hospitis domum diuertisset, eum Deiота

rus interficere conatus. Ibi enim quidam locus erat, ubi composita
 erant munera, quae hospiti Caesari Deiotarus dare constituerat. Eo Ca-
 sarem, priusquam accumberet, ducere volebat. Ibi enim collocati erant homi-
 nes armati, qui Caesarem interficerent. Sua vero fortuna, ut alias semper
 Caesar servatus est. Negavit enim se velle inspicere. In posterum diem
 distulit Deiotarus, ut eodem in castello cogitata perficeret. Tum autem,
 quum post coenam vomere se velle Caesar dixisset, tum in balneum, ubi
 collocatae erant insidiae, coeperunt ducere. Sua eadem fortuna servatus
 Caesar in cubiculum se ire malle dixit. Horum omnium se fuisse conscium
 Phidippus, suosque fratres in vincula coniectos, propterea quod conscius es-
 sent, dixit. Hoc crimen huius causae proprium est. Id autem quo magis
 credibile Phidippus faciat, Deiotari animum a Caesare alienum fuisse
 ostendere contendit, quod contra Caesarem exercitum parauerit: quod Caesa-
 rem ad Pharnacis bellum proficiscentem equitatu optimo non adiu-
 verit, ex quo equitatu quidam servus esse iudicatus sit: quod ad Celium
 milites contra Caesarem mittere voluerit, eosque in carcerem coniecerit,
 qui parere nolissent: quod tempore belli Africani (quod cum Pompeii res-
 liquiis & Iuba Caesar gerebat) Niceam Ephesumque nuncios miserit, qui
 rumores Africanos exciperent, & celeriter ad se referrent. Itaque quum ei
 nunciatum esset Cn. Domitium naufragio perisse & Caesarem in castel-
 lo quodam obsideri, hac letitia elatus vino se obruerit, & in conuivio
 nudus saltauerit. Quod ad eum Blefamius, qui Romae erat, scripserit Caesa-
 rem Tyrannum invidiose Romae existimari, animos omnium vehementer
 offensos, quod statua Caesari inter Regum statuas posita esset, nec Caesari sole-
 re plaudiri. In huius causae defensione Cicero principio se dicit per-
 turbari: primum, quod inauditum, sit Regem, capitis causam dicere: deinde, quod
 Regem, qui de populo Romano meritis optime sit, contra crimen atrocissi-
 mum defendat: deinde, quod accusatorum alter crudelis, alter indignus sit.
 Castorem enim & Phidippum accusatores dicit: Tum quod Caesar in causa
 propria iudex sit: Postremo quod in domo Caesaris non in foro dicat. Accu-
 satores ea spe ad accusandum venisse dicit, quod scirent Caesarem Deiotar-
 o iratum, quia Pompeium secutus eum sibi in amicitia pretulisset, quod scirent
 Caesarem in causa propria iudicem esse, ita animum eius sibi facile concilia-
 ri posse. Ut iracundiae suspicionem Caesar deponat, Cicero deprecatur:

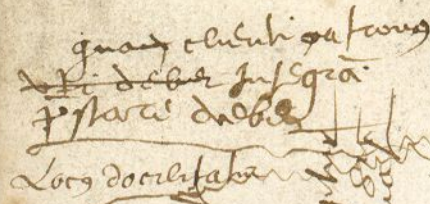
ostenditq; eum non debere irasci Deiotaro, quia secutus Pompeiū sit. Nam Cæsar dixerat, se daturum veniam Deiotaro, si auxilia Pōpeiō, vel si etiam filiū misisset, ipse autem ætatis excusatione vsus, non venisset. Deiotarum itidem Cæsar, quum duceret contra Pharnacem exercitū, & hospitem agnouit, & Regem reliquit. Q; Pōpeiū secutus sit, eum cōmuni errore lapsum esse Cicerō dicit. Senatus enim cōsentientis auctoritate arma sumpta esse audiuerat, variū rumores etiam falsi ad eum afferebantur, sibi tamen quiescendum esse arbitrabatur. A Cn. Pompeio ad eum legati litereq; venerunt. Ad Pompeiū igitur venit, vel rogatus vt amicus, vel accersitus vt socius, vel euocatus vt qui Senatui parere didicisset. Postremo venit vt ad fugientē, nō vt ad insequentem, ad periculi non ad victorię societate. Pharsalico pralio facto domū se contulit Deiotarus. Cn. Domitiū (quem in Asia Legatū Cæsar reliquerat) exercitū suis tectis copiisq; sustentauit. Imperatam pecuniam soluit. Credendum non esse Deiotarum vitæ Cæsaris insidiatum dicit, nisi Cæsar credat eū esse furiosissimū, qui sit prudentissimus. Ideoq; ostēdit Cicerō credibilia nō esse quę de insidiis in castello Luceio factis Phidippus dixit. Negat Deiotarū vnq̃ habuisse milites, nisi ad tuendū fines suos, & vt Imperatores po Ro. adiuuaret. Ostendit falsum qđ accusator dixit de equitatu nō optimo, quo Cæsar adiutus sit, deq; literis Blesamii. Ostēdit nō esse verisimile, qđ de militibus ad Celiū missis, quodq; de Deiotari ebrietate & saltatione obiectū est. Intendit Castori contumeliā, q; ipse inimiciore animo, q̃ Deiotarus in castris Pompeii contra Cæsarem fuerit: q; impie atq; ingrate auū, a quo pater eius illustratus sit, per corruptū seruū accuset. Postq̃ visus est sibi Cicerō omnia ab aduersariis dicta refutasse, ideoq; vt iracundiā Cæsar deponeret persuasisse, ostendit (quo facilius Deiotaro Cæsar reconcilietur) non esse metuendū Cæsari vt sibi Deiotarus irascatur, propterea q; ab eo multatus sit: eūq; laudat & ab animi magnitudine & a gratitudine, vt qđ amiserit, oblitus sit: qđ sibi relictū sit, meminerit. Erectiore animo factū esse Deiotarū dicit literis a Cæsare ad se missis, quibus eū bene sperare, & bono esse animo iubebat. De causa Deiotari Cicerō laborat, partim quia hospes, familiaris, necessarius eius est: precipue autem, quia si damnetur Deiotarus, multi quibus Cæsar

- front

Deiotari
causam
Brutus de-
fendit.

PRO DEIOTARO ORAT

PRO DEI OTARO ORATIO.

[illegible]

esse, ut ante hoc tempus non sit auditum: deinde eum Regem, quem ornare antea cuncto cum Senatu solebamus, pro perpetuis eius in nostram Rempublicam meritis: nunc contra atrocissimum crimen cogor defendere. Accedit ut accusatorum alterius crudelitate, alterius indignitate perturbetur. Crudelis Castor, ne dicam sceleratum & impium, qui nepos auum in discrimen capitis adduxerit: adolescentieque suae terrorē intulerit ei, cuius senectutē tueri & regere debebat: comēdationeq; ineūtis aetatis ab impietate & scelere duxerit, aui seruū corruptum praemiis ad accusandum dominum impulerit, a Legatorum pedibus abduxerit. Fugitiui autem dominū accusantis & dominum absentem, & dominum amicissimum nostrae reipublice, cum os videbam, cum verba audiebam, non tam afflictam regiam conditionem dolebam, quā de fortunis communibus extimescebam.

Qum in omnibus causis grauioribus Natura sibi timorem quendam pudoremque attributum Cicero scribit in oratione pro Sex. Roscio. Qui in oratione pro A. Cluentio, Semper, inquit, magno cum metu incipio dicere: quod tunc dico, toties mihi videor in iudicium venire, non ingenij solum, sed etiam virtutis atque officij, ne aut id profiteri videar, quod non possum implere, quod est impudentiae: aut id non efficere quod possim, quod est aut perfidiae aut negligentiae. Vfus id est consuetudo, & exercitatio. Qui enim saepius dicunt, minus perturbari debent. Aetas mea id est senectus. Nam minor senum verecundia est, ideoque dicendo minus timent. Quantum studij id est animi & voluntatis. Mea fides: quā cliēti patronus prestare debet integrā. Tātū facultatis timor detrahatur. Metus animū perturbat. Animi autē perturbatio tātū de dicendi facultate detrahatur, ut Theophrastus omnium aetatis suae philosophorum doctissimus verba pauca ad populum Atheniensem facturus, deturbatus verecundia obtinuerit. Idem Demostheni ad Regē Philippū verba faciēti euenisse A. Gellius scribit. Pro capite, id est pro salute & incolumitate, scilicet ne damnatus regno reliquisque bonis externis eijciatur. Quod ipsum de capite fortunisque Deiotarum vocari in iudicium. Cuncto cum Senatu Deiotarum populo Ro. amicissimū atque fidelissimū Senatus quantum vllum Regem aliū ornauit, eique Armeniā dedit, ut ait Cicero in Philippica secunda, & in lib. de diuinatione secundo. Perpetuis meritis, id est continuis

Ciceronis
metus in
principio.

Metus oratori nocet.

Deiotari
ætas.

beneficijs. Nam a pueritia amicitiam cum Pop. Rom. coluit. Is autem amplius sexagenarius fuit, quum in bello ciuili Cn. Pompeium secutus est. Menim Crassus paulo antebellum ciuile apud Parthos cæsus est: Crasso autem in Parthicam expeditionem proficiscente Deiotarus extrema senectute confectus erat, vt ait Plutarchus in vita Crassi. Contra atrocissimum crimen) q̃ Cæsaris vitæ insidiatus sit. Ne dicam sceleratum &c.) De hoc dicendi genere apud Vallam est libro tertio. Adolescentiæ terrorem ideo appellat, q̃ adolescentes Romæ magnam sibi commendationem vitæ parabant ex accusatione clari alicuius viri, vt est in libro de Officijs secundo. Fugitiui) Alterius accusatoris indignitatem ostendit. Et dominum) Hęc repetitio accusationis indignitatem amplificat. Q̃ de fortunis) Illud Ciceroni familiare est, vt causarum quas agit futurum iudicium ad Rempub. pertinere ostendat: si hoc vel illo modo iudicetur, illud damni vel emolumenti eueniat ciuitati.

Nam cum more maiorum de seruo in dominum, ne tormētis quidem quæri liceat. In qua quæstione dolor veram vocem elicere possit, etiam ab inuito) exortus est seruius, qui quem in eculeo appellare non posset, eum accuset solutus.

Perturbat me C. Cæsar etiam illud interdum: quod tamen, cum te penitus recognoui, timere desino. re enim iniquum est, sed tua sapientia sit æquissimum. nam dicere apud eum de facinore, contra cuius vitam consilium facinoris inisse arguare, si per seipsum consideres, graue est. nemo enim fere est, qui sui periculi iudex, non sibi se æquiorem q̃ reo præbeat. sed tua Cæsar præstans singularisq̃ natura hunc mihi metum minuit: non enim tam timeo quid tu de Rege Deiotaro, q̃ intelligo quid de te cæteros velis iudicare. Moueor etiam loci ipsius insolentia, q̃ tantam causam, quanta nulla vnq̃ in disceptatione versata est, dico intra domesticos parietes, dico extra conuentum, & eam frequentiam, in qua oratorum studia niti solent: in oculis tuis, in tuo ore, vultuq̃ acquiesco: te vnum intueor, ad te vnum omnis mea spectat oratio: quæ mihi ad spem obire rede veritatis grauis

Traragima Paratona
 Antisigina.
 Hant einmcau-
 Antisigina a crotantija
 Paratona et dratunij

Intelligit Sacram.

Querí nō
licet de ser-
uis in do-
minum.
Equuleus.

Acquiesce
re.

nullo argumento proposito scribere institui. Non dissimile illud est in oratione pro Milone, Qui maxime P. Clodij morte acquerūt. Grauiſſima sunt Iudicia quum mouentur affectus, tum eorum animi vel ira vel misericordia perturbantur. Hac autem ratione a veritate depelluntur, vt est apud Quintilianū in precepio libri quinti. Ideoq; Athenis affectus moueri non licebat, vt in Rhetoricis scribit Aristoteles. Cæsari soli moueri affectus difficillimum est, ideo facile obtinebitur veritas oratione ea quæ ad Cæsarem solum pertinet. Alacritatem) id est viuendi spem & ingenij vigorem. Spectarem curiā) quæ foro proxima est. Inuener forum) in quo hæc causa ageretur. Cælum deniq; testarer) Forum iudiciale sub dio fuisse, aut certe ex eo cælum facile perspicere posse significat, vt pro M. Cælio, Alia fori vis est, alia triclinij, alia subselliorū ratio, alia lectorū. Non idem iudicum comestatorūq; conspectus. Lux deniq; longe alia est solis & lychnorum.

Sic cū & deorū immortalīū, & populi Romani, & Senatus
beneficia in regē Deiotarum recorder nullo modo mihi
deesse posset oratio. quē quoniā angustiora parietes faciūt,
actioq; causæ maxime debilitatur loco, tuum est Cæsar, qui
pro multis sepe dixisti, quid nūc mihi animi sit, ad te ipsum
referre, quo facilius tū æquitas tua, tū audiēdi diligētia mi-
nuat hāc perturbationē meā. Sed anteq̃ de accusationē ipsa
dico, de accusatorū spe pauca dicā, qui cū videātur neq; in-
genio, neq; vsu atq; exercitatione rerū valere: tamē ad hanc
causam non sine aliqua spe & cogitatione venerūt. Iratum
te regi Deiotaro fuisse non erat nesci: affectum illū qui
busdā incōmodis & detrimētis propter offensionem animi
tui meminerant: tēq; tū huic iratum, tum sibi amicū cogno-
uerant: cūq; apud ipsum te, de tuo periculo dicerent, fore pu-
tabant, vt in exulcerato animo facile fictū crimen insideret.
Quamobrē hoc nos primū metu Cæsar per fidem, & cōstan-
tiā, & clementiam tuā libera, ne relidere in te vllam partem
iracundiæ suspicemur. per dexteram te istam oro, quā regi
Deiotaro hospes hospiti porrexisti: istam inquā dexterā, no-
tam in bellis, & in præliis, q̃ in promissis & fidē firmitatem.

tu illius domum inire, tu vetus hospitium renouare voluisti: te eius dii penates, acceperunt: te amicum & placatum Deiotari regis aræ focique viderunt. Cum facile exorari Cæsar, tu semel exorari soles. Nemo unquam te placauit inimicus, qui vllas resedisse in te simultatis reliquias senserit. quæ cui sunt inau dita cum Deiotaro querelæ tuæ?

Deorum immortalium testado celum. Po. Ro.) intuendo forum) Et Senatus) spectando curiam. Qui pro multis sepe dixisti) Idem etiam dicit Cicero in Oratione p Q. Ligario, Causas Cæsar, inquit, egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum. Ad te ipsum referre) Ad flectendum, nobisque conciliandum iudicis animum illud valet plurimum, ut animi nostri affectionem ipse suscipiat. Antequam de accusatione ipsa) Admonendo qua de re dicturus sit auditorem facit docilem & attentum. Id autem tum faciendum est, quum ad aliam rem transimus, quam attente audiri nostra interest. Neque ingenia &c.) Omnem quum aliarum rerum, tum maxime ingenij & eloquentiæ iactationem oratori fugiendam esse Quintilianus libro xj. præcipit. Eam ob causam ingenium suum & eloquentiam Cicero submittit extenuatque, aduersarij autem amplificat. Nam quum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenij atque eloquentiæ multo molestissima est, ut ait Cicero in Diuinatione. Hic vero contra Cicero aduersariorum eloquentiam & exercitationem dicendi ingeniumque maxime extenuat, ut eorum confidentiam maiorem ostendat, qui solo Cæsar in Deiotarum odio subnixi, Regis ipsius innocentiam in periculum capitis adducere nihil veriti sunt. Ut pro Sex. Roscio C. Erutium in accusando Roscio dicit fuisse negligentem, quod contra Chrysogoni potentiam neminem fore putauerit, qui Roscium defendere auderet. Idem in Diuinatione Q. Cæcilium petentem Verris accusationem ad accusandum ineptum esse ostendit, quem constitui accusatorem Verres volebat, ut facilius Q. Hortensij defendentis ingenio succuberet. Idem pro A. Cluentio Cepasij C. Fabritium defendentis actionem facit ridiculam, ut ostendat male causæ bonum patronum inueniri non potuisse. Iratum te Regi) quod Pompeium in bello ciuili secutus esset. Negat Cicero in secunda Philippica Cæsarem cuique fuisse inimiciorem quam Deiotaro, cui pecuniam imperarat, Mediæ Tetrarchiæ unum ex Græcis comitibus suis collocarat, Armeniam a Senatu datam abstulerat. Ideo affectum illum quibusdam incommodis dicit. Propter offensionem animi sui). i. propter iram, quæ a Stoicis definitur apud Ciceronem libro Tusculanarum questionum quarto, ut sit libidopuniendi eius, qui videatur lesisse iniuria. Exulcerato). i. ira graui pericito. Insideret). i. insiduum esset & inhereret. Ut pro Milone, Si tibi ita penitus insedisset ista suspitio, nullo ut euelli modo posset. Ne residere in te vllam partem) Illud ex arte est, ut si quam opinionem contra nos Iudex domo attulerit, vel aduersarij nostri actione

Iactatio fugiendae oratori.

Securitas aduersarij.

Insidere.

persuafus cōceperit, vt eam tollamus. Porrexisti) quum post bellum Alexandri-
num ad bellum Ponticum proficiscibare. Firmiorem).i. multum firmam. Vel,
vt ait Priscianus, libro tertio firmiorem bis intelligitur. Tam, inquit, & quā ad-
uerbia tum comparatiuo vel superlatiuo adijciuntur, quum duo vel plures com-
paratiui vel superlatiui diuersae significationis positi inter se aequatur, vel iudem
geminantur. vt Tāiustior quam felicior Aeneas Hectore. Cicero pro Deiotaro,
Istam inquam dexteram non tam in bellis & in prēlijs quā in promissis & fi-
de firmiorem. bis enim firmiorem intelligendum est. Renouare) post Pōpeium
victum, quem secutus Deiotarus hospitium vetus violare visus est. Semelexo-
rari soles) id est quum semel placatus es, nihil simultatis in te residet. Semel).i.
solide integre. Inaudite).i. auditae. Querele tuæ).i. tuæ expostulationes.

Nunq̃ tu illū accusauisti vt hostē, sed vt amicū, officio parū
functū, q̃ propensior in Ch. Pompeii amicitiam fuisset, q̃ in
tuā. cui tamē ipsi regi venia te daturū fuisse dicebas, si tu au-
xilia Pompeio, vel si etiam filiū misisset, ipse tamen excusa-
tione ætatis vsus esset. Itaq; cū maximis eū rebus liberares,
perparua amicitiae culpa relinquebas. Itaq; nō solum in eū
nō animaduertisti, sed omni metu liberauisti, hospitē agno-
uisti, regē reliquisti: neq; enim ille odio tui progressus, sed
errore communi lapsus est. Is rex, quē Senatus hoc nomine
sæpe honorificentissimis decretis appellauisset, quicq; eum
illū ordinē ab adolescentia grauissimū sanctissimūq; duxis-
set, iisdē rebus est perturbatus, homo longinquus & alieni
genā, quibus nos in media Rep. nati semperq; versati. Cum
audisset Senatus cōsentiētis autoritate arma sumpta Con-
sulis, Pretoribus, Tribunis plebis, nouis Imperatoribus
Republicā deferendam datā, mouebatur animo: & vir huius
imperio amicissimus de salute populi Romani extimesce-
bat, in qua etia sua inclusam esse videbat, in summo tamē ti-
more quiescedū sibi esse arbitrabatur, maxime vero pertur-
batus est, vt audiuit Cōsules ex Italia pfugisse, omnesq; Cō-
sulares (sic em̄ nunciabatur) cunctū Senatū, totā Italiā esse

Submittit farsa
farsa G. G. G.

PRO REGE DEIOTARO.

XXXV

effusam talibus enim nunciis & rumoribus patebat ad orientem via, nec ulli veri subsequerentur. nihil ille de conditionibus tuis, nihil de studio concordiae & pacis, nihil de conspiratione audiebat certorum hominum contra dignitatem tuam, quae cum ita essent, tamen usque eo se tenuit, quoad à C. Pompeio ad eum Legati literaeque venerunt.

Etiā filium misisset) Deiotaro filius fuit in quo summa spes, summa indoles, summa virtus fuit, ut ait Cicero in Philippica. xi. Excusatione aetatis) quod sexagenarius esset. Sexagenarios autem leges ocio reddunt, ut amplius scribimus in Commentariis in Ciceronem de Senectute. Maior Deiotari in Caesarem odij significatio fuit, quod etatis excusatione uti noluerit. Regem reliquisti) Regnum enim autum ei Caesar reliquit. Progressus) ad bellum secutus Pompeium. Errore communi lapsus est) Venia dignum ostendit Deiotarum, aut certe eius culpam habendam leuiorem, quod cum multis errauerit. Hanc autem culpam alij errorem vocant, alij timorem, alij spem, cupiditatem, odium, pertinaciam, alij temeritatem, ut ait Cicero pro Q. Ligario. Eum illum ordinem) senatorium. Homo longinquus) Argumentum a faciliore. Si his rebus perturbati sunt, qui in media Republica nati sunt, in eaque versati, facilius multo perturbari possunt alienigena & longinquus. Nati sunt) refertur ad id alienigena. Versati) ad id longinquus. Hic autem longinquus dicitur is qui longinqua regione habitat, siue inde oriundus sit, siue aliunde. Ut pro Milone contra dixit propinquos qui prope habitant, quis saepius propinquos dicat consanguineos. Haec, inquit, iam tolerabilia videbantur, & si equaliter in Rempublicam in priuatos, in longinquos, in propinquos, in alienos, in suos iruebat. Inde longinquitas pro locorum distantia. Idem in oratione pro lege Manilia, Noster autem exercitus & si urbem ex Tigranis regno ceperat, & praелиis usus erat secundis, tamen nimia longinquitate locorum ac desiderio suorum commouebatur. Idem longinquitatem dicit pro diuturnitate in libro Tusculanarum quaestionum tertio, Est, inquit, tarda illa quidem medicina, sed tamen magna, quam affert longinquitas & dies. & Ser. Sulpitius in epistola ad Ciceronem, Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Senatus consentientis.) Deiotari leuior culpa est, quod consensu cuncti Senatus arma sumpta sint contra Caesarem. Hic autem Cicero non dicit contra Caesarem sumpta arma, ne eius rei asperitate animum Caesaris commoueret, quem placare studet. Oratoris est enim non solum quae causae profint dicere, sed etiam quae obsint tacere. Nouis Imperatoribus) maxime autem Pompeio, cui Arimino a Caesare occupato in Senatu Cato censuit mandandum, ut videret ne quid Respublica detrimenti caperet. ut in vita Catonis Plutarchus scribit: nisi novos Imperatores intelligi mauis eos qui impe-

Longinquus
& Longinquitas.
Propinquus.

Caesaris &
Pompeii cau-
sa belli ciui-
lis.

Cōspiratio

rium antea nunq̄ gesserunt. Quiescendū ab armis. Ad orientē). iad Afiath
vbi Deiotari regnum erat. Nec vlli veri) rumores. s. De cōditionibus tuis) M.
Cēlius ad Ciceronem libro Epistolarum Familiarium Ciceronis. viij. de Caesaris
conditione oblata Pompeio, Cn. inquit, Pompeius constituit non pati C. Cēlare
Consulem aliter fieri, nisi exercitum & provinciās tradiderit: Caesari autē persuasum
est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit: Fert illam tamen condi-
tionem, vt ambo exercitus tradant. Quantum studiosus pacis fuerit Cēsar, Cice-
ro dicit pro Marcello. Id si nouisset Deiotarus, Caesare offendisset grauius, q̄ Pō-
peii secutus sit. Cōspirationē hic in malā rē dicit. Certorū hominū) Marcellū &
Lentulum significare videtur, qui Caesaris dignitati aduersari sunt maxime.

Ignosce, ignosce Caesar, si eius viri auctoritati rex Deiotarus
cessit, quem nos omnes secuti sumus: in quem, cum diu atq;
homines omnia ornāmēta cōgessissent, tū tu ipse plurima,
& maxima. Neq; enim si tuę res geste ceterorum laudibus
obscuritatem attulerunt, idcirco Cn. Pompeii memoriā amisi-
mus. Quātū nomē eius fuerit, quāte opes, quāta in omni ge-
nere bellorum gloria, quāti honores populi Romani, quāti
Senatus, quanti tui, quis ignorat: tanto ille superiores vice-
rat gloria, quanto tu omnibus praestitisti. Itaq; Cn. Pompeii
bella, victorias, triumphos, Consulatus admirantes nume-
rabamus: tuos enumerare nō possumus. Ad eū igitur rex
Deiotarus venit hoc misero fataliq; bello, quem ante iustis
hostilibusq; bellis adiuerat: quo cū erat nō hospitio solum,
verum etiam familiaritate coniunctus, & venit, vel rogatus,
vt amicus: vel accersitus, vt socius: vel euocatus, vt is qui Se-
natui parere didicisset. Postremo venit vt ad fugientē, nō vt
ad insequētē id est ad periculi, nō ad victorie societate. Itaq;
Pharsalico praelio facto, a Pompeio discessit: spēm infinitam
persequi noluit, vel officio, si quid debuerat: vel errori, si quid
nescierat, satis factū esse duxit: domū se cōtulit, teq; Alexan-
drinum bellum gerente, vtilitatibus tuis paruit. ille exerci-
tum Cn. Domitii amplissimi viri, suis tectis & copiis fultus

W. G. 1750
ab additu
fouebat.

PRO REGE DEIOTARO.

XXXVI

adina in uisla
monopolii
rauit: ille Ephesum ad eum, quem tu ex tuis fidelissimum, &
monob
probatissimum omnibus delegisti, pecuniam misit: ille ite-
et huiusmodi
rum, ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit, qua ad
officiu
bellum vtereris: ille corpus suum periculo obiecit, tecumq;
intra
in acie contra Pharnace fuit: tuumq; hoste, esse duxit suum.

Ignosce) Iracundiā Cæsaris Deiotari causę maxime aduersam Cicero existimat, quam scit inde natam, q̃ in bello ciuili in Pompeium q̃ in Cæsarem Deiotarus propensior fuerit. Postq̃ purgauit aut certe excusauit Deiotarum Cicero, orat Cæsarem, vt Deiotaro ignoscat, ne illa iracundiā in eius animo resideat: ostenditq; in autoritate Pompeij aliquam dignitatis speciem non contemnendam fuisse. Cessit authoritati) id est locum dedit, id est obtemperauit. Quem nos omnes secuti sumus) Errorē Deiotari facit leuiorem, q̃ Pompeium omnes quoq; Senatores secuti itidem errauerint. Quante opes) id est quanta potentia. In omni genere bellorum) & terrestrium & maritimarum. Fatali) Cicero pro Q. Ligario appellat hoc bellum ciuile fatalem calamitatem, quę impronidas hominum mentes occupauerit. Iustis hostilibusq;) Remouet suspicionem, ne Deiotari animus a Cæsare in bello ciuili alienatus fuisse videatur. Nam si ante in iustis bellis & hostilibus Pompeium Deiotarus audiuit, vt in bello Mithridatico credibile est officij causa, non Cæsaris odio eum in hoc misero & fatali bello Pompeium adiuuissē. Vt ad fugientem) Amore Pompeij, non odio Cæsaris venisse probat. Venit enim vt fugientem amicum in periculo adiuuaret. Iam enim Pompeius ex Italia fugerat, quum ad eum venit Deiotarus. Insequentem hostem) victum persequentem. A Pompeio discessit) Deiotarus fugit e praelio cū Pompeio ab eoq; postea discessit, vt ait Cicero libro de Diuinatione secundo. Infinitā) id est incertam. Qui victi fuerunt, instaurato praelio victoriam sperabant. Vt Scipio, Cato, aliq; qui post pugnam Pharsalicam non quieuerunt. Vtilitatis tuis paruit) id est q̃ e re tua esse videbatur fecit. Exercitum Cn. Domitij) Cæsare bellum Alexandrinum in Aegypto gerente, Rex Deiotarus ad Domitium Caluinum, cui Cæsar Asiam finitimasq; prouincias administrandas traderat, venit oratum, ne Armeniam minorem regnum suum, neve Cappadociā regnum Ariobarzanis occupari vastariq; pateretur a Pharnace. Quo malo nisi liberaretur, imperata se facere, pecuniamq; promissam Cæsari non posse persolvere. Domitius sibi glorię ducens dignitatē po. Ro. defendere, & sociorum regna recuperare aduersus Pharnacē in Armeniā agmen ducit: Cui duas legiones Deiotarus adiungit, quas disciplina atq; armatura Romana cōplureis annos cōstitutat habebat, & eqtes cētū. Ad Nicopolim pugnatū est. Domitius multis ex suis amissis, & magna parte militū Deiotari interfecta, reliquias dissipati exercit⁹ collegit, itineribusq; tutis per Cappadociā in Asiam se recepit. Author est A. Hircius in

Cn. Domitius Caluinus.

libro de bello Alexandrino. Et copijs).i.diuitijs,vel duabus legionibus &cētūeq;
tibus. Auctionibus factis) Auctionatus Deiotarus Cēsari ad bellū Africanū pec-
cuniā subministravit, vt infra ait Cicero. Est autē ab augēdo auctio publica rei ven-
ditio, quę addicitur ei, qui postremus augeat preciū. Inde auctionari verbū factum
est. Deiotarus igitur bonorū suorū auctionē fecit, vt pecuniā cōficeret, quā Cēsari
subministraret. In acie cōtra Pharnacē fuit. De bello Cēsaris cū Pharnace, A. Hir-
ei⁹ is q⁹ adiecit libros ad Cēsaris cōmētarios de ciuili bello scripsit fufius. Cēsari cō-
tra Pharnacē p̄fisceti Deiotar⁹ tradidit vnā legionē & electū quē habebat egatū.

Quæ quidē à te in eā partē accepta sunt Cæsar vt eū am-
plissimo Regis honore & nomine affeceris. Is igitur nō mo-
do à te periculo liberatus, sed etiā honore amplissimo orna-
tus, arguitur domi te suā interficere voluisse. quod tu nisi
eū furiosissimū iudicas, suspicari profecto nō potes. vt enim
omittā, cuius tanti sceleris fuerit in cōspectu deorum pena-
tium necare hospitem: cuius tātē importunitatis, omniū gē-
tium, atq; omnis memoriæ clarissimum lumen extinguere;
cuius tantæ ferocitatis, victorē orbis terrarum non extime-
scere: cuius tā inhumani & ingrati animi, à quo Rex appel-
latus esset, in eū Tyrānū inueniri: vt hæc omittā, cuius tāti
furoris fuit, omnes reges, quorū multi erāt finitimi, omnes
liberos populos, omnes socios, omnes prouincias, omnia
deniq; omniū arma contra se vnū excitare. quonā ille modo
cū regno, cū domo, cum coniuge, cū charissimo filio, distra-
ctus esset, tāto scelere nō modo perfecto, sed etiā cogitato.
At credo hæc homo incofuitus & temerarius non videbat.
Quis cōsideratio illo: quis rector: quis prudētior: q̄ hoc
loco Deiotarū non tā ingenio & prudētia, q̄ fide & religio-
ne vitæ defendēdū puto. Nota tibi est hominis probitas C.
Cæsar, notī mores, nota cōstantia. Cui porro, qui modo po-
Ro. nomen audiuit Deiotari integritas, grauitas, virtus, fi-
des nō sit audita: Quod igitur facinus, nec in hominē impru-

F. SYLVIVS IN ORAT.

Qua ratione magis dilucida fit oratio, & iudices fiūt attētiōres, vt planius cognoscāt id de quo pñūciaturi sūt. Cur). i. ppter quē, vt exponit Priscian⁹ lib. xviij. vt sit aduerbiū p noīe, quale illud est. Genus vnde latinū. Regē fugitiuus, dominū feruus) Hāc Deiotari accusatiōē ab indignitate accusatoris ostēdit cōtēnēdā esse.

Ego me hercule Cæsar initio, cum est ad me ista causa delata, Phidippum medicum, seruum regiū, qui cū Legatis missus esset, ab ipso adolescente existimari esse corruptum, hac suspicionē sum perculsus: medicum indicē subornabit, fingeret videlicet aliquod crimen veneni. & si a veritate longe, tamē à cōsuetudine criminādi non multum res abhorrebat. Quid ait medicus? nihil de veneno. at id fieri potuit: primo occultius in potione, vel cibo: deinde etiā impuniū fit, quod cū est factum negari potest. si palam te interemisset, omniū in se gentium non solum odia, sed etiam arma conuertisset, si veneno Iouis illius quidem hospitalis numen nunq̃ celare potuisset, homines vero fortasse celasset. Quod igitur & occultius conari, & efficere cautius potuit, id tibi & medico callido, & seruo, vt putabat, fideli non credidit: de armis, de ferro, de insidiis celare te noluit. At q̃ festiue crimen co-textitur? Tua te, inquit, eadem, quæ semper, fortuna seruauit. negauisti tum te inspicere velle, quid postea? an Deiotarus re illo tempore non perfecta, continuo dimisit exercitum? nullus erat alius insidiandi locus. At eodem te cum cœnauiſſes rediturum dixeras. itaq; fecisti: horam vnā aut duas eodem loco armatos, vt collocati fuerant, retinere magnū fuit: cum in conuiuiō comiter & iucunde fuisses, tum illuc iuiſti vt dixeras. quo in loco Deiotarum talem erga te cognouisti, qualis rex Attalus in P. Africanum fuit: cui magnificētissima dona, vt scriptum legimus, vsq; ad Numantiam misit ex Asia: quæ Africanus inspectate exercitū accepit.

*fortuna Caesariana
fortuna Troiana*

Quā est ad me ista causa delata) vt Deiotarū defenderē. s. Artificioſum illud eſt in reſutādo, vt alio loco, tēpore, vel modo, crimē qđ obijcit aduerſarius facilius tritū, qđ cōfici potuiſſe demōſtremus. Hoc em̄ modo veriſimile nō eſſe oſtēdit, qđ obiectū eſt. vt a Milone Clodio factas inſidias accuſator dixit in via Appia, ante fun dū Clodij, hora vñdecima. Id Cicerō quū reſutat dicit Milonē ſi inſidias Clodio facere voluiſſet, id facilius tutiuſq; & magis opportune facere potuiſſe ad Baſiliū monumētū, qua noctu Clodio Romā reuertēti trāſeūdū fuerat: qđ ille locus latro nū ſit receptator, ad quos cēdis ſuſpicio pueniſſet, aut ad alios multos prēter Mi lonē, qđ a Clodio violati vexatq; fuerāt. Nec muta ſolitudo idicaſſet, nec ceca nox oſtēdiſſet a Milone Clodiū cēſum fuiſſe. Hoc igiſ crimē fictū pbat Cicerō, Quia ſi Cēſarē Deiotarus necare voluiſſet, occultius impuniuſq; veneno per Phidippū medicū ſuū, qđ p milites gladijs necaſſet. Illo em̄ modo factū negari poterat, hoc nō poterat. Adoleſcēte) Caſtore. In potionē) Potionē a potu diſtinguit Valla. Cicerō tñ ſanorū potionē nō potū, Salluſtius potū qđ potionē vſitatuſ appellat. Impunius, vt in Act in Verrē. vj. Ille ciuiſ Romanuſ quod erat, impunius id ſe facturū putauit. Si palā p armatoſ hoieſ, Iouiſ illiuſ quidē hoſpitaliſ) Iouem hoſpitalē coluit antiquitaſ, qđ Lycaonē qđ hoſpites maſtauerat, in lupū conuertit. Virgili⁹ in lib. Aen. i. Iuppiter, hoſpitib⁹ nā te dare iura loquūtur. Nūq; celare po tuiſſet) Non ſolū dicta noſtra aut facta, ſed ne cogitata qđ deo ignota eſſe poſ ſunt. Qđ igiſ & occultiuſ) Si Deiotaruſ Cēſarē necare voluiſſet, veneno potiuſ necaturū fuiſſe pbat argumēto a faciliōri. Id tibi) A poſtrophe ad Phidippū eſt. Nō credidit) i. nō cōmiſit, Celare te noluit) Argumētū a repugnātib⁹ eſt. Repu gnat em̄ id Deiotarū ſeruo cōmittere noluiſſe, qđ facili⁹ tutiuſq; fuiſſet: id aut nō celare qđ diſſiciliuſ eſſet atq; periculoſi⁹. Cōtexit⁹) i. cōponit & fictū tegit & colo rat. Nā a cōtegendo cōtexere factū eſt. Eadē qđ ſemp fortuna) Incredibilis Cēſariſ felicitat⁹ multuſ in reb⁹ perſpecta eſt, qua nō ſolū honoreſ & victoriā adeptuſ, ſed periculis vel maximis liberatuſ eſt. Illud tñ qđ Appianuſ lib. 2. ſcribit, aſcripſiſſe nō poeniteat, Quū Cēſar exercitū paruiſ ratib⁹ Hellespontū trāſportaret, ei ob uuiſ ſit Caſſiuſ cū octoginta triremib⁹, quē facile deuiciſſet, ſic cū eo cōgreſſuſ fuiſ ſet. Cēſariſ felicitate cōterrituſe trireme in ſcaphā deſiliit, venia ab eo impetrata triremeſ oēſ tradidit. Id ſolū felicitati Cēſariſ Appianuſ tribuit, qđ vir bellico ſuſ multo potētior, p ignauia dederit ſe ei, quē poſtea imperatē occiderit. Itaq; feciſti) Coenatuſ Cēſar munera inſpexit, nec vlla viſ ei illata eſt, nullē patuerunt inſidie: quas ſi feciſſet Deiotaruſ, non dimiſſiſſet exercitū, qui facile horā vnā aut duaſ, quoad coenatū eſſet, expectaſſet. Comiter) i. benigne. Nā comeſ, vt ait Ci cero pro L. Cornelio Balbo, benigni, facileſ, ſuadeſ hoieſ eſſe dicuntur. Illuc) vbi erāt munera. In P. Africanū) minorē. A Cicerone diſſentit Liuiuſ lib. lvij. Sci pio, inquit, quū obſideret Numatiā, apliſſima munera ſibi ab Antiocho Rege Sy riae miſſa, quū celare alijs Imperatoribuſ Regū munera moſeſſet, p tribunali ea accepturū ſe eſſe dixit: ea qđ oīa referre Queſtori i publicat abſcripſit, ex iſſeq; vi ſis fortib⁹ mūera ſe daturū. Ex Aſia) vbi regnabat: Nā Pergami rex Attal⁹ fuit.

Potid.
Potus.

Cēſariſ fo
licitat⁹.

Comes qui

*Comit⁹ fortuna
ſuchit⁹ dno*

Munera
celare.

*Comit⁹ fortuna
ſuchit⁹ dno
Comit⁹*

*Quid quædā dātur gāstet
mūm quā dātur quāstet
Itaqz dātur gāstet
Gōstet dātur*

F. SYLVIVS IN ORAT.

Inis quæ

*Quid quædā dātur gāstet
mūm quā dātur quāstet
Itaqz dātur gāstet
Gōstet dātur*

Quod cū præsens Deiotarus regio & animo & more fecisset, tu in cubiculū discessisti. Obsecro Cæsar repete reponis illius memoriam: pone illum ante oculos diem: vultus hominum te intuentium atq; admirantiū recordare. Inū quā trepidatio: num qui tumultus: num quid, nisi moderate, nisi quiete, nisi ex hominis grauiissimi & sanctissimi disciplina? Quid igitur causā excogitari potest, cur te lautū voluerit, coenatum noluerit occidere? In posterū, inquit, diem distulit: vt cū in castellū Luceium vetum esset, ibi cogitata perficeret. Non video causam loci mutadi, sed tamen acta res criminose est: cū inquit vomere te post coenā velle dixisses, in balneum te ducere cœperūt, ibi enim erāt insidiæ at te eadē tua fortuna seruauit, in cubiculū te ire malle dixisti. Dii te perdāt fugitiue, ita non modo nequā & improbus sed & fatuus, & amēs es. quid? ille signa ænea in insidiis posuerat, quæ è balneo in cubiculū trāfferri nō possent. Habes crimina insidiarū. nihil enim dixit amplius. horū, inquit, eram colicius. quid tu: ita demes ille erat, vt eū quæ coliciū tantū sceleris habebat, a se dimitteret? Romā etiā mitteret, vbi & inimicissimum sciret esse nepotē suum, & C. Cæsare, qui fecisset insidias: presertim cum is vnus esset, qui posset de absente se vindicare. Et fratres meos, inquit, q̄ erant consciī, in vincula coniecit: cum igitur eos vinciret, quos secum habebat te solutū Romā mittebat, qui eadē scires, quē illos scire dicis? Reliqua pars accusatiōis duplex fuit. vna, regē semper in speculis fuisse, cum à te animo esset alieno. altera, exercitū eū cōtra te magnum cōparasse. De exercitu dicam breuiter vt cetera. Nunq̄ eas copias rex Deiotarus habuit, quibus inferre bellum populo Romano posset, sed quibus fines suos ab excursionibus hostium & latrocinis tuere

Locus dātur

tur, & Imperatoribus nostris auxilia mitteret. Atq; antea
 quidem maiores copias alere poterat. nunc exiguas vix tue-
 ri potest. At mihi ad Caelium nescio quæ: sed eos, quos mi-
 si, q; ire noluerunt, in vincula coniecit. non quæro q; verifi-
 mile sit: aut non habuisse regem quos mitteret: aut eos quos
 misisset, non paruisse: aut qui dicto audientes in tanta re no-
 fuissent, eos vinctos potius q; necatos fuisse.

More) Romanos enim Imperatores Reges, populi Ro. socij, aut amici muneri-
 bus ornare soliti erant, vt diximus, si per eorū regna iter facerēt. Hominis gra-
 uissimi) Deiotari. Disciplina) qua gentē suā bene instituerat. Lautū), i. quē e bal-
 neo ante coenam exisses. Latrare supinū habet lautum: Vetustissimi etiā lauatum
 solebant dicere. Terentius in Eunuchō Abeunt lauātū, perstreptūt. Author est
 Priscianus libro. ix. Vt quum in castellum Luceium) Aut hic locus emendate
 non legitur, aut Deiotari domus, in quā pridie Cæsar diuertit, prope castellū, nō
 in castello fuit. Sed tamē acta) id velut ab aduersario dicitur. Vomere te) Au-
 thore Plinio libro. xj. Homini cibus vtilissimus simplex, acervatio saporū pestife-
 ra, & condimenta perniciosiora. In cibis non facile coquuntur acris, nimia, auide-
 hausta, & ætate, q; hyeme difficilior, & in senectā q; in iuuetā. Vomitiones homini
 ad hæc in remediū excogitatae sunt. Authore Cornelio Celso libro primo solet
 etiā prodesse post variū cibū, frequētes q; dilutas poriones vomitus & postero die
 longa quies, deinde modica exercitatio. Cæsar igitur cōuiuio regio magnifice acce-
 ptus vomitione cruditatē euitare voluit. Dij te perdāt fugitiue) Imprecatio co-
 mica est. Ille signa ænea) Credibile non esse quod dicit aduersarius ostēdit. Nā si
 insidiæ in balneo fuissent, in cubiculū facile transferri potuissent, quū Cæsarem ire
 in cubiculū velle cognitū esset. Signa ænea) id est exercitum, cuius signa essent
 ænea, vt C. Marius argētea Aquila vsus est in bello Cimbrico, quū esset Cos. ite-
 rum. Vel signa ænea intelligit æneas imagines, quæ in balneo posite erāt, præter
 quas in balneo nihil fuerit: vt ridiculū faciat id quod obiecit aduersarius. Habes)
 id est audiuiisti. A se dimitteret) Confictū illud quoq; probat, q; harū insidiarū
 consciū se Philippus dixit. Quū igitur eos vinciret) Argumentū a repugnāti-
 bus. In speculis fuisse) id est quid aduersi tibi accideret per nuncios & speculato-
 res explorasse. Est enim specula editior locus, vnde late despici possit. Virgil. libro
 Aen. x. Atq; leo specula quū vidit ab alta Stare procul cāpis meditantē prælia-
 taurū. Inde speculator appellatus est. Nunq̃ eas copias &c.) nunq̃ etiā ante bellū
 ciuile, quo tempore potentior erat. Antea) id est anteq̃ victus cū Pompeio a Cæ-
 sare multatus est Mediā, Armenia minore, & grandī pecunia. Caeliū nescio quē)
 id est turpem & flagitiosum vel ignotum hominem. Is Caelius qui fuerit legere

Lauatū &
 Lautum.

Impendit
 Vomitus
 Vomitus
 Vomitus
 Vtilis.

F. SYLVIVS IN ORAT.

non memini. Nam M. Caelius Rufus Pretor seditiosus homo & furiosus a Cae-
ris militibus ante pugnam Pharsalicam interfectus est, ut est in libro Commen-
tariorū Caesaris de bello ciuili tertio. De furioso quodā Trib. pl. C. Caelio Cicero
scribit ad M. Caelium libro Epistolarum Familiarium octauo.

Sed tamen cum ad Caelium mittebat, ytrum causam illam
victam esse nesciebat: an Caelium istum magnum hominē
putabat: quem profecto is, qui optime nostros homines no-
uit, vel quia non nosset, vel si nosset, contemneret. Addidit
etiam illud, equites non optimos misisse tibi, veteres credo
Caesar: nihil ad tuum equitatum. sed milit ex iis: quos ha-
buit, electos. At nescio quem ex eo numero seruum iudica-
tum, non arbitror: non audiui, sed in eo, etiam si accidisset,
culpa Regis nullam fuisse arbitrarer. Alieno autē a te ani-
mo fuit. quomodo: sperauit credo difficiles tibi Alexandrie
fore exitus propter regionis naturā, & fluminis. At eo ipso
tempore pecuniam dedit, exercitum aluit quē Asia praefer-
ceras, ei nulla in re defuit: tibi victori non solū ad hospitium,
sed ad periculum etiam atq; ad aciem presto fuit. Secutum
est bellum Africanum. graues de te rumores sparsi, qui etiā
furiosum illum Caelium excitauerunt. quo tum erga te Rex
animo fuit: qui auctionatus sit, seseq; expoliare maluerit, q̄
tibi pecuniam non subministrare. At eo (inquit) tempore
ipso Niceam Ephesumq; mittebat, qui rumores Africanos
exciperent, & celeriter ad se referrent. itaq; cum esset ei nun-
ciatum, Domitium naufragio perisse, te in castello circūsi-
deri, de Domitio dixit versum Græcum eadem sententia,
qua etiam nos habemus Latinum, Pereant amici, dum vnā
inimici intercident. quod ille, si esset tibi inimicissimus, nūq̄
tamē dixisset. ipse enim māsuetus, versus immanis, qui autē

Dissolutum

Concessio

*Par
flumi*

Anteponenda est

*Indecore digne qui
sunt indecure
accidendo quia cadunt
mochi*

*manf.
Anteponenda est
manf. Paphia
manf. Paphia
manf. Paphia*

Domitio poterat esse amicus, qui tibi esset inimicus? tibi porro inimicus cur esset? a quo cū vel interfici belli lege potuisset, Regē & se, & filium suū constitutos esse meminisset? Quid deinde furcifer, quo progreditur, ait hac letitia Deiotarum elatū, vino se obruisse, in conuiuioq; nudū saltauisse.

Causam illam) id est exercitum Celsi, vt libro Epistolarum vi. ad Q. Ligarium, Africanæ causæ iratior, id est ijs qui contra se in Africa cum Varo Scipione & Iuba fuerunt. Quia non nosset) q; ignobilis esset. Vel si nosset) quia turpis & flagitiosus esset contemneret. Veteres equites) disciplina & armatura Romana iam pridem institutos. Nihil ad tuum equitatum) id est ad comparisonem tui equitatus. Ita enim Valla libro tertio hunc locum exponit. vt in libro de Oratore secundo, Quem cognouimus virum bonum, & non illiteratum, sed nihil ad Persium, id est ad Persi comparisonem. At nescio quem) addidit, scilicet. Non audiui) fictum crimem significat. Alieno autem a te animo fuit) Hoc ab aduersario dictum est. Alexandriē) id est belli Alexandrini. de quo, & Cæsaris periculo est in libro Commentariorum Cæsaris de bello ciuili tertio, & in libro Hircij quarto. Fluminis) Nili. Pecuniam dedit &c.) id est quod ante dixit Cicero, Te, inquit, Alexandrinū bellum gerente vtilitatibus tuis paruit. Ille exercitum Cn. Domitij amplissimi viri suis tectis & copijs sustentauit, & reliqua. Exercitum) Cn. Domitij. Victori) in acie Pharsalica & in bello Alexandrino. Ad hospitium) quū te hospitio accepit. Deiotarus enim Cæsaris hospes erat. Ad periculum) in bello Pontico, quod cum Pharnace gestum est. Bellū Africanū) quod cū Varo, Iuba, & reliquijs Pōpeiani exercitus C. Cæsar in Africa gessit. Graues rumores). i. magni, firmi, cōstantes, quibus etiā viri graues auctoritatē dabāt. Auctionatus sit). i. res suas vendiderit, vt pecuniā tibi cōficeret. Si alieno a Cæsare Deiotarus animo fuisset, quū graues illi de Cæsare rumores sparsi essent, tū pecuniā nō cōfecisset, sed potius rumorū exitū expectasset. Expoliare) facta rerū suarū auctione. At eo, inquit, tempore) id est quod antedixit Regem in speculis semper fuisse. Niceā Ephesumq;) quę vrbes in Asia celeberrimę sunt. Exciperent rumores). i. obseruarent, si qui rumores afferretur ex bello Africano & ex C. Cæsare. Circūsideri). i. obsideri. Intercidāt). i. pereāt. Particula inter vim habet cōplendi. Donatus exponēs illū versum Teren. ij ex Eunuchō, Quod nos capere oportet, hęc intercipit. Intercipit proprie, inquit, quasi totū capit. Plautus in Aulul. Quę sola interbibere Corinthiēsem fontē & Pyrenēū potest. Ex hoc genere sunt interficere, intermori, interire, interminari, aliq; eiusdē generis plurima. Ipse enim mansuetus) Ab animi natura arguit. Id enim fidē detrahit, ab homine mansueto immanē versum fuisse pronūciatū. Qui tibi esse inimicus) qui Domitius erat amicus. Belli lege) qua licet victoribus victos interficere.

Inter vim
habet com-
plendi.

[illegible]

~~P~~edra e o mpet
Hecala qual pndre
e de 169 de la p
de 20 e ver
e pro
de nari pag
e lalo p
proceder al
promue padro
denari qui
pala e fnt
a que poye
pandir gra
podung tanc
~~pato collectan~~
que paph
trader el que
e pphat
padre.

tibus, quos vna cum eo ad Pompeium pater miserat, quos concursus facere solebat: q̄ se iactare: q̄ se ostentare: q̄ ne mini in illa causa studio & cupiditate concedere?

Quæ crux) Seruorum non ciuium crucis erat supplicium. Vnde serui fugitiui quia crucem meruerunt, cruciferi dicti sunt: & in signum ignominie, crucis signum in veste ferebant. Iuxta quod scriptum est, Morte turpissima eodem. eum. Deiotarum saltantem) De saltatione, q̄ inhonesta fuerit apud veteres, scribimus in Inuectiuis Ciceronis in Catilinam. Frugalitas prudentia, iustitiam, fortitudinem, sed precipue temperantiam continet, vt est in libro Tusculanarum questionum tertio. A cuncta Asia) id est ab omnibus Asiaticis. A magistratibus legatisque nostris) qui in Asia bella gesserunt, quorum in castris Deiotarus uersatus est, quum per ætatem licuit. Officiorum) id est beneficiorum. Pecuarius) a pecore vel a pecudibus dictus is est, qui utilitatis gratia pecudes alit. Quia in significatione hic dicitur. Rei familiari expedire maxime non solum bene arare, sed etiam bene pascere, M. Cato dixit, vt est apud Ciceronem libro de Officiis. in Pecuariæ dicuntur prata ea quæ pascendis pecudibus relicta sunt. M. Varro libro rerum Rusticarum secundo, Ipse pecuarias habui grandes in Apulia ouarias, in Reatino equarias. Itemque, Qui pecuarias habuerunt in Epiro magnas. Dicitur item pecuarii, qui pecoris pascendi causa publica prata ex populo Romano conducunt. Cicero Actione in Verrem quarta, Postulo mihi respondeat, qui sit iste Verrutius mercator an arator an pecuarius? Idem pro M. Fonteio, Vnum ex toto negociatorum, colonorum, publicanorum, aratorum, pecuarianorum numero testem producant. Pecuarius canis a Columella libro octauo, dicitur is qui pecoris custos est. Pecuarius canis, inquit, neque tam strigosus aut pernix debet esse. quam qui damas ceruosque & velocissima sectatur animalia: nec tam obesus aut grauis, quam villæ horreique custos. Eundem canem idem appellat pastorem.

Qui igitur adolescens) A vita antea ostendit credibile non esse Deiotarum ebrium factum saltasse. Ex præteritis enim (vt ait Quintilianus libro quinto) æstimari solent præsentia. Si igitur adolescens Deiotarus, si nondum tanta gloria præditus nihil egit nisi seuerissime & grauissime, an credibile est eum in extrema senectute in eaque existimatione saltauisse? Eaque ætate) Deiotarum extrema senectute tum fuisse quum Crassus in Parthos exercitum duxit ante scripsimus. Id autem paulo ante bellum ciuile fuit. Clarissimo viro malediceret) id est in Deiotarum maledicta coniiceret. Id autem maledictum est, quod ultra crimen, quod causæ proprium est, reo obicitur, quo id crimine fiat magis probabile. Quid maledicere & accusare differant, est in oratione Ciceronis pro M. Cælio. Exacta) id est extrema senectute. Vt in primo Æneid. Virg. Omnes vt tecum meritis pro talibus annos Exigat. Defecerat) id est destituerant. Hic Meus vero adolescens) Castor scilicet. Meus miles) id est sub me Proconsule Ciliciam miles.

*Antiquaria Inu. boni
gratia deus in auctoritate*

In F. SYLVIVS IN ORAT.

J.
obtinente militans. In Græcia) in bello ciuili & pugna Pharsalica. Commis-
lito) id est militans mecum sub eodem Imperatore Pompeio. Ostendit autem
Cicero in Pompeii exercitu contra Cæsarem fuisse Castorem multo inimiciore
animo atque ferociore, quàm fuerit Deiotarus. Pater) qui erat Deiotari gener.
In illa causa) id est in exercitu Pompeii.

C. Pompeius & C. Cæsar
Quum vero exercitu amisso, ego qui pacis semper author
fui, post Pharsalicum autem præliū suasor fuisset armorū
non deponendorum, sed abiiciendorum, hunc ad meam au-
thoritatem non potui reuocare, quod & ipse ardebat studio
ipsius belli, & patri satisfaciendum esse arbitrabatur. Felix
ista domus, quæ non impunitatem solum adeptæ sit, sed ac-
cusandi etiam licentiam. Calamitosus Deiotarus, qui ab eo
qui in iisdem castris fuerit, non modo ab alienis apud te,
sed etiā a suis accusetur. Vos vestra secunda fortuna Castor
non potest sine propinquorum calamitate esse contenti.
Sint sane inimicitiae, quæ esse nō debebāt. Rex enim Deio-
tarus vestram familiam abiectam & obscuram e tenebris
in lucem vocauit. Quis tuū patrem antea qui esset, quàm
cuius gener esset, audiuit? sed quis ingratis & impie neces-
situdinis nomen repudiaueritis, tamen inimicitias hominū
more gerere poteratis, non ficto crimine insectari, non ex-
petere vitam, non capitis arcescere. Esto concedatur hæc
quoque acerbioris, & odii magnitudo. adeo ne ut etiam
omnia vitæ, salutisque communis, atque etiam humani-
tatis iura violentur? seruum sollicitare verbis, spe, præmiisq;
corrumpere abducere domo, contra dominum armare:
hoc est non vni propinquo, sed omnibus familiis bellum
nefarium inducere. nam ista corruptela serui, si non modo
impunita fuerit, sed etiam tanta auctoritate approbata,
nulli parietes nostram salutem, nullæ leges, nulla iura cu-
stodient, ubi enim id, quod intus est, atq; nostrum, impune

*In reg. & de hunc in hunc
oratio*

*Vos pater ad pater
non pater pater
venera igne
Domina 3. pater
ad 2. pater 3.
pater*

euolare potest, contraque nos pugnare, fit in dominatu
seruitus, in seruitute dominatus. O tempora, O mores: Cn.
Domitius ille, quem nos pueri Consulem, Censorem, Pon-
tificem Maximum vidimus, cum Tribunus plebis M. Scaurum
principem ciuitatis in iudicium populi vocauisset, Scaurique
seruus ad eum clam domum venisset, & crimina in domi-
num delaturum se esse dixisset, comprehendere hominem iussit,
ad Scaurumque deduci.

Exercitu amisso) id est victo Pompeio. Sed abiiciendorum) vt celeritatem
significet hoc dicit. Felix ista domus) Ex dissimilitudine querit Deiotaro mi-
sericordiam. In iisdem castris contra Caesarem Castor & Deiotarus fuerunt. Castor
felix est, Deiotarus calamitosus, quæ calamitas ab eo proficiscitur, qui ipse felix
citatis author esse deberet. Non modo apud te) Locus hic emendate non legi-
tur. Ita autem legendum, non modo ab alienis apud te. Alienos enim appellamus,
qui amici aut affines, aut propinqui non sunt. Extraneos vulgo appellant. Vite
salutisq) Illud per se Cicero facit, vt ostendat causam eam quæ agatur, trahi in
exemplum. Ideoque eius iudicium in vtriusque partem sic pertinere vel ad iudices,
vel ad ciues omnes, vel ad rempublicam, vt si damnetur Deiotarus a corrupto
seruo accusatus, liceat cuius inimici seruum ad domini accusationem sollicitare &
corrumpere. Qua ratione a seruis nullus erit tutus. Adducere domum) Legendum
esse arbitror, abducere domo. Ita magis coheret sententia & paulo post Castori
Cicero de hoc seruo dicit, Tu ab auo abduxisti. Corruptela potius quam corruptio in
hac re dicitur. A tanta autoritate) id est a Caesare victore. Approbata) Nam
si damnetur a Caesare Deiotarus, hæc serui corruptela a Caesare approbata fuerit.

Quod intus est atque nostrum) id est quod domi fecimus aut diximus, nullis præ-
ter seruos consciis. Fit in dominatu seruitus) id est dominis serui consciis do-
minatur, & seruis domini seruiunt. Authore Iuuenale Satyra. iij. Quis nunc dilige-
tur nisi conscius? & cui seruens æstuat occultis animus, semperque tacendis? Nil
tibi se debere putat, nil conferet vniquam, Participem qui te secreti fecit honesti. Cha-
rus erit Verri, qui Verrem tempore quo vult Accusare potest. O tempora, o
mores) de hac exclamatione, quæ fit ad augendam rei indignitatem scribimus in
Commentariis in primam Ciceronis Inuestiuam in Catilinam. Quem nos
pueri Cos.) Populus Romanus Cn. Domitium, quum propter alias virtutes. tum
ob singularem iustitiam, qua comprehensum seruum Tribunus pl. ad dominum
Scaurum remisit, fecit Consulem, Censorem, & Pontificem Maximum, vt ait
Valerius libro. vi. ubi rem paulo amplius scribit. Cum Tribunum pl.) cum Tri-
bunus plebis legendum esse ex Valerio facile intelligas, Clam) id est noctu.

Ff ij

Alieni qui
sint.

Corrupte-
la.

O tempora,
o mores.

Cn. Do-
mitius,

Vide quid intersit, & si inique Castorem cū Domitio cōpa-
ro, sed tamen ille inimico seruū remisit, tu ab auo abduxisti:
ille incorruptū audire noluit, tu corrupisti: ille autore seruū
contra dominū reptidīauit, tu etiā accusatorem adhibuisti .
At semel iste est corruptus a vobis ? nonne cū esset produ-
ctus, & cū tecū fuisset, refugit ad Legatos? nōne etiā ad hūc
Cn. Domitiū venit? nōne audiēte hoc Ser. Sulpitio clarissi-
mo viro , qui tū casu apud Domitium cōenabat, & hoc T.
Torquato optimo adolescēte, se a te corruptū, tuis promissis
in fraudē impulsū esse confessus est ? Quę est ista tam
impudens, tā crudelis, tā immoderata inhumanitas? idcirco
in hanc urbē venisti? vt huius urbis iura & exēpla corrūpe-

At semel) An semel legendū puto, vt dicat Cicero seruū sapius a Castore corruptum, vt fictum crimen clarius ostendat. nisi sit per ironiam dictum. Ad dicis semel dūtaxat corruptus est? Nonne &c.) Ad legatos Deiotari. Ad hūc Cn. Domitiū) Non est Domitius is de quo paulo ante dicebat. Seruio Sulpicio) Is est qui L. Murenā accusauit ambitus, cuius epistolæ ad Ciceronē extant. In fraudem) id est in vitium, vt ficto crimine dominū accusaret. Fraudem pro vitio saepe dicit Cicero. Vt pro Milone, Boni nullo emolumento impelluntur in

fraudem, improbi sæpe paruo. Pro Sex. Roscio, Sua quæq; fratris & suus terror maxime vexat, suū quæq; scelus agit, amentiaque afficit, suæ malæ cogitationes conscientiaq; animi terrent. Et pro M. Caelio, Proh dii immortales, cur interdum in hominū sceleribus maximis aut conuictis, aut præsentis fraudis poenas in diem reseruatis? Et pro C. Rabirio, Si C. Rabirius fraudem admisit capitalem, q; arma contra L. Saturninū tulit. Impulsum) Impellere in re mala dicitur sæpius, vt ait Donatus. Immoderata) id est sine modo & infinita. Domestica) id est barbara. Collecta crimina) id est conficta & composita, vt omnia inter se cōgruāt, nihilq; sit quod pugnet. Nā authore Quintiliano libro quarto, Curandū est præcipue (quod fingentibus frequenter accidit) ne qua inter se pugnent. Collecta crimina) vt paulo ante, At quā festiue crimen contextitur?

Blesamius inquit) Hic Blesamius Gallogræcus Deiotaro familiaris erat. Maledicebat tibi) Nam quæ Blesamij nomine de te maledicta cōfingebat, ea perinde accipienda erant, ac si ipse diceret. Optimi hominis) Virū semper in laude, hominem modo in laude, modo in vituperatione a Cicerone semper dici attendimus. Priscianus libro. xviii docens latine dici maledico tibi & maledico te, vt Græci κατὰρῶμαι σοι καὶ σέ, hunc locū citat, legitq; nomine optimi viri.

Inquit) hic bis pōnitur, vt minus præmeditata videatur oratio, quo Cæsari sit minus suspiciosa. Te inuidiose Tyrānū) His tribus maledictis crimē quod causæ propriū est verisimile magis fieri Cæsar putabat. Singula ordine falsa esse ostendit Cicero. Statua inter reges posita) Reges Romanos vt arbitror intelligit, inter quorum statuas statua Cæsari posita est, quo animos hominū vehementer offensos dicit, q; occupati regni ea significatio esset. Regium autē nomē po. Ro. post eiectiones reges semper odiosum fuit. regnandi cupiditas manifestum odiū & capitalem inuidiam in Cæsarem conflauit. Eius autē cupiditatis suspiciōnem diligenter euitauit. Vt quū ex Alba Romam veniens ab adulatoribus rex salutatus esset, perturbata plebe indoluit, seq; Cæsarem nō Regem vocari dixit. Lupercalia Cæsar triumphali habitu aurea in sella sedens quum e rostris spectaret, M. Antonius Cos. faciens Lupercalia eius capiti, diadema imposuit. modicus plausus subsequutus est. Cæsare id repudiante vniuersus applausit populus. Idem rursus quum fieret, Cæsar plebis animum sentiens, diadema in Capitolium deferri iussit. Authores sunt Plutarchus in vita Cæsaris & Appianus libr. secūdo, qui in hanc rem multa scribūt amplius. Sermunculis) id est rumusculis. Pro fama enim sermo sepe dicitur. A sermone sermunculus dicitur, qua forma a tyrone tyrūculus, a latrone latrunculus, a carbone carbunculus, ab homine homūculus, a virgine virguncula, a ratione ratiuncula, & ab offensione offensiuncula, aliq; quæ in libro tertio Priscianus enumerat. Maleuolorum & improborum hominum rumusculis hæc de Cæsare circūferebantur. vnde collegit aduersarius.

Multorum enim ciuū) iussu Cæsaris necatorum scilicet. Tyrannorum mores describit, a quibus alienum Cæsarem significat. In ciuili victoria) Marci, Sylle, aliorumque quicquidlibet victoriis potiti sunt.

Cæsar regni cupidus.

Sermo pro fama.

Solus inquam C. Caesar, cuius in victoria ceciderit nemo nisi armatus. & quem nos liberi in summa reipublice libertate nati non modo non Tyrannū, sed etiā clementissimum in victoria videmus ducē, is Blefamio, qui viuit in regno, Tyrannus videri potest. Nā de statua quis queritur? vna prelerim? eū tam multas videat? valde enim inuidendum est eius statuae, cuius trophæis nō inuidemus. Nā si locus affert inuidiam, nullus locus est ad statuam quidē rostris clarior. De plausu autē quid respondeam? qui nec desideratus vnq̄ a te est, & nonnunq̄ obstupefactis hominibus, ipsa admiratione compressus est, & fortasse eo pretermisus, quia nihil vulgare te dignum videri potest. Nihil a me arbitror pretermisum, sed aliquid ad extremam causæ partem reservatum. id autem aliquid te vt plane Deiotaro reconciliet oratio mea. non enim iam metuo, ne tu illi succenseas. illud vereor, ne tibi illum succensere aliquid suspicere. quod abest longissime mihi crede Caesar, quid enim retineat per te meminit, non quid amiserit: neque se a te multatum arbitrat: sed cum existimaret multis tibi multa esse tribuenda, quæ minus assequi in altera parte potuisset, ea sumeres ab illo non recusauit.

Solus inquam) Inquam sæpe dicitur pro iterū dico, sæpe vt magis significet q̄ dico, vt hoc loco. Solus inquam id est vt ego dico & affirmo. Nisi armatus) Idem dicit pro Q. Ligario, Quis, inquit, nō eam victoriam improbet, in qua occiderit nemo, nisi armatus? Et quem nos liberi) Popularis gubernatio, qualis Romana fuit, magis libera q̄ regia erat. Nos igitur, inquit Cicero, in summa libertate nati Caesarem videmus clementissimū: cuius si vlla tyrannidis suspicio esset, facile agnosceremus. an igitur is tyrānus Blefamio videretur, qui in regno Deiotari viuit, ideoq̄ non tam facile tyrannū agnoscat? Est autem argumētum a maiore ad minus. Ex hoc autē loco & similibus ad Caesarem habitis adnotare licet oratoris esse, verba auditorio accommodare. Nam ad Caesarem orans eum clementem Victorem compellat, quem postea cesum tyrannū manifeste pronū

Solus inquam
Idem dicit pro Q. Ligario
Quis, inquit, nō eam victoriam improbet
in qua occiderit nemo, nisi armatus
Et quem nos liberi
Popularis gubernatio
qualis Romana fuit
magis libera q̄ regia erat
Nos igitur, inquit Cicero
in summa libertate nati
Caesarem videmus clementissimū
cuius si vlla tyrannidis suspicio
esset, facile agnosceremus
an igitur is tyrānus Blefamio videretur
qui in regno Deiotari viuit
ideoq̄ non tam facile tyrannū agnoscat
Est autem argumētum a maiore ad minus
Ex hoc autē loco & similibus ad Caesarem habitis
adnotare licet oratoris esse
verba auditorio accommodare
Nam ad Caesarem orans eum clementem
Victorem compellat, quem postea cesum tyrannū manifeste pronū

ciuit. Nam de statua) Nam id est deinde. Est autē hic particula continuationē significans. Vna praesertim) quę inter Reges posita est. Tam multas) Cæsaris statuas, quę partim ante bellū ciuile, partim post ciuilem victoriā ei positę sunt. Valde enim) Si trophęis Cæsaris Romę non inuidetur, minus multo credibile est eius statuę inuideri. Quod si dicas loco afferri inuidiā, quę inter Reges hęc statua posita sit, statuę alię eidem in rostris positę maiore inuidiā afferrent.

Rostris est clarior) Multas multis in locis Romę & extra urbem in foro plurimas legimus positas esse statuas. Legatis, qui Fidenis cęsi erant, statuę in foro positę sunt, vt ait T. Liuius lib. 4. Authore Plinio lib. 34. ibidē erectę sunt statuę Camillo, P. Iunio, T. Corūcano, Cn. Octauio, qui idē scribit statuas fori ornamenti esse. Nihil vulgare) Est enim plausus leuis quēdā res & popularis, hominis

grauitate indigna, quę ventū populārē Cicero appellat in oratione pro A. Cluentio. Idem in libro Tusculanarū quęstionū secundo, scribit pulcherrimam animi magnitudinē fieri pulchriorē, si vacet populo, neque plausum captans se tantū ipsa delectet.

Nihil a me arbitror) Conclusio est, in qua Cæsarem Deiotaro reconciliare cōtendit, imprimisq; ostendit Deiotarum Cæsari nō succensere, quo ei facilius Cæsar possit reconciliari. Nihil a me arbitror prætermisum) id est arbitror me respōdisse ad omnia quę in Deiotarum ab aduersariis dicta sunt. Aduocatus negligentię reprehensionē subit, si quid ab aduersario dictū prætermittit,

cui ipse nō respōdeat, vt ait Quintilianus libro. v. Quā aduocato turpē est negat, modo sit breuis, & prosit reo. Id autem eiusmodi est, si quid ab aduersario dictum defendi nō possit, id enim silentio dissimulandum est, dummodo extra causam sit.

Nā si causę propriū esset, hęc obliuionis simulatio reo perniciosa esset. Id autē aliquid) quod reseruātū est. Quid enim retineat per te) id est regnū & vitā beneficio tuo se retinere meminit, quę tu ei iure belli adimere poteras. Nō quod

amiserit) Magnanimi viri est acceptorum beneficiorum meminisse, iniuriarum vero obliuisci. Ideo Cæsarem nihil obliuisci solitum nisi iniurias Cicero dicit pro Q. Ligario. Idem Cicero in oratione post reditum in Senatu habita in eādē fere de se scribit sententiā. Nōnullorum, inquit, in me nefarie cōmissa prætereo.

Non est mei tēporis iniurias meminisse, quas ego etiam si vlisci possem, tamen obliuisci malle. Oblitus est igitur Deiotarus se multatum a te, regnū se & vitā beneficio tuo retinere meminit. Quocirca nihil est quid tibi succenseat, sed potius quod amet, habeatq; gratiam. Quū existimaret multis tibi multa esse tribuenda) Amphibologia est. Vel multis, quorū opera in bello vsus es. multa tribuere debent, vel multis qui Pompeiū secuti sunt, & cū eo victi victori tibi multa tribuere debent. In hoc autē posteriore sensu intelligitur. Quę minus assequi

&c.) Sententiā est. Si vicisset Pōpeius, multa Deiotarus assequi potuisset: quod autē victus sit, multa sibi a victore sumi non recusat. Nam, vt ex nescio quo poeta scribit Cicero in libro Tusculanarū quęstionū secūdo, qui alteri exitium parat, eum scire oportet sibi paratā pestem vt participet parem. In altera parte) Pompei scilicet, si vicisset. Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Ab illo) id est ab se, inusitata reciprocatio est.

Postea p. 2. statuas. Sicut
pla' coquebat oratorem
ad statuas long. quoniam
in foro 200 statuas
statuas

Statuarū
locus.

Rostris
statuę.

Plausus.

Profectus

Gratus

animus.

Iniuriarū
obliuisci.

Ab illo

Ab illo

Ab illo

Ab illo

Ab illo

Ab illo

Ab illo

Summi ac cuncti

PRO REGE DEIOTARO.

XLV

Tauro tenus regnare iussus esset) accepta ea pacis conditione a L. Scipione, quā Senatus po. q. Ro. comprobauit, vt est apud T. Liuiū libro. xxxvii. Pro-
curatione) id est administrādi regni cura & solitudine. Potest multo facilius
se Deiotarus consolari) Multis persuasum est merita poena immeritā iniquiore
animo ferēdā esse. In qua sentētia est versus ille Ouidianus, Quæ venit indigne
poena, dolenda venit. Ab hac sententia viri sapientes alieni sunt. Hi enim poenā
meritam iniquo animo, immeritam æquo ferendam censent. ipsa enim bona
conscientia poenam facit leuiorem. Ideoq. Socrates quum ad supplicium duce-
retur, querenti vxori & lamētanti q. iniuste occideretur: Quid tu, inquit, faceres,
si iuste? Ille furoris multā sustinuerat) id est Antiochus ita multatus est, quia
cum populo Romano primum Thoantis Ætoliae principis, deinde Annibalis
ad eum profugi impulsu bellum temere susceperat. de quo L. Florus libro Epi-
tomatum secundo: Pompeius Trogus lib. xxxi. T. Liuius lib. xxxili. & xxxiiii.
& xxxvii. vbi scribit, vti quum Antiochus cōsiliū de bello Romano haberet,
tum alius alio ferocius sententiam diceret: quia quo quisq. asperius aduersus Ro-
manos loquutus esset, eo spes apud Regem gratiæ maior esset. Multam susti-
nuerat) Multam sustinere dicit vt in Oratione ad Quirites post reditum, susti-
nere poenam. Si meas, inquit, rationes vnq. vestræ saluti anteposuissem, sempi-
ternam poenam sustinerem. Multa se arbitratur peperisse) præcipue veram
gloriā, decretis Senatus, iudiciis publicis, po. Ro. literis monimētisq. consignatā
atq. firmatam. Tanti gloriam faciebat Deiotarus, vt eam regno suisq. possessioni-
bus anteponeret. Ideo nihil eum poenituit q. in ciuili discordia Pompeium se-
cutus sit. Nam fidem amicitiamq. populi Romani secutus, officio functus est, vt
ait Cicero in libro de Diuinatione secūdo. Ab omnibus enim est ornatus &c.
De hac re Cicero in vndecima Philippica, Quid, inquit, dicā de patre Deiotaro,
cuius beneuolentia in po. Ro. est ipsius æqualis ætati? qui non solum socius Im-
peratorum nostrorum fuit in bellis, sed etiam dux copiarum suarum. Quæ de
illo viro Sylla? quæ Murena? quæ Seruilius? quæ Lucullus? q. honorate q. ho-
norifice? q. grauit̃r sæpe in Senatu prædicauerunt? Quid de C. Pompeio lo-
quar? qui vnum Deiotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum, vereque
beneuolum, vnum fidelem populo Romano iudicauit? Senatus vero iudicia)
Deiotarus sepe a Senatu regali nomine dignus existimatus est, clarissimorumq.
Imperatorum testimoniis ornatus est, vt ait Cicero de Aruspicum responsis.
Omnes docti atq. sapientes) Stoici solum bonū virtutem esse dixerunt. Aca-
demici vero & Peripatetici fortunæ & corporis bona quidem esse, sed virtutem
summū bonū dixerūt. Extra hos Epicurei fuerunt, sed eos fuisse sapiētes negat
Cicero. Hisq. bonis) quæ sola sunt. Illa Ciceronis disputatio libri Tusculanarū
Questionū quinti, virtutem ad beate viuendum satis posse. Id adeo verum est,
vt Epicurus qui summū bonū in voluptate posuit, neget quēq. beate posse vi-
uere, nisi idem honeste sapienter iusteq. viuat. Non modo ad bene) bene viue-
re est viuere honeste & cum virtute. Beate vero, iucunde & feliciter.

Putare rationem... Et rationem... F. SYLVIVS IN ORAT.

tranquillitas... acceptam... laborum... famile... accit... etingit...

F. SYLVIVS IN ORAT.
Hæc ille reputans, & dies & noctes cogitans: non modo tibi non succenset (esset enim non solum ingratus, sed etiam amens) verum omnem tranquillitatem & quietem senectutis acceptam refert clementiæ tuæ. quo quidem animo cum antea fuit, tum non dubito quin tuis literis, quarum exemplum legi, quas ad eum Tarracone huic Blelamio dedisti, te magis etiam exerxit, ab omnique sollicitudine abstraxerit. Iubes enim eum bene sperare, & bono esse animo, quod scio te non frustra scribere solere. memini enim iisdem fere verbis ad me te scribere, meque tuis literis bene sperare non frustra esse iussum. Laboro equidem Regis Deiotari causa quo cum mihi amicitiam respublica conciliauit, hospitium voluntas utriusque coniunxit, familiaritatem consuetudo attulit, summam vero necessitudinem magna eius officia in me & in exercitum meum afferunt: sed cum de illo laboro, tum de multis amplissimis viris, quibus semel ignotum a te esse oportet, nec beneficium tuum in dubium vocari, nec hæere in animis hominum sollicitudinem sempiternam: nec accidere, ut quisquam te timere incipiat eorum, qui semel a te sint liberati timore. Non debeo C. Caesar, quod fieri solet in tantis periculis, tentare, quoniam modo dicedo misericordiam tuam commovere possim, nihil opus est. Occurrere ipsa solet supplicibus & calamitosus, nullius oratione euocata. propone tibi duos reges: & id animo contemplare, quod oculis non potes: dabis profecto misericordiam, quod iracundiam negasti. Multa sunt tuæ clementiæ monumenta, sed maxime eorum incolumitates, quibus salutem dedisti: quæ si in privatis gloriosa sunt, multo magis commendabuntur in Regibus.

F. SYLVIVS IN ORAT.

FINIS.

Semper regium nomen &c.) Alibi quoque quàm Romæ Regum nomen sanctum fuisse, eorumque afflictæ fortunæ ab aliis succurri solitum Cicero scribit in suasionem legis Maniliæ. Hoc, inquit, iam fere sic fieri solere accepimus, ut Regum afflictæ fortunæ facile multorum opes alliciant ad misericordiam maximeque eorum qui aut Reges sunt, aut viuunt in regno, ut regale iis nomen magnum & sanctum esse videatur. Regium nomen post eiectos Tarquinius Romæ odiosum fuit, quum scilicet ciuium aliquis Rex fieri Romæ affectabat. Aliorum vero Regum qui populi Romani, nec socii, nec amici erant, nomen Romæ sanctum fuit, sociorum vero & amicorum sanctissimum. Hi reges duo Deiotari. Posteris etiam suis tradituros) Aliter ac Cicero confidebat, euenit. Nam Deiotaro patri in Gallogræcia successit Amyntas. Eam postea Romanis in prouinciam redegerunt, ut ait Strabon libro. xii. Corpora vero sua) Hi Legati sunt, quibuscum venit Phidippus. Hi autem quum alia de causa Romam a Deiotaro missi essent, accusationis indignitate commoti, se obsides Cæsari pro Deiotaro offerunt. Ut spero) id est ut arbitror. In qua significatione dictum adiungitur cum tribus verborum temporibus scribimus in Commentariis in Ciceronem de Senectute. Exquire) id est diligenter & acute inquire, vel questionibus, id est tormentis extorque. Contra dignitatem tuam scripserit) Te tyrannum inuidiose existimari &c. quæ ante Cicero facta ostendit. Supponit reum) id est se offert reum pro Deiotaro. Particula sub in compositione aliquando significat pro alio, vel pro aliis. Ut supplere pro aliis replere. Ut quum pater familias ex pecudibus alias vendidit, alias amisit, eique tam multi nascuntur agni, quàm multas vendidit vel amisit, tum foetura gregem supplet. Virgilius in Bucolicis, Si foetura gregem suppleuerit, aureus esto. Supplementum militum Liuius sæpe dicit eos qui mittantur eorum loco qui aut occisi aut dimissi sunt. Subsortiri iudices est in locum eorum qui reiecti sunt alios sortiri. Suppositam personam Cicero pro A. Cluentio appellat, quæ pro alia posita sit. Qui, inquit, supposita persona falsum testamentum obsignandum curarit. De Atulio id dicit, qui se Asinium esse simulans Asinii nomine testamentum fecit. Qua vales plurimum) de ea apud Plinium est libro septimo. Pedem discessisse) id est per spatium vnius pedis. Nomina hæc mensuram significantia in accusatiuo multo vsitatius quàm in ablatiuo ponenda esse præcipimus in Pro gymnasmatibus. In primis finibus) id est in primis Tetrarchiæ limitibus. Quum e balneo exisset &c.) id est in his locis, in quibus Phidippus factas tibi insidias dixit. Illam assiduitatem) ut tecum semper esset. Postridie) in castello Luceio, & in cubiculo quum vomere voluisses. Cogitatum sit) a Deiotaro. Non recusant) Hieras. Facinus suum iudices) id est de eo id supplicium sumas, quod sumeres si id ipse molitus fuisset. Cum summo dedecore) Summum enim fuerit dedecus hospiti fecisse insidias. Miserrimam pestem) Nam si fecisse tibi insidias iudicatus sit, omnes Reges, omnes liberos populos, omnes

**Importare
malum.**

socios, omnes prouincias, omnia denique omnium arma contra se vnum excita-
uerit. Importaturam) Importare pro afferre dicimus in re mala, vt importare
incommodum detrimentum, calamitatem. Cecero in libro de Officiis secundo.
Per eisdemque siquid importetur nobis incōmodi, propulsemus. Idem in libro
de Oratore primo. Plura proferre possum detrimenta publicis rebus, quā ad-
iumenta per homines eloquentissimos importata. Idem in Verrem Actione. v.
Plus Verres cum Apronio prouinciæ Siciliæ calamitatis importauit. Idem in
oratione pro P. Sestio, Multo inquam iudices præstat in eandem illam recidere
fortunam, quā tantam importare meis defensoribus & conseruatoribus cala-
mitatem. Regibus) Deiotaris, Significantius tamen absolute dicit Regibus:
quā si nominatim dicat Deiotaris: innuit enim quam sententiam de illis tu-
lerit, eandem esse omnibus expectandam. Illorum) accusatorum. Conserua-
re alterum) id est famam cum salute. Clementiæ tuæ) Bene. id in quo spem
victoriæ reposuit, id est clementiam Cæsaris (fuit enim Cæsar vsque ad poeni-
tudinem clemens) in conclusione orationis ponit. Oratoris enim est grauissima
quæq; & quæ maximi sunt momenti, aut in exordio ponere, vt attētum faciat
auditorem: aut in fine, vt memorem.

**Oratoris
officiū.**

FINIS.

Sub prelo Ascensiano Septimo Cal. Nouēb. M.D.XXX.

[illegible]

